

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Světští a jejich způsob života v České republice

Bc. Lucie Špeldová

© 2018 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Lucie Špeldová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Světští a jejich způsob života v České republice

Název anglicky

Světští (The World People) and their way of life in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce je přiblížit styl života světských v České republice. Popsat jejich kočovný způsob života, jak z hlediska historického, tak i současného. Dále se práce zaměří na specifické vlastnosti dané skupiny, zejména na prostředí, jazyk či hodnoty.

Metodika

Diplomová práce bude obsahovat jak kvantitativní, tak kvalitativní metodu. Kvantitativní metoda bude použita v teoretické části. Bude se jednat o sběr dat a informací ze sekundárních dat, které mají sloužit k obecnějšímu porozumění zkoumaného tématu. V praktické části budou uskutečněny polostandardizované rozhovory, které již patří do metody kvalitativní. Zmíněná metoda má pomoci k prohloubení informací o způsobu života světských v České republice.

Doporučený rozsah práce

60-70

Klíčová slova

cirkus, kočovníci, pouť, poutní lidé, rodina, světští, světem jdoucí

Doporučené zdroje informací

HIML, Pavel. Zrození vagabunda: neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století. Vyd. 1. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-917-3.

HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny : argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost : historie a původ slov*. Praha: Maxdorf, 2006. ISBN 80-7345-098-4.

PODZIMEK, Jaroslav. Slovníček "světská hantýrka". Bezpečnostní služba (příloha časopisu). 1937.

ŠPECIÁN, Miroslav a SOUKUP, Lubomír, ed. Sborníček z prací členů Národopisného kroužku při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích. XLI., Lidé světem jdoucí. V Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum, 1983.

ZOLAROVÁ, Irena, ed. a ZOLAROVÁ, Irena, ed. Artistický slovník 1963. Praha: Divadelní ústav, 1964.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 ZS – PEF (únor 2018)

Vedoucí práce

Mgr. Ing. Martin Slaboch, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 1. 2. 2018

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 6. 2. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Světští a jejich způsob života v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3. 2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Ing. Martinu Slabochovi, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady při zpracování diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat světským respondentům za poskytnuté rozhovory a ochotu odpovídat a otevřeně mluvit ke zkoumanému tématu.

Světští a jejich způsob života v České republice

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na způsob života světských v České republice. Teoretická část nejprve popisuje sociologické pojmy, mezi které patří rodina, příbuzenství, sociální skupina, etnická identita a etnická skupina. Následně je přiblíženo pojetí slova světský, kterému je přiřazeno mnoho profesí vykonávaných v dřívějších dobách. Každý z autorů vysvětluje svůj pohled na lid světem jdoucí. Další část se věnuje světské hantýrce, kde jsou uvedeny i konkrétní příklady. Nakonec se teoretická část zabývá historickým povědomím o světských a současnou situací světských v České republice. Vlastní výzkum obsahuje rozhovory s devíti světskými respondenty. Respondenti se co nejvíce snažili přiblížit život světských a jejich odpovědi byly rozděleny do tří částí, na rodinný život světských, světské řemeslo a kočování a pojem světští a jejich identifikace. Všechny uvedené části vlastního výzkumu shrnují celkový život světských.

Klíčová slova: světští, světem jdoucí, pout', poutní lidé, kočovníci, cirkus, rodina

***Světští* (The World People) and their way of life in the Czech Republic**

Abstract

The thesis is focused on The World People's life in the Czech Republic. At first the theoretical part describes sociological terms, to bear on family, family relationships, social group, ethnic identity and ethnic group. Afterwards the thesis explains the word *světští* (The World People or Travellers) and various occupations that were associated with the word in the past. Many authors explain their view on The World People. The next part of the thesis is about Travellers' language and there are some examples of their argot. Finally, the theoretical part deals with the historical background of The World People as well as with their current situation in the Czech Republic. The research contains nine interviews with The World People's informants. Informants try hard to explain their specifically life. Their responses were divided into three parts, The World People's family life, The Travellers handicraft and travelling, the term The World People and identification of themselves. Together, these three parts present the image of the life of The World People.

Keywords: The World People, Travellers, funfair, stroll, nomadism, circus, family

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Cíl práce a metodika	10
2.1 Cíl práce	10
2.2 Metodika	10
3 Literární rešerše	12
4 Teoretická část.....	14
4.1 Vymezení základních pojmů.....	14
4.1.1 Rodina.....	14
4.1.2 Příbuzenství	15
4.1.3 Sociální skupina.....	16
4.1.4 Etnická identita	16
4.1.5 Etnická skupina.....	17
4.2 Pojetí slova světský	17
4.3 Slovník světských neboli světská hantýrka.....	20
4.4 Historické povědomí o světských	23
4.5 Světští v České republice	25
5 Vlastní práce	28
5.1 Představení respondentů a jejich rodin	29
5.2 Rodinný život světských	37
5.3 Světské řemeslo a kočování	59
5.4 Pojem světští a jejich identifikace.....	83
6 Závěr.....	99
7 Seznam použitých zdrojů	104
8 Přílohy	107

Seznam tabulek

Tabulka 1 - ukázka významu slov světské hantýrky	21
Tabulka 2 - základní informace respondentů.....	29

1 Úvod

V České republice jsou svěšťtí známou skupinou obyvatel, nikoli však podrobně zkoumanou. Žijí mezi námi od nepaměti, znávali je již naše prababičky či pradědečkové, ale v podstatě o nich tolik informací nevíme. Obecně se ví, že provozují atrakce, jezdí se stánkovým prodejem nebo s cirkusem. Ale jak probíhá jejich dětství, školní docházka nebo jejich téměř celoroční kočování, už je neznámou. Proto bude cílem této práce přiblížit svěšťský způsob života v České republice.

Nejprve se práce věnuje samotnému pojmu svěšťtí. Jak na něj bylo nahlíženo v historickém kontextu, a kterých profesí se to v minulosti týkalo. Mnoho autorů se k tomuto pojmu vyjadřuje a vysvětluje tak jejich úhel pohledu. Lidé světem jdoucí jsou velmi zcestovalí a bez pevného domova, protože se kvůli svému povolání nezdržují na jednom místě příliš dlouho.

Dále se práce zaměří na svěšťskou hantýrku neboli slovníček. Hantýrka se používala jako řeč tajná, aby jí třetí osoba neporozuměla. Z jedné třetiny se svěšťská hantýrka podobá kriminální mluvě a mnoho slov se shoduje i s jazykem Romů. Nakonec se práce zabývá historií svěšťských, kterou nelze natolik obsáhnout, protože literatura týkající svěšťských a jejich života je velmi omezená.

Svěšťtí vedou odlišný způsob života oproti ostatním lidem se stálou profesí. Zpravidla předávají svěšťské řemeslo mladší generaci, která má navazovat v rodinné tradici. Kočování u svěšťských probíhá téměř celoročně, jak v zahraničí, tak v České republice. V současnosti je nemožné zjistit přesný počet svěšťských obyvatel v České republice. Neexistují žádné statistiky, které by čerpaly z ucelených dat, týkající se pouze počtu svěšťských obyvatel. Poslední nejkonkrétnější údaj je z roku 1989 a evidováno bylo 1360 lidí. Od té doby se počet svěšťských obyvatel dá pouze odhadovat.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zachytit způsob života světských v České republice. Popsat historické povědomí o světských a současný styl jejich života. V práci budou uvedeny specifické vlastnosti dané skupiny, zejména týkající se světského prostředí, řemesla, jazyka a hodnot, mezi které patří rodina a rodinný život.

Výzkumná otázka zní:

- Jakým způsobem probíhá světský život v České republice?

Podotázkami jsou:

- Jaký je rodinný život světských?
- Jakým stylem probíhá světské řemeslo a kočování?
- Jak se světští sami identifikují?

Práce nahlédne do života světských prostřednictvím jejich odpovědí, názorů a zažitých zkušeností.

2.2 Metodika

Práce obsahuje jak kvantitativní, tak kvalitativní metodu výzkumu. Kvantitativní metoda byla použita v teoretické části. Jednalo se o sběr dat a informací prostřednictvím sekundárních údajů, které mají sloužit k obecnému porozumění zkoumaného tématu. Pro podrobnější náhled života světských, byla zvolena metoda kvalitativní. Uvedená metoda je použita ve vlastní práci v podobě polostrukturovaných rozhovorů.

Kvantitativní metoda zkoumá rozsáhlý vzorek dat či osob. Informace lze hromadně seskupit či číselně vyjádřit a nadále zpracovat do číselných tabulek či grafů. Zjištěné formulace jsou obecně platné a zobecnitelné. Kvantitativní metoda není tolik časově nenáročná oproti metodě kvalitativní, avšak je pouze obecně platná, tudíž zkoumaný jev je probádán pouze povrchově. Kvalitativní metoda zkoumá menší vzorek jedinců, ale

zkoumané téma rozebírá více do hloubky. Cílem kvalitativní metody je odhalení a porozumění zkoumaného jevu, tedy najít smysl jednání respondentů v jeho kontextu. Nevýhodou je časová náročnost zpracování výzkumu a výsledek je platný pouze pro specifickou skupinu osob. U polostrukturovaného rozhovoru má respondent prostor pro vyprávění k danému tématu, s přiměřeným zásahem výzkumníka. Výzkumník by měl mít připraven okruh otázek ke zkoumanému tématu a vést směr rozhovoru, případně se doptávat na nesrozumitelné odpovědi a doplňující otázky.¹

V teoretické části se nejprve nachází základní sociologické pojmy, které jsou vysvětleny a mohou se objevovat v kapitole vlastní práce. Dále je teoreticky vymezen pojem slova světští, který je objasněn z více úhlů pohledů, světský slovníček a historické povědomí o světských. V poslední části je kapitola s názvem světští v České republice, kde jsou popsány obecné informace o světských v dnešní době. Ve vlastním výzkumu byly uskutečněny rozhovory s devíti respondenty, a to nejčastěji formou osobního setkání. Výzkumné téma bylo rozděleno do tří hlavních okruhů, konkrétně na rodinný život světských, světské řemeslo a kočování, pojem světští a jejich identifikace. Tyto tři okruhy mají obsáhnout celkový průběh života světských v České republice.

¹ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

3 Literární rešerše

Knihy s názvem *Zrození vagabunda: Neusedlí lidé v Čechách v 17. a 18. století* se potýká s představou vagabunda neboli člověka postrádajícího vrchnostenskou autoritu, a tím pádem nepodléhajícího dané kontrole. Kniha se nevěnuje pouze pronásledováním potulných čili neusedlých lidí, zároveň předkládá názory těchto lidí, jak vnímali své postavení ve společnosti. Nejtypičtější skupinou neusedlých byli Romové, kteří byli odevšad vyháněni. Autor se nejvíce soustředil na osoby, které se vymykaly a narušovaly tehdejší řád. Zachycuje jednotlivce a jeho vztah k vrchnostenským vazbám.

Artistický slovník uvádí, že historie i samotný obor týkající se světských nebyl zcela prozkoumán. Autorka se zabývá artistikou, která spadá pod světský život. Artistiku popisuje jako umění okamžiku, kde jejím hlavním předmětem je zaujmout diváky a probudit v nich nadšení. Diváci vrací svou náklonnost v podobě opakované návštěvnosti artistického umění. Slovník je rozdělen na dvě části. První část je věnována artistům, kteří se podíleli na vytvoření slovníku. U umělců je uvedeno jejich občanské jméno, umělecké jméno a prováděná disciplína. Ve druhé části je už zakomponován artistický slovník, který má ostatním lidem více zpřístupnit dané prostředí. Slovník zahrnuje odborné artistické výrazy k roku 1963.

Slovníček s názvem *Světská hantýrka* vysvětluje hlavní náplň slovníku či hantýrky a u jakých lidí se s ní můžeme setkat. S uvedenou slovní zásobou se můžeme setkat u lidí, kteří se liší od celku společnosti. Například u zlodějů, podvodníků či u tzv. světských lidí. Podle autora se světská hantýrka odlišuje od zlodějské hantýrky a z velké míry čerpá z cikánské mluvy. Poprvé byla světská slovní zásoba v podobě světské hantýrky vydána v letech 1937. Slovní zásoba byla nasbírána od světských lidí pocházejících z Prahy či z okolí Libáně a Jičína.

První část knihy *Slovník nespisovné češtiny: Argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost* obsahuje teoretické objasnění a v druhé části jsou uvedena nespisovná slova s jejich významy. Ze začátku kniha popisuje původ a historii nespisovných slov a následně se zaměřuje na různé pojmy související s nespisovným jazykem. V knize můžeme najít vysvětlení týkající se rozdílu mezi spisovnými

a nespisovnými slovy, co jsou to sociální dialekty, profesní mluva či vulgarismy. Kniha se zabývá i konkrétnějšími tématy, například světskou mluvou či slangem vězeňským, vojenským, řemeslnickým, železničářským, brněnským a dalšími.

V uvedeném sborníku jménem *Český lid, věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku*, autoři popisují, jak dříve společnost vnímala lid světem jdoucí. Autor Em. Drobil napsal článek nazvaný Světem jdoucí a druhý článek s názvem Světem jdoucí a podnadpisem Řada figurek z našeho venkovského života napsal autor Bedřich Moravec. Oba autoři vysvětlují, kdo byli lidé světem jdoucím, jaké pojímali profese a jak je dříve venkovské obyvatelstvo vnímalo. Oba články byly vydány v roce 1985.

4 Teoretická část

4.1 Vymezení základních pojmů

V uvedené kapitole bude vymezeno několik sociologických pojmů, které mohou souviset s hlavním výzkumem práce. Konkrétně budou vysvětleny pojmy rodina, příbuzenství, sociální skupina, etnická identita a etnická skupina.

4.1.1 Rodina

Pojem rodina má mnoho definic a každá z nich vymezuje rodinu z několika úhlů pohledů, bývá stěží charakterizovatelná a zařaditelná.²

Rodina je obecně brána jako „*původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce*“, patří mezi základní sociální strukturu i ekonomickou jednotku. Hlavní funkcí rodiny je reprodukce a výchova, „*respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.*“^{3, 4}

Rodinu lze vymezit i více specificky. Jedná se o sociální skupinu, „*jejímž je člověk členem již od chvíle svého zrození.*“ Dále bývá charakterizována jako malá, neformální, primární skupina. Malá skupina je typická soužitím muže a ženy s jejich dítětem či více dětmi. Mezi členy rodiny jsou příbuzenské vztahy jak pokrevní (rodiče a děti, sourozenci), tak nepokrevní (manželé). Neformální z důvodu, že vztah mezi mužem a ženou byl zpočátku při zakládání rodiny založen na neformální bázi, tedy v rámci určitého dobrovolného seznámení, později však může být formalizován sňatkem. Primární skupina je charakterizována malým počtem lidí, kteří jsou si vzájemně blízcí a mají mezi sebou intimní vazby.⁵

² REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2594-9.

³ PETRUSEK, Miloslav, MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.

⁴ REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2594-9.

⁵ Tamtéž.

Rozdělit rodinu můžeme na tzv. nukleární rodinu (manželé s vlastními dětmi) a na tzv. rodinu neúplnou, kde výchovu zajišťuje pouze jeden z rodičů, ať už z důvodu rozvodu, smrti jednoho z rodičů či se jedná o svobodnou matku. Rodinu zahrnující i příbuzenstvo ze strany rodičů označujeme za tzv. širší, rozšířenou rodinu, která je opakem nukleární rodiny. V současnosti pro rozšířenou rodinu není typická společná domácnost s příbuznými, jako tomu bývalo dříve u rodin tradičních. Dnes k tomu dochází výjimečně, příčinou může být omezený rozsah, například bytový, zdravotní či sociální.^{6,7}

4.1.2 Příbuzenství

Příbuzenství je chápáno jako „*celek vztahů, které pokrevně nebo sňatkem spojují mezi sebou určitý počet jednotlivců.*“ Zmíněná definice je synonymem pro pokrevní příbuzenství. I když příbuzenství odpovídá spíše biologickým vztahům, je bráno i jako sociokulturní jev. Mezi funkce příbuzenství patří předávání majetku či vytváření sociálních skupin.^{8,9}

„*Sociální postavení jedince je definováno jeho pozicí ve struktuře příbuzenských vztahů.*“ Každému jedinci je přidělen název, který vymezuje jeho vztah vůči ostatním členům (otec, matka, syn, synovec, teta, strýc...) a odpovídá tak, konkrétnímu příbuzenskému vztahu. V rámci příbuzenství můžeme najít různá skupinová rozdělení, týkající se sňatků, odvozování původu, na základě pokrevenství či samotné příbuzenské systémy.¹⁰

Příbuzenský systém v České republice nerozlišuje některé afinní, což je příbuzenství získané sňatkem a pokrevní příbuzenství, navíc ani nerozlišuje příbuzné z otcovy či matčiny strany.¹¹

⁶ PETRUSEK, Miloslav, MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.

⁷ REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2594-9.

⁸ KOKAISL, Petr. *Základy antropologie*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2007. ISBN 978-80-213-1722-2.

⁹ PETRUSEK, Miloslav, MAŘÍKOVÁ, Hana, VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ KOKAISL, Petr. *Základy antropologie*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2007. ISBN 978-80-213-1722-2.

4.1.3 Sociální skupina

Sociální skupina neboli skupina společenská je v širším slova smyslu jakékoliv lidské uskupení v reálném prostoru, vytvořené na základě interakcí nebo podle určitých kritérií a společných znaků. Hlavní podmínkou pro označení sociální skupiny a též znakem, který ji odlišuje od ostatních skupin, je „*opakovaná, systematická, stabilizovaná interakce mezi určitou množinou jedinců, jež z nich právě činí členy skupiny.*“¹²

Sociální skupinu lze vymezit i desaterem nejpodstatnějších znaků: interakce, komunikace, společné aktivity, sociální vztahy, společný cíl, vnitřní struktura, hodnoty a normy, vnitřní struktura, kontrola a sankce, vědomí příslušnosti, vědomí odlišnosti.¹³

4.1.4 Etnická identita

Nejprve samostatně k pojmu identita a etnicita. Identita znamená „*obecnou jednotu vnitřního psychického života a jednání, která bývá též nazývána autentickým bytím*“. Nebo může být vysvětlena jako „*nezbytná podmínka bytí každé konkrétní osoby*“ neboli být svůj a nebýt nikým jiným. Etnicita každého člověka vychází z něho samého, to znamená souhrn jeho osobních zkušeností a postojů. Působí na ni jak rodina, tak širší společnost, ve které daná osoba žije.^{14, 15}

Etnická identita neboli etnické vědomí, je pocit sounáležitosti s určitou etnickou skupinou. Základem etnické skupiny jsou společné objektivní znaky etnicity nebo rodový původ. Etnická identita je nedílnou a do značné míry podstatnou součástí osobní identity jedince. Není přirozeně dána, není vrozená. Pro vznik etnické identity je důležité vlastní

¹² REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2594-9.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ RAK, Roman, MATYÁŠ, Vašek, ŘÍHA, Zdeněk. *Biometrie a identita člověka ve forenzních a komerčních aplikacích*. Praha: Grada, 2008. Profesionál. ISBN 978-80-247-2365-5.

¹⁵ MALINOVÁ, Irina, OTČENÁŠEK, Jaroslav, LENDELOVÁ, Věra. *Skejuš – Skejušané – Skejušan: Rusíni v Chomutově: původ, historie a současnost*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3329-9.

¹⁵ MASLOWSKI, Nicolas, ŠUBRT, Jiří. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5.

kategorizování neboli „*kolektivní sebeidentifikace prostřednictvím vytyčování hranic mezi námi a nimi*“.^{16, 17}

S pojmem identita může souviset pojem identifikace. Je tím myšlen proces zjištění nebo prokázání identity nebo proces „*vyhodnocení identity jednoho objektu k dalším objektům*“. Jedná se o porovnávání nejrozličnějších objektů na základě jejich rozdílu či shod ve vlastnostech, umístění, formách, složení, projevech a tak dále. Cílem je zjištění, zdali se jedná či nejedná o stejné (identické) objekty.¹⁸

4.1.5 Etnická skupina

Jedná se o menšinovou skupinu, která je definována svými kulturními faktory od většinové společnosti. Mezi kulturní faktory lze zařadit historii, jazyk, tradice, oblečení, vlastní sebepojetí, náboženství atd. Členové etnické skupiny se odkazují na společný původ nebo na společné předky. Často u nich převládá silný pocit sounáležitosti a považují se za národ. Max Weber zformuloval definici pro etnickou skupinu, jsou to takové skupiny lidí, které mají své přesvědčení o kolektivním původu. Ten může být na základě podobných fyzických typů nebo zvyků či obojího. Víra nebo přesvědčení musí být významná pro vytvoření skupiny a základ víry nemusí být přitom založen na pokrevním poutu. I když jedinci v etnických skupinách hájí svou kulturu související se společným původem, nemusí se jednat o pravdu nebo společný původ nelze dokázat.^{19, 20}

4.2 Pojetí slova světský

Pojem světský bude uveden z pohledu historického, kde budou vyjmenovány profese, které v dnešní době již neexistují. Každý autor pohlížel na lid světem jdoucí z různého pohledu,

¹⁶ MASLOWSKI, Nicolas, ŠUBRT, Jiří. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5.

¹⁷ KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetřovatelství pro praxi*. Praha: Grada, 2013. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-4413-1.

¹⁸ RAK, Roman, MATYÁŠ, Vašek, ŘÍHA, Zdeněk. *Biometrie a identita člověka ve forenzních a komerčních aplikacích*. Praha: Grada, 2008. Profesionál. ISBN 978-80-247-2365-5.

¹⁹ KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetřovatelství pro praxi*. Praha: Grada, 2013. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-4413-1.

²⁰ JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2397-6.

avšak v jednom se autoři shodli. Byli to lidé, kteří cestovali z místa na místo za obživou, a týkalo se to celé řady řemesel.

Pojem světští či světem jdoucí se užíval již v dřívějších dobách, ale počátek užívání uvedeného pojmu není znám. Pojetí světští nebylo jednoznačné označení pro konkrétní skupinu lidí. Týkalo se především lidí s mnoha řemesly, kteří byli typičtí svou cestovně nestálou profesí. Zmínku o lidech světem jdoucích, potulných či kočujících, která se nachází pod významem slova světský, lze najít v knize Příruční slovník jazyka českého, který se začal vydávat okolo roku 1930. Slovní zásobu shromažďuje již od sedmdesátých let 19. století.

Přesné popsání a určení, kdo jsou světští, nelze vymezit. Vyskytuje se mnoho kritérií, které vystihují světský život. Světští lidé představovali specifickou skupinu lidí bez pevného domova. Patřili k nim provozovatelé houpaček, kolotočů a střelnic, komedianti, loutkáři, brusiči, ale i tuláci a například i provozovatelé podvodných her, známé pod názvem „skořápky“.²¹

Lidé světem jdoucí se podle autora Bedřicha Moravce živili profesemi jako pocestný kramář, místní vesnický advokát, zvěrolékař, ale také to byli lidé, kteří pomáhali ve všech lidských potřebách. Mezi ně patří zaříkávači strašidel, facíři (řemeslnický chasník, který je velmi líný, odmítá pracovat, a proto se toulá světem), krtičkáři (chytači krtků a havěti), brabenáři (prodejci mravenčích kukel či výrobci mravenčího lihu), kořenáři, zeměměřiči, dohazovači nevěst a ženichů a další.²²

Autor Em. Drobil označil lid světem jdoucí za živnostníky, kteří chodívali od jedné vesnice ke druhé. Lze tam zařadit pometláře (prodávající košťata), popeláře (sběratelé popelu pro mydláře), parapláře (prodejce deštníků), peckáře (prodejce sušeného ovoce), vlasáře, krysaře a myšaře (ti nejen hubili havěť, ale i léčili zvířata). Mimo jiné se za světem

²¹ HUGO, Jan, ed. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. 501 s. ISBN 978-80-7345-198-1.

²² MORAVEC, Bedřich. "Světem jdoucí": *Řada figurek z našeho života venkovského*. In ZÍBRT, Čeněk; NIEDERLE, Lubor. *Český lid: sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku*. Sv. IV. Praha: F. Šimáček, 1895.

jdoucí lid považovali i cikáni, kteří bývali častými hosty ve vesnicích. Cikáni prodávali řetězy či sekery a cikánky se živily výkladem z karet, věštěním z dlaní či čarováním. Přičemž cikáni byli známí i tím, že ukradli, co mohli. Mezi další potulné prodejce lze zařadit dráteníky, kmínaře (prodejce kmínu), semínkáře, octaře, kominíky a pecivály (ti se potulovali od vesnice k vesnici a vymazávali či opravovali pece). Muzikanti byli též bráni jako světem jdoucí, kteří se za své vystoupení vždy dožadovali nějakého daru. Všechny uvedené tajemné neznámé a potulné osoby probouzely u vesnických dětí zvědavost. Příchod každého světského jedince vyvolal ve vesnici vzrušující událost.²³

Kriminalistický sborník Ministerstva vnitra vysvětluje termín „světské osoby“, jsou to *„osoby, žijící polokočovným životem a pohybující se za účelem obživy z místa na místo, toulající se světem.“* Popisuje je jako *„sociální skupinu potulných lidí, kteří v minulosti měli určité pokrevní a jazykové vztahy k cikánům.“* Dále pokračuje vysvětlováním, že je velmi složité definování skupiny světských osob. Nebyla totiž vědecky prozkoumána. Je ale prokázáno, že hojná část světských osob jsou cikánští míšenci. Dále sborník uvádí, že je určité spojení mezi potulováním a zaostalým způsobem života. Uvedený způsob života tak vedl k nepoctivému prostředku obživy, který byl pak úzce spojen s pácháním trestné činnosti. Použití uvedeného názvu zdůvodňuje takto: *„Používání pojmu světské osoby v kriminalistické praxi je opodstatněno proto, že tyto osoby se tak samy označují a otevřeně se k této skupině hlásí.“*²⁴

Od slovníků či sborníků se pojem světský objevuje v úředních textech v roce 1948. Komunisté měli potřebu kategorizovat osoby, které si společnost řádně nepojmenovala, šlo o osoby, které se potulovaly. Dále Ministerstvo vnitra vydalo vyhlášku v roce 1947, *„Pod trestem jednoho měsíce vězení se nařízení týkalo tzv. světských osob, což byli neromští provozovatelé kočovných živností a zábavních podniků, kteří neměli stálé bydliště*

²³ DROBIL, Em. >>Světlem jdoucí<<. In ZÍBRT, Čeněk; NIEDERLE, Lubor. Český lid: sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Sv. IV. Praha: F. Šimáček, 1895.

²⁴ ŠTURMA, NPOR. VB Jaroslav. *Zkušenosti z boje proti trestné činnosti světských osob.* In PROCHÁZKA, KPT. JUST. Dr. Miroslav. Kriminalistický sborník: s přílohou Soudní lékařství. Praha: Vydavatelství časopisů MNO, 1959. roč. III/9, č. 8.

a potulovali se.“ V minulosti máme časté spojení světských osob s cikány, kdy podstatná část světských se oddělila od cikánského obyvatelstva.²⁵

Světské obyvatelstvo je spojováno zejména s potulným životem a často byli spojováni s romským obyvatelstvem. Společně se jich týkala řada politických nařízení. Někteří považovali světský lid za míšence Romů, jiní jim připisovali neromský původ. Důvodem může být jazyková podobnost obou skupin. Podíl slov romského původu ve světské mluvě je přibližně třicet pět procent.²⁶

4.3 Slovník světských neboli světská hantýrka

Nejprve budou v této kapitole řečeny základní informace ke spisovné češtině, nespisovné češtině a argotu. Následně bude zmíněna světská hantýrka jako tajná řeč světských a konkrétní příklad světských slov.

Spisovná čeština má národně reprezentativní funkci. Používá se při vědeckých pracích, oficiální komunikaci, úředních dokumentech atd. Má určitá pravidla, která jsou závazná, týkají se pravopisu a správné výslovnosti. Mezi spisovným a nespisovným jazykem se nachází hovorová čeština neboli mluvená spisovná čeština. Nespisovným jazykem lze označit nářečí (teritoriální dialekt), v České republice nalezneme nářečí hanácké, moravskoslezské, v okolí Podkrkonoší a jiné. Dále mezi významnou složku nespisovné slovní zásoby patří sociolekty, což je argot, žargon, slang či profesní mluva. Za sociolekt se považuje jazyk určité sociální skupiny, který se odlišuje od národního jazyka především slovní zásobou. Má doplňkovou funkci v komunikaci v určitém profesním nebo sociálním uskupení.²⁷

²⁵ PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004. 183 s. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu; č. 12. ISBN 80-86621-07-3.

²⁶ HUGO, Jan, ed. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. 501 s. ISBN 978-80-7345-198-1.

²⁷ Tamtéž.

Argot používají lidé v pracovním či sociálním prostředí, ať už jde o umělce, vojáky či sportovce, v užším pojetí se tím rozumí mluva užívaná lidmi společensky vyřazenými, například zloději, bezdomovci, vyděrači, zabijáky aj. Argot má funkci tajného jazyka, užívaného dříve potulnými muzikanty či kočovnými řemeslníky. Účelem nesrozumitelného jazyka vůči ostatním mohla být obranná funkce před představiteli zákona, ponechání profesního tajemství.²⁸

Světští používají světskou hantýrku. Hlavní náplní se rozumí, vést konverzaci tak, aby jí třetí osoba nerozuměla. Vzniká u skupin lidí, kteří se odlišují od celku společnosti. Uvedená hantýrka se liší od zlodějské a z velké míry čerpá z cikánského jazyka. Poprvé byla světská hantýrka vydána od roku 1937. Sběr slovní zásoby byl od všech světských lidí žijících v Praze či z okolí Libáně a Jičínka. V tabulce níže je uvedeno několik slov pro představu světské hantýrky.²⁹

Světská hantýrka	
bašta	Jídlo
bašavka	Muzika
baštardo	Zlý
čávo	Dítě
čórnout	Ukrást
dordě	Hrob
dorodit	souložit
hačelit	posedět
májovej	rok vězení
ratí	v noci
topiny	Karty
zrohovat	Zbít

Tabulka 1 - ukázka významu slov světské hantýrky

²⁸ HUGO, Jan, ed. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. 501 s. ISBN 978-80-7345-198-1.

²⁹ PODZIMEK, Jaroslav. *Slovníček "světská hantýrka"*. Bezpečnostní služba. 1937.

Světští se snažili svou mluvu důsledně tajit na rozdíl od kriminální komunity. Některé výrazy i tak pronikly do obecné češtiny, ale na největší počet světských slov narazíme ve vězeňské mluvě.³⁰

Stále je otázkou, zdali světští patří mezi skupinu spadající pod romské obyvatelstvo, protože světská hantýrka má vysoký podíl slov od romského obyvatelstva, tedy zdali společně putovali napříč Evropou. Autor Puchmajer rozděluje romské obyvatelstvo na dva typy. První skupinu Romů nazývá černé (kálo), ti pracovali jako poctiví kováři, druzí jsou pojmenováni bílými (párno), byli to míšenci, kteří ovládali romský jazyk, avšak nepříliš dokonale. Část míšenců byli koňští handlíři, loutkáři či komedianti. „*Tvrdí, že světští jsou potomci těchto míšenců a ve třicátých letech již pravděpodobně podíl „české krve“ výrazně převažoval.*“³¹

Komunistický režim zabraňoval světským lidem pokračovat v kočovném životě. Nadporučík Veřejné bezpečnosti Jaroslav Šturma charakterizuje světské jako romské míšence, tedy že jejich pleť je tmavší barvy než u ostatního obyvatelstva, ale zároveň světlejší než u romského obyvatelstva. Dále říká, že se světští cítí být odlišní od ostatního obyvatelstva, i oproti Romům žijících na vyšší životní úrovni. Romové se však za světské rádi vydávají a popírají tak svůj „cikánský původ“. Pod světský způsob obživy lze řadit lid, který pracuje u kolotočů (cirkusovní umělci a artisté), provozující podniky jako střelnice či houpačky a dále sběrače a vylupovače sběrných surovin aj.³²

Světský slovník obsahuje slova týkající se provozování atrakcí, loutkového představení a jiných činností. Dále měl obranou funkci kvůli strachu z úředníků. Mluva argotu v sobě skrývala i určitou mazanost, měla sloužit i pro napálení či oklamání sedláků, proto někdy mluva byla nazývána „*řečí chytráků*“.³³

³⁰ HUGO, Jan, ed. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. 501 s. ISBN 978-80-7345-198-1.

³¹ Tamtéž.

³² ŠTURMA, NPOR. VB Jaroslav. *Zkušenosti z boje proti trestné činnosti světských osob*. In PROCHÁZKA, KPT. JUST. Dr. Miroslav. Kriminologický sborník: s přílohou Soudní lékařství. Praha: Vydavatelství časopisů MNO, 1959. roč. III/9, č. 8.

³³ HUGO, Jan, ed. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. 501 s. ISBN 978-80-7345-198-1.

4.4 Historické povědomí o světských

Jak již bylo řečeno, u světských nelze přesně definovat, kdy začali s kočovným životem a zdali patří pod národnost Romů. Dosud neproběhly výzkumy, které by uvedená tvrzení potvrdily. V předchozích kapitolách bylo uvedeno, jak byli svěšší v minulosti kategorizováni různými autory slovníků či sborníků. Dostupnost zdrojů k tomuto tématu byla velmi omezená, ale i přesto je zde hlavní shrnutí o světských a jejich historickém povědomí.

Na svěské se v minulosti nahlíželo odlišně nežli dnes. Dříve pod název světem jdoucí patřili lidé s různými profesními náplněmi. Jednalo se o řemesla a činnosti všeho druhu, kde většina dnes už dávno vymizela. Dnes by se dalo hovořit o světských jako provozovatelích kolotočů či cirkusů. Samozřejmě tam lze zařadit i další profese, například provozovatele prodejních stánků, kteří cestují z místa na místa po celé České republice, a to za účelem obživy.³⁴

Jak již bylo zmíněno, svěšší zatím nebyli dosud historicky prozkoumáni. Dříve se svěské obyvatelstvo nijak neoznačovalo. Mohlo by však spadat pod potulné obyvatelstvo, které společností nebylo moc dobře přijímáno. Tuláctví či potulný život je v českých zemích ústavně definován až v raném novověku. Potulný život či potulka znamená přesouvání se z místa na místo za účelem obživy a mohlo se týkat mnoha profesí. Spadají sem i různí lidé provinění určitým zločinem (žhářství, krádež, špionáž). Největším problémem bylo, že se potulní lidé vymykali typickému obyvateli, který by spadl pod určitého pána mající přesně stanovené místo v sociálním prostředí. Na potulné obyvatelstvo se pohlíželo jako na lid špatně kontrolovatelný, a tím pádem i mocností hůře ovladatelný. Proto se stávají pro vrchnosti nepohodlnými.³⁵

Ve středověku můžeme též narazit na potulku, ale nebyla vnímána jako znepokojující jev jako v novověku. V novověku každý občan měl svého vrchnostenského pána a stával se

³⁴ HUGO, Jan, ed. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. 501 s. ISBN 978-80-7345-198-1.

³⁵ HIML, Pavel. *Zrození vagabunda: Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*. Vydání první. Praha: Argo, 2007. 371 s. ISBN 978-0-7203-917-3.

jeho poddaným. Mocnosti tedy měli kontrolu nad obyvateli. Avšak u tuláků již takový přehled nebyl. Proto se tuláctví stává společenským fenoménem, které se začalo definovat a stalo se hlavním předmětem politických debat. Poddaní mají spadat pod určitého suveréna, aby byli spočitatelní, zachytitelní a mohli se zařadit do různých evidencí, například daňových či vojenských. Tuláci či potulní obyvatelé se v novověku však vymykali uvedené příslušnosti a přehlednosti.³⁶

Větší část potulného obyvatelstva byla evidována pod určitým pánem či zapsána na matrice při křtu či svatbě. Potulné osoby však nepředstavovaly v tehdejší době bezprostřední ohrožení, i když se vymykaly řádu a pořádku, který byl hlavním cílem vrchností. Do zmíněné kategorie patřili především buřiči či rebelové, kteří již měli kriminální minulost.³⁷

Poddanství se v českých zemích utvářelo od 17. století až do 19. století, v průběhu let se status však měnil. Existovala představa vagabunda, tedy osoby, která nemá vlastního pána a vede neusedlý život, tedy se vzpírá vrchnostenské moci a kontrole. Nedalo by se hovořit o svobodě pohybování se z místa na místo, jak známe dnes. I když se někdo vzdálil od domovského území pouze na určitou dobu, byl brán za vagabunda.³⁸

V roce 1627 bylo obnoveno zřízení zemské, které definovalo tuláky, jako osoby živící se nepoctivou prací, nesloužící žádnému pánu, takže neuznávající žádné autority a pohybující z jednoho města do druhého. Obecně byli považováni za ohrožení a překážku pro celou společnost. V roce 1723 byl vydán patent o žebrácích a tulácích tzv. žebravý řád, který trestal tuláky, kteří se neprokázali „řádnou“ obživou. Potulný se mohl prokázat dobovým pasem tzv. pasbrýfem, jednalo se o písemné doklady a mohli jej vlastnit pouze „necikánští“ tuláci. Co se týká samotných cikánů, ti měli být z daného kraje vypuzeni, a to bez okolků. Člověka označeného rakouskou monarchií za vagabunda či tuláka, čekal přesun do rodného místa neboli na domovské panství. Uvedený transport se týkal domácích tuláků. Cizí tuláci byli posíláni za hranice země. Zda se jednalo o cizího či

³⁶ HIML, Pavel. *Zrození vagabunda: Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*. Vydání první. Praha: Argo, 2007. 371 s. ISBN 978-80-7203-917-3.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

domácího tuláka rozhodovalo místo narození, kdy farář potvrdil křest nebo potvrzení poddanosti vrchností.³⁹

V 18. století komedianti vlastnili komediantský „pašport“. Prostřednictvím tohoto průvodního listu mohli lidé vést potulný život a beztrestně tak provozovat své řemeslo. Pašport vydával nejvyšší politický úřad v zemi a kdo ho získal, mohl se tak beztrestně pohybovat po zemi, aniž by byl za tuláka bez řádné obživy.⁴⁰

4.5 Světští v České republice

V následující kapitole je zmíněno světské příjmení jako jejich specifický znak. Dále budou uvedeny informace k počtům světských, jaké aspekty ovlivňují světské řemeslo a nakonec situace dnešní návštěvnosti poutí.

Světské lze rozlišit podle jednoho typického znaku, a tím je příjmení. Mezi nejznámější rody s daným příjmením například patří Berouskovi, Kopečtí, Kludští, Janečkovi, Kočkovi, Kaiserovi, Wertheimovi, Faltýnkovi a mnoho dalších.^{41, 42}

Co se týká světského řemesla, ať už se jedná o provozování atrakcí, střelnic či stánků, je stále rok od roku těžší udržet podnik v provozu. A přesto se snaží v České republice uživit uvedeným řemeslem zhruba deset tisíc lidí. Získání přesných dat o firmách provozujících kolotoče a další atrakce je v České republice téměř nemožné. Naposledy v roce 1997 se zachycovali údaje o světských, které beztak nebyli příliš přesné. Údaje shromažďovaly živnostenské úřady a čísla převzal Český statistický úřad. Jednalo se pouze

³⁹ HIML, Pavel. *Zrození vagabunda: Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*. Vydání první. Praha: Argo, 2007. 371 s. ISBN 978-80-7203-917-3.

⁴⁰ SKOČOVSKÁ, Markéta. *Světští: Identita a základní kulturní rysy*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav jižní a centrální Asie, 2010. 101 s. Vedoucí diplomové práce Mgr. Viktor Elšík, Ph.D.

⁴¹ JŮZLOVÁ, Petra. *Kočkovi, Berouskové, Janečkovi. Kolotočářským rodům konkurují Holanďané*. [online]. byznys.lidovky.cz, 2014 [cit. 2018-2-2]. Dostupné z: https://byznys.lidovky.cz/kockovi-brouskove-janeckovi-kolotocarskym-rodum-konkuruji-holandane-1za-/firmy-trhy.aspx?c=A140418_145140_firmy-trhy_mev.

⁴² *Světské rody roztácejí kolotoče pro stále nová pokolení*. [online]. magazin.e15.cz [cit. 2018-2-6]. Dostupné z: <http://magazin.e15.cz/regiony/svetske-rody-roztaceji-kolotoce-pro-stale-nova-pokoleni-856657>.

o světské, kteří se sami přihlásili na živnostenském úřadě ke světskému řemeslu, což je pouze zlomek skutečného čísla.⁴³

Za nejkonkrétnější údaj lze považovat rok 1989, kdy bylo evidováno 1360 lidí. Od té doby můžeme jejich počet pouze odhadovat. Podle lidí pracujících ve světském byznysu se této práci věnuje až dva tisíce firem neboli rodinných klanů, které kladou velký důraz na dědění řemesla z generace na generaci. Proto mají rodinné klany větší možnost na úspěch v tomto byznysu.⁴⁴

Nejhůře předvídatelným aspektem ovlivňujícím výdělek poutě či přímo atrakce je počasí, s tím však nikdo nic nezmůže. Světští, ale i přesto musejí zaplatit za pronájem místa a energii z provozu atrakcí. Je zřejmé, že za atrakci se musí zaplatit stejná cena, i v případě obsazení jedním či všemi lidmi na atrakci. Další položkou v nákladech jsou autorské poplatky při pouštění hudby, amortizace a oprava automobilů a časté čerpání nafty či benzínu, který je nedílnou součástí seznamu nákladů při kočovném životě.⁴⁵

Co se týká návštěvnosti daných atrakcí, tak na labutě či na houpačky chodí stále méně lidí. V dnešní době dávají návštěvníci přednost adrenalinovým atrakcím. Velkým konkurentem adrenalinových atrakcí jsou v České republice Holanďané a v rámci udržení kroku s konkurencí musejí čeští světští investovat desítky miliónů do podobných kolotočů.⁴⁶

V České republice je pro světské nejhlavnější událostí roku Matějská pouť v Praze. Návštěvnost se pohybuje okolo sto tisíc lidí a počet atrakcí je okolo 115. Atrakce jsou převezeny i ze zahraničních zemí, především z Německa a Holandska. Matějská pouť se koná vždy v jarních měsících a po jejím ukončení, zůstává i nadále 22 atrakcí. Letos se koná 55. ročník a hlavním organizátorem je rodina Kočkových. Avšak pořádání Matějské pouti lze datovat od roku 1595. Od tohoto roku jsou vedeny záznamy v Národní knihovně.

⁴³ JŮZLOVÁ, Petra. *Kočkovi, Berouskové, Janečkovi. Kolotočářským rodům konkurují Holanďané*. [online]. byznys.lidovky.cz, 2014 [cit. 2018-2-2]. Dostupné z: https://byznys.lidovky.cz/kockovi-brouskove-janeckovi-kolotocarskym-rodum-konkuruji-holandane-1za-/firmy-trhy.aspx?c=A140418_145140_firmy-trhy_mev.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

Jednalo by se o 422. ročník. Matějská pouť je výjimečná v tom, že je první pořádanou poutí na jaře jak v Praze, tak i v Evropě. Začíná vždy na sv. Matěje 24. února. Co se týká historie prostranství Matějské pouti, nejprve se konala u kostela sv. Matěje, ale prostor začínal být příliš těsný. Přesunula se proto k Vítěznému náměstí v Dejvicích do místa dnešních vysokých škol. Jenže po jejich výstavbě se musela opět přemístit. V roce 1960 se pouť pořádala v různých lokalitách po Praze. Dnes se Matějská pouť koná v areálu Výstaviště Praha Holešovice již od roku 1963.^{47, 48}

Poutí v této práci není myšleno poutní místo spojené s vírou a náboženstvím. I když se někdy uskutečnená pouť může konat v blízkosti poutního místa anebo je původně uskutečnena i kvůli danému poutnímu místu. Poutí je označováno místo, na kterém se sjíždějí svěští s atrakcemi či prodejními stánky. Pořádání poutě je často spojeno s oslavou určité události, ale také se může pouze jednat o každoroční termín, který je lidmi v určité lokalitě brán tradičním. Důvody pro uskutečnění poutě mohou být vskutku různého druhu, může jít o pálení čarodějnic, velikonoční trhy, posvícení, májové slavnosti, svatováclavské slavnosti, jarmark, dožínky, zahájení sezóny, hody, vinobraní a další.

⁴⁷ *Matějská pouť 2018 – historie*. [online]. matejskapout.cz [cit. 2018-2-6]. Dostupné z: <http://www.matejskapout.cz/historie/>.

⁴⁸ *Matějská pouť 2018 – všeobecné informace*. [online]. matejskapout.cz [cit. 2018-2-6]. Dostupné z: <http://www.matejskapout.cz/vseobecne-informace/>.

5 Vlastní práce

Vyhledávání světských respondentů bylo poměrně obtížné. Mnoho z nich nemělo zájem odpovídat, i po nabídnutí anonymity. Přesto byl proveden rozhovor s devíti světskými respondenty, a to v měsících leden a únor v roce 2018. Většina respondentů byla nejprve oslokována telefonicky, poté proběhlo osobní setkání, ale dvě respondentky, konkrétně paní Spilková a paní Kopecká, byly osloveny a požádány o rozhovor přímo v terénu na Matějské pouti. S osmi respondenty probíhal rozhovor formou osobního setkání na jimi zvoleném místě. S respondentkou Olgou, probíhal rozhovor přes sociální síť Facebook. Místa setkání s respondenty byla pokaždé rozdílná. Rozhovor byl uskutečněn v kavárnách, v obchodních centrech nebo přímo u světských doma.

Všichni respondenti byli velice milí, vstřícní, sdílní a žádný z nich neměl problém odpovědět na jakoukoliv otázku. Rozhovor v průměru probíhal okolo jedné hodiny na jednoho respondenta. Respondenti odpovídali na otázky a prokládali jimi vlastní zkušenosti ze světského prostředí. V současnosti se někteří respondenti věnují již jinému povolání, ale jistý čas ve světském prostředí prožili a někteří stále pokračují se světským řemeslem.

V následující tabulce se nachází základní informace o každém respondentovi, jeho věk, rodinný stav a současné povolání.

Jméno respondenta	Věk	Rodinný stav	Současné povolání
Emil Janeček	21	svobodný	provozování atrakcí
Emílie Třísková	39	vdaná, dvě děti	podnikání u filmového průmyslu – pronájem mobilních toalet
Olga Schallmannová	31	vdaná, dvě děti	žena v domácnosti
Paní Junková	72	vdaná, tři děti	v důchodu

Pan Junek	80	ženatý, tři děti	v důchodu
Ludvík Janeček	57	ženatý, dvě děti	podnikání u filmového průmyslu – pronájem maskéren a kostyméren
Václav Chaloupka	52	ženatý, dvě děti	podnikání u filmového průmyslu – pronájem maskéren a kostyméren
Paní Kopecká	66	vdaná, tři děti	provozování atrakcí
Paní Spilková	43	vdaná, čtyři děti	stánkový prodej

Tabulka 2 - základní informace respondentů

5.1 Představení respondentů a jejich rodin

Emil JANEČEK, 21 let

Prvním respondentem je Emil Janeček, který se i nadále věnuje světskému provozování atrakcí, které již převzal od svých rodičů. Emil má na starost veškeré atrakce, za které nese plnou zodpovědnost. Pro představu pracovní náplně se jedná o převoz, složení, provoz a údržbu atrakcí a obstarávání míst na poutích. „*Provozuju kolotoče, jezdím s nima po světě a všude po celý republice. Převážím a sestavuji atrakce, a to dělám výhradně já, protože to je dosti zodpovědná práce. Musí to dělat člověk, který tomu absolutně rozumí, ví, co to obnáší a tohle je věc, u které se nesmí stát žádná chyba. Musí to dělat člověk zodpovědný, vědět na co sahá. Musí přesně vědět o té atrakci, kterou momentálně chce sestavit nebo provozovat. Prostě musí vědět úplně všechno. Nesmí udělat chybu, není to žádná sranda, přeci vozí to lidi.*“

Rodiče Emila dříve provozovali kolotoče a vychovali ho k světskému životu. Emil po nich hrdě převzal světské řemeslo a pokračuje s provozováním atrakcí sám. Kdykoli Emil potřebuje s něčím pomoc, rodiče mu rádi pomohou. V současnosti jeho rodiče vlastní

několik nemovitostí a mají několik stánků s občerstvením. „*Otec a máma taky kdysi provozovali kolotoče. Jezdí někdy se mnou a pomáhají mi. Jsou v tom furt zasvěcený, to není prostě tak, že někdo z toho odejde, ty lidi to prostě celý život provozují, i když ne na sto procent. Samozřejmě teď mají jinou práci. Můj táta s mámou vlastní nemovitosti, které pronajímají. Také mají občerstvení v Praze a několik stánků s točenou zmrzlinou a na koupalištích mají pár pevných stánků. Prostě furt se to motá kolem zábavy, když ne kolem kolotočů, tak kolem věcí, který k těm kolotočům patří. U toho jsme se narodili, jsme na to zvyklí.*“

Emil má dvě mladší sestry, ale zdali budou pokračovat ve světském řemeslu, se rozhodne podle jejich ženicha, který může a nemusí být světského původu. „*Mám dvě sestry. My jsme všichni zasvěcený v rámci kolotočů. Sestry mám ještě malé, jedné je patnáct let a druhé je devět let. U nás to je tak, že záleží, koho si vezme ta holka. Jestli si vezme kluka, který provozuje kolotoče, tak bude provozovat ty kolotoče s ním. Samozřejmě když jsou doma, tak pomáhají rodině s věcmi doma a co jsou potřeba.*“

Emílie TŘÍSKOVÁ, 39 let

Emílie Třísková pochází ze světské rodiny obchodníků neboli stánkařů. S rodiči jezdila do dvanácti let, poté světský život opustila. Děti jsou zapojovány do pracovních činností od velmi útlého věku. „*My jsme žádné atrakce neměli. My jsme byli obchodníci. Já jsem byla v podstatě dítě. Ale i jako malá jsem prodávala cukrovinky, to mi jako rodiče dovolili. Přišli nakupující s košíčkem, tak jsem normálně počítala a vybírala jsem peníze.*“

Otec byl součástí představení zvané autorodeo, se kterým cestoval do zahraničí. Jednalo se o velmi nebezpečnou profesi, která je popsána respondentkou níže. „*Táta je autokaskadér, takže jsme přes léto jezdili do ciziny, kam nám povolili komunisti. Provozoval tam autorodeo a pak jsme se vrátili zpátky a jezdili jsme s cukrovinkami a oblečením na poutích. Autorodeo byla taková show na stadionech, jezdilo se po dvou kolech a dělali se smyky a proskakovalo se hořícíma obručema a prorážely se takový dřevěný můstky. Byla mezi tím sranda, skákalo se na motorce, dělali se salta s autama a takový věci.*“

Emilky dědeček byl obchodník prodávající zboží, které nebylo dostupné. Respondentka ho nazvala přímo „kšeftařem“, kterému jako malá pomáhala i ona sama. *„A děda byl vlastně obchodník, oni mu říkali kmotr. On tady kšeftoval s alkoholem, cigaretama, markama a dolarama. A s tím jsem taky přes okýnko kšeftovala. Dal mi kurzovní lístek, a když by někdo přišel, tak jsem normálně proměňovala. Což se nesmělo samozřejmě. To bylo hrozně kontrolovaný, i ty cukrovinky. Kontrovala se cena a přirážka. Děda měl konexe, a tak kupoval třeba v Tuzexu, tomu se říkalo orientální cukrovinky. Třeba jsme měli i TicTac a Kinder vajíčka a takový věci. A na všechno si musela mít papír a vždycky přišli z obecního úřadu, ta delegace a policajti a všechno kontrolovali, každý papír. To bylo hrozně nepříjemný.“*

Máma Emilky se starala o stánek a dále se věnovala prodeji cukrovinek i oblečení. V té době se jednalo o velmi výnosný byznys. *„Máma prodávala cukrovinky. Pak si udělala oblečení, protože to tady ještě za komunistů nebylo. Takže se někde nechalo něco ušít a nechaly jsme si udělat sítotisky a dělaly jsme barevný potisky na trička doma a různé věci. Myslím si, že to byla zlatá éra, protože se prodávalo to, co se nedalo koupit tady v Čechách. Ty lidi rádi za to dali peníze. Takže se docela dost vydělávalo.“*

Dnes rodina Třískových podniká u filmového průmyslu, který má mnoho společných rysů se světským životem. V současnosti Emílie vlastní mobilní toalety, které se pronajímají, jak u filmového průmyslu, tak na větších akcích. Samozřejmě předtím vystřídala i jiné zaměstnání, například pracovala se svojí mámou u filmového cateringu nebo byla kaskadérkou. Její máma a sestra podnikají s cateringem také u filmového průmyslu. Její otec je v důchodu. *„Máma, protože byla dobrá kuchařka, tak se dostala do cateringu. A potom vydělávala cateringem u filmů, což je v podstatě taky kočovný život. Ségra dělá s ní. Já jsem jim taky pomáhala spoustu let, dokud jsem neotěhotněla. Asi u mě budou hrát roli i geny, protože jsem chvíli dělala i kaskadérku u filmů. Takže asi to je všechno propojený. A teď podnikám s mobilními toaletami, takže jsem zase vymyslela a zaplnila díru v trhu. Táta dělal v autobazaru, ale dnes pomáhá mámě, on má invalidní důchod částečný, protože si zničil záda na tom autorodeu.“*

Emílie je mámou dvou dětí, syna a dcery. Je vdaná a manžel pracuje u filmu v oblasti speciálních efektů. *„Mám dvě děti holku a kluka, holce je devět let a klukovi sedm let. Mám manžela filmaře, speciální efekty. Ten filmový průmysl je dost podobný světskému, jak třeba kočovně, tak i tím, jak se lidi mezi sebou znaj. Proto jsme asi k tomu zabředli, že je to hodně podobný a v podstatě v tom není takovej rozdíl. Jako mě posadit do kanceláře a bejt celej den někde zavřená, bych umřela. Já jsem ráda, že to máme takhle. Pořád jiný lidi, pořád jiná místa, žádná monotónnost.“*

Olga SCHALLMANNOVÁ, 31 let

Olga Schallmannová pochází ze světské rodiny provozující kolotoče. Naposledy se účastnila světského života před osmi lety. Nyní její otec společně s jejím manželem podnikají v autodopravě a máma Olgy je ženou v domácnosti. V současnosti je Olga též žena v domácnosti a stará se o dvě své malé děti. *„Moje rodina jezdila s kolotoči. Můj tatínek dělal vždy úplně všechno. Co se týče oprav aut, atrakcí a vlastně všeho. A neměl žádného syna, takže jsem dělala všechno, co má umět správnej chlap, sváření, bourání, prostě vše okolo kolotočů. Maminka se vždy starala o domácnost, ale když byla potřeba, šla pomoci tátovi. Třeba zrovna stavět ty atrakce.“*

Olga spolu s rodinou ještě kočovala před osmi lety, ale její otec se zranil a úraz mu neumožnil nadále pokračovat s provozováním kolotočů. Proto se rozhodli světský život opustit a začít s něčím novým. *„Jezdili jsme s kolotoči ještě před osmi lety. Ale táta byl nemocný a teď nemůže nic zvedat a u toho řemesla musíš furt něco zvedat, prostě už to nešlo. Já jela ještě jednu sezónu bez rodičů, jako vdaná, ale to že nevím, co se s ním děje, mě nenechávalo klidnou. Takže jsme přestali jezdit a manžel s tátou dělají teď v autodopravě.“*

Pan a paní JUNKOVI, 80 let, 72 let

Manželé

Pan a paní Junkovi jezdili s atrakcemi a také se stánky celá léta, ale nyní už jsou v důchodu. Oba dva pocházejí ze světských rodin, a i když pan Junek vykonával určitou dobu práci domácí, po seznámení s paní Junkovou se opět vrátil ke světskému životu. Paní Junková vysvětluje, jak to bylo: *„Jezdila jsem s rodičema s kolotoči. A v sedmnácti jsme spolu začali chodit a teď jsme spolu padesát dva let. My jsme měli na začátku kolotoč, střelnici a houpačky. Provozovali jsme kolotoče, ale protože jsem omarodila, měla jsem těžkou operaci, tak jsme toho museli nechat. Po třetím porodu jsem měla veliký problémy a od té doby stále marodím. Teď už jsme to přenechali dětem. Naposledy jsme jeli rok před revolucí v roce 1988. Pak jsme začali jezdit se stánkem, to už jsme byli trhovci. To nebylo tak náročný. Ještě tři roky zpátky jsme byli se stánky.“*

Paní Junková vypráví o svém muži: *„Můj muž a jeho rodina měli cirkus, ale přestali ho dělat, když jemu bylo pět let, protože maminka dostala revma a ochrnula.“* Pan Junek dokončuje vyprávění o svém životě: *„Od osmnácti let jsem si udělal řidičský průkaz a hned jsem nastoupil do práce a dělal jsem řidiče. Jezdil jsem s tatrou a se škodovkou, protože jsme neměli možnost k těm atrakcím, když babička onemocněla. Takže do doby, než jsem se oženil, jsem dělal domácí práci. A když jsem se oženil, tak jsem se k tomu zase vrátil a od té doby jsem jezdil kolik let. Teď už nejedíme a oni nám to i naše děti zakazují, abychom někam jezdili.“*

Manželé Junkovi mají tři dcery a dvě pokračují v provozování kolotočů. Jedna z nich se věnuje jiné práci. *„Máme tři dcery, ale ta prostřední se nevěnuje kolotočům. Ta prodává, má natrvalo stánek, takovej butik s textilem. Ta je rozvedená a žije sama. Ale ta nejstarší dcera, ty se tomu věnujou, i její dcera a její syn. My už máme sedm pravnoučat.“* Pan Junek dodává a vypráví o zaslouženém důchodu: *„Máme šikovný a hezký dcery i vnoučata. My teď ale na starý kolena, už nejedíme. Jezdíme si do lázní i na tu dovolenou. Pro nás je to takový zvláštní. Ale je to nádherný, to jsme nikdy neznali.“*

Pan Junek měl dva bratry, ale ani jeden z nich se pro světský život nenadchl. *„Já mám dva bráchrův, jeden je po smrti a druhý žije, ten je straší. A ani jednoho to nebavilo. Nejstarší bratr rozvážel kolik let u drogerie a ten druhý dělal v betonový firmě. Ani jeden pro to nebyl.“*

Ludvík JANEČEK, 57 let

Ludvík Janeček jako malý jezdíval s rodinou se stánkovým prodejem. S první přítelkyní jezdil se stánky celé čtyři roky. Se svou druhou přítelkyní, později manželkou, se přidal k cirkusu, kde pracoval patnáct let. Poslední dva roky světského života se vrátil ke stánkovému prodeji. *„Když jsem byl malý, tak jsme jezdili s rodiči prodávat se stánky. Pak jsem vyrostl, jel jsem do Polska k cirkusu hrát jako klaun. Pak jsem žil s jednou holkou, tak jsem se zase věnoval tomu prodeji. Po 4 letech jsem se s ní rozešel, ale měl jsem s ní jedno dítě. A pak jsem se oženil a jezdil jsem 15 let s cirkusem. Po cirkusu jsem měl jenom stánek asi dva roky.“* Dále Ludvík načas zůstal u automobilového průmyslu, kde prodával zahraniční auta v Čechách. *„Naposledy jsem jel ještě před patnácti lety se stánky. Potom jsem dělal ještě u automobilového průmyslu, vozil jsem auta ze Švýcarska, takže zase koupil-prodal.“*

Dnes vlastní spolu s bratrancem mobilní kostymérny a maskérny, které pronajímá filmovému průmyslu. Ludvík se ztotožňuje s názorem, že filmové prostředí je shodné se světským životem. *„Ted' už patnáct let vlastníme šestnáct mobilních kostyméren a maskéren. Zatím se mi to líbí ze všeho nejvíc. Ten film je skoro shodnej s našim životem, co jsme měli předtím. Furt se někde cestuje, někde přespáváte, je to takový akční.“*

Ludvíkův otec dřív vlastnil a provozoval atrakce, ale byl i obchodníkem. Ludvík nechtěl s atrakcemi pokračovat z důvodu náročnosti náplně práce. Rozhodl se proto pouze pro stánkový prodej. *„Tatínek měl atrakce a živil se různě, i byl obchodník. Po převratu jim vše vzali, tak nemohl sehnat ani práci. Několik let chodil i do privátní práce. A v roce 1968, kdy se to zase změnilo, tak začal jezdit, asi třicet let. Já jsem nepokračoval u atrakcí, jen v tom stánkovým prodeji. Protože to bylo nejjednodušší něco někde koupit a pak prodat. Hlavně jako moc nedělat, to bylo naše krédo. I když můžu říct, že jsme se nadřeli dost.“* Ludvíkova manželka je vystudovaná artistka, která vystupovala u cirkusu. *„Manželka byla šest let v artistický škole v Moskvě. Já jsem ji poprvé viděl, když mi bylo asi šestnáct let. Právě když jsme jeli do toho Ruska, tak se mi tenkrát zalíbila. Pak jsme se dlouho neviděli. Já jsem měl známost v tom Brně. Pak jsem se vrátil do Prahy a byl tady tenkrát podnik*

Varieté Praha. Tam se vždycky scházeli v neděli světský a artisti. A manželka tam přišla, krásná holka. No a pak jsem za ní začal jezdit, to byla na sezóně u českého cirkusu. A prostě jsem ji uhnal. (smích)“

Ludvík má dvě dcery a obě vyrostly v cirkusovém prostředí „Když jsme měli éru toho cirkusu, tak ta jedna se narodila přímo u cirkusu, měla i křtiny v cirkuse. Druhá dcera se narodila doma a pak jsme jeli rovnou na sezónu do Francie. Takže obě vyrostly u cirkusu.“ Dnes už se však rodina světskému životu nevěnuje.

Václav CHALOUPKA, 52 let

Václav Chaloupka jezdíval s rodiči provozovat kolotoče do své první třídy. „S rodiči, když jsem byl malej, tak jsme jezdili s kolotoči, v tom jsem se narodil. Do první třídy jsme byli ještě venku s kolotočema.“ Rodina poté skončila s provozem atrakcí a kolotočů a jezdila pouze přes víkendy se stánkovým prodejem. „Tátu to pak přestalo bavit, od té doby nikdy nejel a začal jezdit po brigádách. A v sobotu a neděli jsme jezdili na poutě se stánkem. Maminka byla v domácnosti celý život.“ Václav v osmnácti letech odešel z domova a postavil se na „vlastní nohy“. Ve svých dvaadvaceti letech začal jezdit s atrakcemi. Poté se načas věnoval stánkovému prodeji kdekoli byla příležitost. „Odešel jsem z domova, když mi bylo osmnáct let a celý život jsem si všechno musel dělat sám. Ve svých dvaceti dvou letech jsem začal dělat kolotoče. S kolotočem jsem jezdíval do šestadvaceti let. Po atrakcích jsem dělal stánkový prodej, pak chvíli autobazar (pět až šest let), ale nakonec jsme skončili se stánkem na Palmovce na tržnici, takže furt to bylo kolem toho.“ V současnosti Václav vlastní spolu se svým bratrancem maskérny a kostymérny u filmového průmyslu. „A teď jsem u filmu s kolegou šestnáct let a dvacet let ze světské branže.“

Václav má dvě sestry, které neměly zájem pokračovat ve světském řemesle. „Obě moje sestry se vůbec tomu nevěnovaly. Nejmladší to nikdy nedělala, ta měla a má svůj butik, starší sestra jezdila jenom chvíli se stánkem, ale teď už jsou obě v důchodu. Ale ani jedna se tomu dlouho nevěnovala.“

Paní KOPECKÁ, 66 let

Paní Kopecká pochází z tradiční světské rodiny, protože otec i matka provozovali kolotoče. Na určitou dobu museli opustit světský život, ale následně se k němu opět vrátili. *„Rodiče provozovali atrakce, jezdili za války a za totality, ale na chvíli přerušili světský život, protože měl tatínek bouračku na motorce a nemohli jsme dál pokračovat. Takže jsme na chvíli ukončili světský život a žili jsme jako domácí. Stalo se to, když mi byly čtyři roky. A pak jsme zase v mých jedenácti letech pokračovali.“* A od té doby až po současnost paní Kopecká obsluhuje střelnici. *„Už padesát sedm let jsem na střelnici.“*

Paní Kopecká má čtyři sourozence. Tři sourozenci se světskému řemeslu věnují, ale jedna ze sester nepokračuje. *„Nejstarší sestra si vzala domácího muže a jeho rodina sice vedla dřív světský život, ale pak skončila s atrakcemi a začali podnikat v autobazaru. Sestra tedy už nepracuje ve světském řemeslu. Další dvě sestry provozují stánkový prodej, bratr už zemřel, ale taky provozoval atrakce.“*

Paní Kopecká je vdovou a má tři děti. Dvě děti stále pokračují ve šlépějích rodičů, ale nejmladší syn již pracuje v jiném pracovním prostředí. *„Manžel už zemřel, ale řídil nákladní auta, stavěl atrakce a tak. Nejstarší syn převzal atrakce po otci. Provozuje autodrom a má dvě skluzavky a já se starám o střelnici. Moje dcera má stánkový prodej s manželem, taky světským. Nejmladší syn se oženil s domácí holkou a už nepracuje s námi vůbec.“*

V současnosti paní Kopecká jezdí společně se synem po poutích. *„Ted' už jezdím jenom já se synem. Syn chce, abych jezdila, protože by neměl, kdo se starat o střelnici a neměl by mu kdo vyprat, uvařit a uklidit.“* Paní Kopecká už by do důchodu odešla ráda, jenže není nikdo, kdy by po ní převzal povinnosti a obsluhu střelnice. *„On ještě žádnou nepotkal no, asi je to tím, jak se musel o všechno postarat po otci a neměl na to tolik čas. Kdyby měl manželku, tak bych jí to přenechala. Já už bych klidně šla do důchodu a starala se barák*

a o vnoučata. Uklidila bych, navařila, pak bychom se celá rodina sešla. Ale zatím manželku nepotkal, tak jezdím s ním.“

Paní SPILKOVÁ, 43 let

Paní Spilková jezdila se svojí rodinou do Ruska, kde provozovali kolotoče. Na základní školu už nastoupila na Slovenku. *„Jinak pocházím taky ze světské rodiny, kdy jsme kočovali s atrakcemi. V Rusku jsem byla s rodiči asi čtyři roky, pak na Slovensku jsem začala chodit na základní školu. Učila jsem se tam ve škole, pak jsme s mámou měly butik s textilem, ale to mě nikdy moc nebavilo. Byl to takový stereotyp, ta stejná práce a lidi každý den.“* Zanedlouho paní Spilková potkala svého manžela a pokračoval s ním ve světském řemesle. *„A pak jsem se dala dohromady s manželem a zase jsem pokračovala s ním.“*

Paní Spilková se dnes stará o děti, ale zároveň i prodává na stánku, stejně jako manžel. *„Ted' se staráme s manželem každý o svůj stánek.“* Manželé mají čtyři děti, které se věnují světskému řemeslu. *„Moje dcera má s manželem atrakce a pokračuje tak u druhé rodiny. Moje sedmiletá dcera jezdí stále s námi. Všichni pokračujeme, i všechny moje děti.“*

5.2 Rodinný život světských

V následující kapitole bude přiblížen rodinný život světských, který má přispět k pochopení světského způsobu života. Bude zde uvedena historie respondenta a dalších příslušníků rodiny společně s krátkým shrnutím, čím se rodina živí v dnešní době. Dále budou zmíněny rodinné vztahy, které zahrnují role otce a matky v rodině, světské vztahy a manželství a oslavování různých rodinných příležitostí. V poslední části kapitoly se respondenti vyjadřují k výchově a vzdělání, konkrétně, jak probíhalo dětství a školní docházka ve světském prostředí.

Emil JANEČEK

Historie rodiny a současnost

Emil Janeček přesně neurčil, kolikátá generace se již věnuje světskému řemeslu. Ale zmínil se, že by časem rád zjistil, kam až spadá jejich rodinná historie. *„Abych řekl pravdu, úplně přesně sám nevím, od kdy je naše generace. Zrovna ta větev rodiny, kde jsem já, to je z dob až do středověku. Vždycky jsem se o to zajímal, chtěl jsem si nechat složit rodokmenový strom, ale nikdy jsem se k tomu nedostal. Ale jsme určitě z dob, kdy kolotoče byli ještě ze dřeva, neměli ani svoje pohony a tlačili se ručně. To je strašně moc generací.“*

Emilovo dětství probíhalo nejen v Čechách, ale i v zahraničí. Rodiče dostali například pracovní nabídku na Ukrajině. *„Můj táta, když si vzal mámu, tak jako první atrakci měli centrifugu. Tenkrát to byla bomba, byla to jedna z nejmodernějších atrakcí na trhu. A odjeli jsme s ní na Ukrajinu, ale jezdili jsme i tady v Čechách, asi jeden rok. Pak rodiče dostali dobrou nabídku z Ukrajiny, protože tam to nebylo tolik vyspělý s tou zábavou. Takže tam rodiče odjeli a byli jsme tam asi tři roky. Jeli jsme tam lidem ukázat, co za typ zábavy existuje ve světě. Tam to ty lidi neznali.“*

Dnes Emil převzal světské řemeslo od rodičů a nadále v něm pokračuje sám. Nyní vlastní mnoho atrakcí, například pirátskou loď, bungee-jumping, autodrom, dětský koutek, nafukovací hrady, centrifugu.

Rodinné vztahy

Emil popisuje, co má na starost v rodině otec a matka. Otce určil jako hlavu rodiny a matka pečuje o domácnost, rodinu nebo vypomáhá s fyzicky nenáročnými činnostmi u atrakcí. *„Hlavou rodiny je určitě otec. U nás to probíhá tak, že ti chlapi mají na starost kolotoče. Co se týče provozování, údržby, stavby, převozu, barvení, všechno, co se motá kolem kolotočů má na starosti chlap. Ženská stojí u plotny, stará se o děti, vaří a uklízí doma. To jsou veškerý její starosti. Samozřejmě na pouti, přijde do pokladny a prodává lístky. Takhle to u nás funguje. Jinak, že by u nás ženská dělala těžkou práci, že by nám fyzicky pomáhaly kolem těch kolotočů, tak to určitě ne.“*

Dále se Emil vyjadřuje ke sňatkům ve světských rodinách. Nejčastěji bývá sňatek uskutečněn mezi světskými, výjimečně s osobou ne-světskou. Hlavním důvodem může být

nezvyklý, nepohodlný i náročný světský způsob života. Proto Emil zmiňuje, že je jednodušší si vzít světskou ženu, která v tomto prostředí vyrůstala a zná vše, co světský život obnáší. Ale i přesto se stává, že si světský muž vezme domácí ženu a naopak. „Samozřejmě děje se i to, že si světskej kluk vezme domácí holku. Ale většinou to nedopadne už v tom vztahu. Protože když si ta domácí holka okusí, ty naše věci, čím si musíme projít. Každý týden jsme někde jinde. Občas se stane, že přijedeme někdy v noci nebo že se něco rozbije po cestě a musí se to spravovat, takže jsme třeba noc nebo dva dny bez elektřiny a bez vody. A pro tu holku je to zátěž, protože na to z domova není zvyklá. Je zvyklá z domova na teplou vodu a světlo každý den. Kdežto ty naše holky, ty světský holky, jak žijí s tou světskou rodinou, tak přeci jenom už si to párkrát zažily a jsou zvyklý na tenhle způsob života. Takže většinou se bereme mezi sebou. Jako ne mezi sebou, nesmí jít o příbuzenský vztah, to nejde.“ Do svatby by měla být světská žena počestnou a neměla by mít do té doby žádný vážný vztah. „U nás musí být holka do svatby poctivá. U nás holka nesmí chodit za žádnýma klukama. Když si ten kluk holku vezme, tak je její první. Naše holky nechodí po klubech nebo diskotékách. U nás nic takového není, my to takhle nevedeme. Ani to neodsuzujeme. U nás je to zvykem trochu jinak.“

Jak je již známo, tak světské řemeslo se předává z generace na generaci. Ale kdyby přece jenom někdo nechtěl nadále pokračovat, tak je možnost volby pro jiné pracovní povolání? Emil věděl od začátku, že chce pokračovat se světským kočovným životem. Má však dvě malé sestry, které mají budoucnost teprve před sebou. „Určitě moje sestry mají prostor pro své rozhodnutí, jestli chtějí pokračovat nebo ne. Nemůžeš nikomu v ničem bránit. Každý ať si jde zatím, co chce. Většinou, jak se říká, když tě něco baví, tak to ti jde nejlíp. Mě baví kolotoče, tak dělám kolotoče. Já si nedokážu představit, že bych dělal něco jinýho.“ Emil je nezadaný, ale děti do budoucna určitě plánuje. Říkal, že své děti bude vést ke světskému životu, aby jim mohl předat světské řemeslo dál. Vyjádření Emila, zdali by mu vadilo, kdyby jeho děti nepokračovaly: „Těžko říct, ještě jsem před takovou věc nebyl postavenej. Asi by mi to vadilo. No každopádně bych jim v tom asi nebránil. Jak se říká, každý by si měl jít za svým snem. Myslím si, že budu mít dětí víc, že aspoň jednoho z nich to bavit bude.“

Oslavování svátků, narozenin či jiných příležitostí je u světských rodin velmi důležitou součástí života. Účast se může lišit v závislosti na velikosti rodiny, ale u světských rodin bývá velmi početná. „*U nás jsou svátky velký. Ale záleží, jak u které rodiny. Nějaká může být menší, nějaká větší. Jsou svatby o padesáti lidech, sto padesáti lidech, ale jsou svatby i o pěti stech lidech. Záleží na tom, jak je ta rodina početná, jaké má známý, s kým kamarádi, není to jenom o rodině. Všechny je chceš pozvat a všichni to pak spolu oslaví.*“

Výchova a vzdělání

Emil byl zapojen do světského řemesla od nejútlejšího věku, jako to bývá u všech světských dětí. Ze začátku pomáhají rodičům s lehčími věcmi, ale postupně se jejich pracovní náplň s přibývajícím věkem stupňuje k obtížnějším činnostem. Cílem brzkého zapojování dětí do práce je, že už ve vyspělejší věku vědí o všem, co se kolotočů týče. „*Od mala jsme v řemeslu. Mě byli čtyři roky a musel jsem chodit s tátou. Měl jsem takový opasek a v tom jsem měl zapíchaný stranový klíče, to jsou ty, kterýma se utahou šrouby. Já jsem takovej, že jsem se rychle učil. Naučil jsem jejich čísla a táta říkal, podej mi tenhle klíč. Už od malička mě kolem toho vodil, abych ted' v té dospělosti přesně rozuměl, o čem to je, na co kde šáhnout, prostě abych ten kolotoč znal.*“

Emil popisuje jeho školní docházku, která se odlišuje od klasické školní docházky na jedné základní škole. V zimním období probíhá podobně, ale přes sezónu se světské děti učí ve více základních školách nebo s rodinou doma. „*Škola u nás funguje tak, že když se odjede do ciziny. To vím, podle sebe. Když jsem nastupoval do první třídy na základní školu, tak zrovna tu sezónu jsme jeli na Ukrajinu. Tak to probíhalo tak, že jsem se učil s mámou. A po těch sedmi měsících sezóny jsem přišel na základní školu, kde jsem musel složit zkoušky. Podle toho, jak ty zkoušky dopadly, tak usoudili, jestli můžu do dalšího ročníku. Vždycky to dopadlo tak, že jsem prošel úplně bez problému. Prostě každý den jsem se s mámou třeba ty dvě až tři hodinky učil, abych věděl, o čem je řeč.*“ A dále pokračuje s objasňováním školní docházky a názoru na ni: „*Když jsem byl někde poblíž mojí základní školy, tak jsem dojížděl. Ráno jsem vstal, jel jsem do školy, přijel jsem zpátky a začal jsem pomáhat rodičům. Když to bylo dál, tak jsem se zase učil s rodičema a potom jsem dělal ty zkoušky. Takže jsem chodil na jednu základní školu. V některých rodinách se to i dělá tak, že zrovna tam, kde jsou přes týden, tak tam přihlásí dítě, do té nejbližší základní školy. Jenomže je to*

pak takový, že to dítě nemá kamarády ve škole, protože se setkává s jinýma dětma. Myslím si, že je to pro dítě i trochu psychicky náročný. Ale dneska to většinou probíhá tak, že se dělají zkoušky v té základní škole, kde člověk bydlí přes zimu. Vystudoval jsem základní školu bez problému, s dobrým prospěchem, nic mi nechybí. Emil se vyučil i mechanikem a jeho znalosti v tomto oboru mu budou velmi užitečné. Oprava aut je jedna z častých problémů, se kterou si světští musí vědět rady. „Střední školu jsem taky zvládl bez problému, dokonce jsem měl jedny z nejlepších výsledků. S tou střední školou to bylo tak, že jsem dojížděl, když cesta byla do třiceti kilometrů, ale když jsme byli dvě stě kilometrů od školy, tak už jsem nejezdil. Většinou v těch školách pro to mají lidi pochopení. Sice jsem vyučený automechanik, ale já to třeba v tomhle tom mém oboru světský, kdykoli využiju. Protože mám nákladní auta, osobní auta, takže furt se motám kolem aut. Takže se mi to nikdy neztratí.“

Světské rodiny nekočují pouze po České republice, ale i do zahraničí. Proto je nutné umět nebo se alespoň dorozumět cizím jazykem. *„Když přijedeš do cizího státu a neumíš mluvit, tak ono tě to donutí, se to naučit. Já perfektně ovládám ruský jazyk, včetně azbuky, psaní a čtení. Perfektně ovládám ukrajinštinu, dobře ovládám polštinu, slovenštinu, umím docela dost jazyků.“*

Emílie TŘÍSKOVÁ

Historie rodiny a současnost

Emílie zařazuje jejich generaci až k začátku dvacátého století. *„No já bych řekla, že už od začátku dvacátého století, jestli ne dřív. Jako možná i dřív, protože děda se narodil 1929 a už předtím měli koně a kolotoče. A táta, ten je zase z cirkusáků, ten už bude taky dlouho.“*

Emílie vzpomíná a vypráví, jak bylo někdy obtížné uživit se světským řemeslem a kdy bylo omezováno. *„Bylo hodně krušný období za války, až do toho roku 1968. Protože oni jim to zakazovali nebo prostě nebyla možnost, byla válka. Hodně lidí pracovalo v normální práci. Takže děda třeba vozil uhlí nebo si udělal politickou školu. Prostě k tomu provozování nebyly podmínky. Za války si někdo nepůjde koupit něco do stánku anebo*

nepůjdou na kolotoč. To bylo všechno rozbořený, schovaný nebo zničený. Všichni se báli. A jak tady byla ta totalita, tak to tady bylo zakazovaný. Já si myslím, že to zase šlapalo, až když už se to tady všechno usadilo a lidi cejtili nějaký to zázemí a začali vydělávat peníze. Že už si zase mohli dovolit z tý svý kapsy dát za nějaký cukrovinky, cirkus nebo kolotoč peníze.“

Naposledy byla Emílie s rodiči prodávat se stánkem na poutích ve svých dvanácti letech. Poté se rozhodli skončit se světským životem, usadit se a začít žít „normální“ život. *„Ve dvanácti padla revoluce, tím pádem to šlo všechno do kopru. V naší rodině se to už moc neprovozovalo. Po tom pádu už lidi na ty poutě nechodili. Už se otevřel trh a najednou už tu bylo všechno dostupný. Na Matějskou pout', když se přišlo, tak už tam nebyli jen čeští kolotočáři, ale jezdí sem Holanďani. Takže ta konkurence najednou začala být větší. Některý lidi, který si to uměli spočítat, tak začali radši dělat něco jinýho.“*

Emíliin otec a mnoho jejích příbuzných pochází z cirkusového prostředí. Někteří z nich již s cirkusem skončili nebo své zkušenosti uplatnili v jiném oboru. *„Mám spoustu cirkusáků v rodině. Některý už skončili s cirkusem, většinou ty malý. Pak zase dalších odnož příbuzných to vymysleli tak, že jezděj po školkách a po školách a dělají tam představení. Táta je původně taky z cirkusácký rodiny a jeho sestra měla ještě donedávna malý cirkus. Další moje teta už má ve Kbelích kamenný obchod s oblečením.“*

Rodina Trískových v současnosti podniká u filmového průmyslu. Emílie vlastní a pronajímá mobilní toalety. Její matka společně se sestrou provozují catering, který je určen pouze pro reklamní a filmové natáčení. Emíliin otec je v důchodu, ale příležitostně rodině vypomáhá.

Rodinné vztahy

Světské příbuzenské vztahy měly na poutích určité výhody. Z pohledu dětí mohlo jít o velmi pestré a zábavné dětství. *„Supr bylo, když jsem byla dítě, když jsem řekla, hele já jsem vnučka tohohle strejdy, tak tě pustili na každou atrakci. Támhle jsem zas dostala zmrzlinu, popcorn, cukrovou vatu. A dřív ještě byly takový ty automaty za dvě koruny, jsem řekla, strejdo dej mi a on mi dal hrst dvoukorun a prostě jsem hrála zadarmo. Pro nás,*

jako děti, jsme si to hrozně užívaly. Měly jsme volnost, nikdo nás nehlídal, a ještě jsme mohly na všechno zadarmo. Jako děti jsme se taky hodně družily a chodily jsme dohromady a bavily jsme se, to bylo dobrý dětství.“

Emílie popisuje, jak viděla ve své rodině pozici otce a matky, a doplňuje, co každý z nich měl na starost. *„Já jsem se vždycky setkala s tím, že ano, hlava rodiny je otec, ale ty ženský mají takhle tlustý krky. Hodně ženskejch jsou rázný, nebojí se nic říct, jsou zvyklý makat, mít svůj názor. Myslím si, že chlapi ty hlavy rodiny ze sebe dělali, ale ve spoustě rodin to tak nebylo, že ty ženský měly veliký slovo. Ta tolerance toho ženskýho pohlaví byla fakt rovna mužskému, na stejný úrovni. Ale může to být rodina od rodiny.“* Dále vypráví o svém otci, který měl zažitý odlišný styl života. Proto by se dalo říci, že zodpovědnost byla vkládána většinou do rukou žen. *„Můj táta je zvláštní člověk oproti dědečkovi nebo strejdovi. Táta, jak byl z tý cirkusácký rodiny, tak neměl tohle zažitý. Ten spíš jakoby poletoval a máma to spíš dělala sama. Já to mám teď bohužel taky. Musím říct, že máma měla na starosti skoro všechno. Táta sice sehnal ten stánek, pak ho postavil a nanosil to zboží. Ale máma ho objednávala, kupovala a prodávala, ještě se starala o nás, o rodinu, o všechno. Děda byl zase spíš kšeftář, to přesně babička, ta byla spíš doma. Starala se o mě a o mámu.“*

Vztah Emíliiny matky s otcem nebyl tolik založen na lásce, jenže se přesto museli vzít. Jakmile spolu světští naváží milenecký vztah, je to bráno jako vážný vztah s životním partnerem, po kterém musí následovat svatba. *„Když se máma vdala, tak jí bylo jednadvacet let a tátovi devatenáct let, v podstatě to ani nebyla velká láska, u nich to šlo rychleji, než mělo, takže se museli vzít. A postupně jsem poznávala, u mámy, jak se k sobě vůbec nehoděj. Ale už nemůžeš z toho zdrhnout, nemůžeš si vybrat. Musíš se s tím nějak ztotožnit. Nebo jako můžeš odejít, ale ty pomluvy mezi světskejma vždycky hrozně byly.“* Následně Emílie zmiňuje, že v dnešní době se světské vztahy mohou lišit. *„To že holka měla být počestná, to asi bejvávalo. Ted' už asi tolik ne, ale mělo by to tak být.“*

Dříve byla světská manželství brána tradičněji, podobně jako u běžných lidí. Manželé měli spolu žít celý život, a aby to bylo některým umožněno, tak se ženy musely nechat i zplnoletnit. *„U hodně manželských svazků, se ty holky hodně postaršovaly, že se z nich*

staly plnoletý. Třeba moje obě dvě babičky, v sedmnácti se postaršovaly, a v podstatě hned měly děti. A bejvávalo to na celý život. Ať se dělo, co se dělo, tak prostě na celý život. Oni ti ani ostatní lidi nedovolili, aby si od toho manžela odešla. V dřívější době určitě ne. A když se něco takovýho stalo, tak to měli za to, že si zklamal. Nejhorší bylo, když ten chlap podvedl svou ženu s „gádžinkou“, tak to bylo úplně to nejhorší, to tě úplně odsoudili.“ Světské ženy někdy musely tolerovat manželovy prohřešky, protože i přesto mělo manželství trvat celý život. Kdyby žena podala žádost k rozvodu, byla by u světských brána, že jako manželka zklamala.

Účast světských na křtinách nebo pohřbech, je vždy hojná a Emilky babička je dříve velmi navštěvovala. I její otec se v současnosti stále účastní pohřbů, i když světský život již nevede. Světští si váží všech oslav i sešlostí a velmi je prožívají. Někdy však může dojít i k rozepřím, na které můžeme narazit i na jiných svatbách. *„Bylo sto až sto padesát lidí na křtinách, svatbách. Hrozně se prožívaly pohřby, jako do dnešní doby. Moje babička, teda zesnulá už, a táta opravdu chodí na všechny pohřby známých nebo rodinných příslušníků. A většina lidí byla křtěná, takže to bylo vždycky v kostele. Bylo to obrovský. Světští jsou takový akční a agresivnější trošku, a hodně sebevědomí, tak ten alkohol tam taky dělal svoje. Někdy se to pohádalo i pomlátilo.“*

Výchova a vzdělání

U Emílie probíhala školní docházka obdobně jako u jiných dětí, navštěvovala pouze jednu základní školu po celý rok společně se svou sestrou. Dále Emílie vystudovala střední školu. Její sestra chtěla také pokračovat ve studiu, ale zranila se a následně se přidala k mámě s podnikáním v cateringu. *„Já jsem to se základní školou měla úplně normálně. Táta sice jezdil to autorodeo, ale když jsme začaly chodit do školy, tak jsme zůstali v Čechách a táta začal jezdit sám. Já mám i střední školu a nástavbu. Ségra má taky základku, pak šla na kadeřnici, ale měla zranění, takže pak začala dělat rovnou s mámou v cateringu. Máma ta má základku, strejda základku, děda měl měšťanku, pak si udělal ještě politickou školu a babička měla snad taky jenom základku. Ti, co měli cirkusy a atrakce, tak se přihlašovali na školu každý týden. A ti, co jezdili do ciziny, tak si pamatují, že dostali učebnice a museli se to naučit, a pak šli na přezkoušení.“* Dříve většina světských měla pouze základní školu. Dále se již nesnažili studovat, z důvodu

potřebného a brzkého zapojení se do světského řemesla, kterému se pak museli věnovat naplno.

Emílie se dorozumí německy a anglicky. *„Já jsem s dědou mluvila německy, ale teď na škole normálně angličtinu. Táta se dorozuměl v Polsku a Rusku, to nebyl problém, tak jsou to všechno slovanský jazyky. Teta se strejdou jezdili s cirkusem pravidelně do Německa, takže ty uměli německy úplně normálně.“*

Olga SCHALLMANNOVÁ

Historie rodiny a současnost

Olga uvádí, že je její rodina zasvěcena ve světském řemeslu po celá staletí. *„Kolikátá generace Vám přesně neřeknu. Odjakživa byli v našem rodě kočovníci, světáci. Původně na začátku jsme měli malou maringotku taženou koňmi a jako atrakci jsme měli malý řetízkáč a dětský kolotoč.“* Pro připomenutí, Olga naposledy jela s rodinou po poutích před osmi roky. Její tatínek však světského řemesla musel nechat, důvodem bylo zranění a nemožnost se tak opět věnovat atrakcím naplno. Rozhodl se proto opustit světský život a najít si jinou práci. Olga s manželem zkusili jet ještě jednu sezónu sami. Ale nevědomost Olgy, co se děje s jejím otcem, ji byla velmi nepříjemná, a proto se také s manželem rozhodla odejít. Nyní rodina Schallmannových obstarává autodopravu.

Rodinné vztahy

Rozhodnutí, zdali pokračovat ve světském řemesle nechávají rodiče na každém. *„Tohle je prostě na každém z nás. Od narození nás rodiče k tomu vedou, ale nenutí nás.“*

Olga má jasný pohled na uzavírání sňatků mezi světskými. *“Světská se vdává za světského, bylo hodně ojedinělé, když to bylo jinak. Světská by měla být panna. Já se vdávala skoro ve dvaceti a můj muž byl můj první. Rozvody praktikují spíš teď ty mladý, ale dřív spolu byli opravdu až do konce života. Po svatbě je jasné věno pro nevěstu i ženicha. Rodina se schází třeba ve sto lidech pohromadě a všichni se baví. Vztah mezi světských a gadžem už je volnější, ale dřív to tak nebylo.“*

Výchova a vzdělání

Brzké zapojování dětí do práce již známo. Jenže u Olgy se to trochu lišilo, protože se učila především práci vykonávanou muži. Její otec neměl syna, Olga je jedináček, takže byla potřeba pomoci otci s náročnější prací. *„U nás se děti zapojují brzy do práce, není to na škodu. Třeba když mi byli tři roky, tak jsem chodila a sbírala s mámou papírky, které byly poházené po place. Je to maličkost, ale už jsem byla zapojená takhle brzo a vedu k tomu i své děti. Prostě jsem se narodila do světského života a rostla v něm, takže nějak od začátku bylo automatické pomáhat. Ale chodila jsem pomáhat hlavně tátovi, už jako malá mě to bavilo. A navíc neměl syna, takže jsem to i naučit musela.“*

Olga jezdila s rodiči za poutěmi do zahraničí, proto její výuka probíhala tak, že půl roku chodila na základní školu a druhý půl rok, přes sezónu, se učila s mámou. *„Půl roku jsem chodila do školy, před výjezdem mi paní učitelka sepsala, co vše budou probírat za látku, dostala jsem učebnice a přes sezónu jsem se učila s mámou. Po příjezdu domu jsem nastoupila do školy a byla jsem přezkoušena.“* Olga se dorozumí polsky a rusky.

Pan a paní JUNKOVI

Historie rodiny a současnost

Pan Junek pochází z cirkusácké rodiny a jeho rodina je považována za průkopnickou. *„Junkové byli průkopníci, to byli první, co měli cirkusy a artisti.“* S rodiči jezdíval do svých pěti let, poté mu maminka onemocněla a museli od cirkusu odejít. Přesto si pana Junka tatínek ponechal poníky a vytvořil s nimi jako první „atrakci“ hipodrom, kterou známe dodnes. Pro vysvětlení, jedná se o poníky, kteří jsou za sebou srovnáni v kulatém stanu a vozí děti dokola. *„Moji rodiče, když nechali toho cirkusu, tak to tatínek musel všechno prodat. Tatínek a maminka byli sice dobrý artisti a nemohli to už dělat. A táta měl spoustu zvířat, ale nechal si jenom poníky. S nima si udělal takovou jízďárnu, říká se tomu hipodrom. Měli jsme i medvěda, toho tatínek prodal na Grébovce. Tam bejvávala kdysi malinkatá zoologická zahrada. A kdykoli nás tam tatínek vzal, tak si nás ten medvěd pamatoval. Lidi koukali, že tatínek dal ruce k němu do klece a on přišel vždycky k němu. Od té doby jsme jezdili jenom s hipodromem. A to byl tatínek první, co to měl, takže všichni to mají po něm. A tatínek je měl tak naučený, že když přišlo jedno dítě, tak se posadilo na*

koníčka a ostatní koně šli doprostřed, a nechodili, a chodil jenom ten jeden.“ Pan Junek zmínil i svého dědečka, který byl též artista, který se věnoval třem profesím. „Dědeček pocházel z Itálie a provozoval cirkus a v zimě jezdil s loutkovým divadlem, a když nešli tyhle věci, tak měl i kolotoče. On měl tři profese.“

Paní Junková uvedla ke generacím, že přesně neví, o kolikátou se jedná. Pamatuje si i svého dědečka, že byl světský. Je tedy zřejmé, že již nejméně pátá generace se světskému řemeslu věnuje, stejně je tomu i v případě pana Junka. *„Můj tatínek se u toho narodil, jeho tatínek se taky u toho narodil a jeho tatínek taky. Tohle je zaměstnání z pokolení do pokolení. To je někde jako u lékařů, třeba že se dědí, taky lékař, ale v jiném oboru. Tak tady jsou atrakce takhle.“* Rodiče paní Junkové už jezdili s atrakcemi, ale její maminka pochází artistické rodiny. *„Babička byla artistka i moje maminka byla artistka, ale ta si namluvila od kolotočů mého tátu. Moje maminka se tak zamilovala, že odešla od cirkusu. Pak maminka s tátou jezdila s kolotočema.“*

Nyní jsou manželé Junkovi v důchodu a užívají si volného času, který byl pro ně velkou neznámou. *„Ale můžu Vám říct, jak jsme měli první dovolenou, samozřejmě po tom, co už jsme přestali. Ted' už jsem v důchodu. Dostali jsme lázně až na tři neděle. A můj muž, co tam budeme dělat. My jsme prostě na to nebyli zvyklí a byli jsme z toho úplně paf. My jsme měli jen, když už teda, pondělky volný, ale to ste nevěděla, jestli máte uklidit, uvařit, vyprat nebo jít nakoupit. A byl hned večer.“* Pan Junek dodává: *„anebo se pomilovat (smích).“* Jejich dvě dcery, nejstarší a nejmladší, nadále pokračují ve světském řemeslu, dokonce i jejich vnoučata.

Rodinné vztahy

Pan Junek popisuje, jak to většinou chodí, když se uskuteční světský sňatek s lidmi odjinud. *„Někdy se u těch našich děvčat stane, že si vezmou kluka z domácnosti. On to vydrží nějakou chvíli, třeba sezónu. Ale to poznáte na tom člověku, že je takovej nevrlej. Ono mu chybí to, co měl doma. A to tady neměl. Takže buď se rozvedou nebo se domluvěj, protože mají spolu děti, a jdou oba dva do zaměstnání. Taky se stává, že si kluk vezme dívku domácí a ona si tak zvykne, že je ještě lepší než ta světská. Ona se do toho vžije, věnuje se tomu a je šikovná. Stane se to.“* Paní Junková dodává: *„Proto se to říká, že když ste od*

kolotočů, tak je nejlepší si vzít někoho od kolotočů. A když ste zase od cirkusu, tak je zase lepší si vzít cirkusáka. Ale u nás se berou naši lidi z lásky. Když holka našla někoho jinýho než světskýho, tak rodiče nebyli rádi, nebyli z toho nadšený. Ale tak měla ho ráda. Tyhle ty dva světy, ten domácí a světskej, jsou moc rozlišný. Bud' ten jeden nebo ten druhý si na to špatně zvyká. Domácí lidi si na ten světskej život hrozně špatně zvykaj, nejsou zvyklí pracovat od rána do večera, někdy i přes noc.“

Paní Junková by nebyla nadšená, kdyby si jejich dcery vzaly muže z ne-světského prostředí. *„Pár roků zpátky, kdyby naše holka přišla, že si veme kluka domácího, jako z vašich řad, tak by se nám to nikomu nelíbilo. My jsme všichni potřebovali, aby to byl kluk zvyklej na tuhle práci, protože je to dost náročný. Není žádný volno. Když je u vás volno, tak u nás je nejvíc práce. Není čas na jídlo, dojít si na záchod. Žádný dovolený, jen v zimě.“*

Po svatbě se daruje novomanželům věno od obou rodičů, a poté je na nich, jaké zaujmou místo ve světském řemesle. *„Ono to je tak, když si ten kluk najde holku a bude se ženit. Tak z toho domova dostane jednu atrakci a třeba nákladní auto a ta holka většinou zase dostane maringotku, výbavu a nějakou korunu do toho začátku. Pak se musí snažit sami. Někdo dopadne tak, že to nejde. To, co dostanou, tak to rozhejří. Ale moje dcera dostala bydlení a zeťák atrakci a nákladák. Ale heleďte, ten má teď atrakcí, skoro všechny nový a už jich má třináct, ale je pravda, že už jsou spolu dvacet let.“*

Paní Junková popisuje, jak se dnešní muži snaží o přízeň ženy a jejich rodičů. Dále popisuje svůj vztah s jediným mužem, svým manželem *„Ted' se až stala taková věc, že ten kluk začne chodit s tou holkou. A oni ted' ty kluci soutěží v tom, kterej tý holce přinese krásnější kytici. Když si jde dovolit, tak přinese mamince kytku, tatínkovi flašku. Ted' ty svý přinese kytici, a je to třeba sto růží. Já si to ani nedokážu představit. Já jsem s manželem chodila od sedmnácti let, to mi moji rodiče dovolili. A já jsem jinýho mužskýho neměla, šestapadesát let mám svého muže, jiného jsem nepoznala. Jako u chlapa to je normální, že má za svobodna ženskou, kluci prostě chodí za holkama. Ale u holek to tak není. Ten kluk u holky by měl být první.“*

Výchova a vzdělání

Paní Junková popisuje, jak probíhala výuka s přihlašováním každý týden na jinou školu. *„Když jsem chodila do školy, tak byly sešitky a jmenovalo se to přihlašovací knížka. U mě v rodině to tak bylo. My jsme museli s bráchou do školy a měli jsme třeba do třech. Táta náš do té doby čekal, dělal si mezi tím přípravný práce na stěhování. Pak jsem se odpoledne stěhovali a druhý den ráno, už jsme šli zase do školy. A dostávali jsme do toho sešítka razítko a bylo tam psáno, Olga Wertheimová navštěvovala zdejší školu od tolikátého do tolikátého, byli jsme velmi spokojení, byla to vzorná žačka. Týden, co týden, byla jiná škola, ale někdy i po třech dnech. Byl někdy velký problém s tím učivem, někde byli pozadu, někde napřed. Pozadu ani tak nevadí, ale když byli napřed, tak abysme to dohnali. Přes zimu jsme chodili do stejné školy.“* Paní Junková byla tak šikovná ve škole, že si ji chtěla paní učitelka spolu s manželem přes sezónu vzít k sobě, aby mohla navštěvovat i střední školu a nemusela tak sama na internát. Jenže reakce rodičů nebyla pozitivní: *„No kdepak naši, tenkrát v té době, to by nedovolili. Sice bych bydlela u hodných a chytrých lidí. Tak o internátu nechtěli vůbec slyšet, ale tomhle taky ne, že by dali holku z domova. Protože oni zase čekali až zase my povyroستeme a budeme jim pomáhat. Můj brácha je vyučenej malířem pokojů a v životě nemaloval.“*

U manželů Junkových byl ruský jazyk nejzásadnější. *„Když jsem chodila do školy, tak už byla ruština. Když jsem se vdala a jezdili jsme do toho Ruska, tak jsem byla ráda, že tu ruštinu umím. Kromě ruštiny, málo umím polsky. Já píšu rusky i čtu, už to není žádný zázrak ale. Můj muž uměl němčinu ze školy, ale i rusky. Moje dcery umí anglicky a domluví se německy.“*

Ludvík JANEČEK

Historie rodiny a současnost

Ludvík si pamatuje zpětně čtyři generace, ale nedokáže přesně určit, od kdy je jeho rodina světskou. *„Čtvrtou generaci si pamatuju. Světský jsme byli furt. U nás je to komplikovaný, protože nikdo nemá vedený žádný rodokmen. Můj táta si to ještě pamatoval, ale už umřel, pamatoval si několik kolen.“* Dále stručně navazuje, co dělával jeho otec a dědečkové.

„Můj děda loutkové divadlo a druhý děda byl handlíř s koňma. Můj táta jako dítě jezdíval s kolotoči, ale pak toho musela nechat. Potom dělal třeba uhlíře, na záchrance, veksláka. Ten život vždycky nebyl tak lehký.“

Shrnutí Ludvíkova proměnlivého života. Na začátku se živil stánkovým prodejem. Po svatbě s manželkou jezdili jenom s cirkusem, zhruba třináct let. Po letech u cirkusu Ludvík jezdil se stánkem dva roky, poté pracoval v automobilovém průmyslu, a nakonec v současnosti podniká u filmového průmyslu s mobilními maskérnami a kostymérnami.

Rodinné vztahy

Ludvík popisuje, kdo a co měl v rodině na starost a jak celé dění probíhalo. *„Mělo to být tak, že by ten muž měl ženu a děti uživit. Ale když budu upřímnější, tak naši dědové, ty spíš přinesli peníze. Odešli třeba na týden pryč a pak po týdnu přinesli peníze. Ale hlavně se jim líbilo v zimě v hospodě, harmoniku do ruky, ženský a kořalku a prostě bohémský život. To se těm světským chlapům nejvíce líbilo. Ale byla z jejich strany velká zodpovědnost. Všechno bylo na té ženské. Žena měla na starost děti a domácnosti. My už jsem teď s bratrancem taky hodný, ale taky jsme takový.“* Následně Ludvík mluví o dnešní situaci doma. *„Ta práce teď hodně visí na mně. Protože moje žena je teď nemocná s páteří doma, to má z té artistiky. Mě teď třeba vůbec nezajímají složenky a platby. Já přinesu domů peníze a dám všechny své manželce a ať si s tím dělá, co chce. A vím, že se o všechno stará, zaplatí a ušetří.“*

Během světského života probíhaly oslavy či jiné příležitosti více okázale. Ale po opuštění světského života se Ludvík oslav neúčastní. Dříve se světští mezi sebou znali více, a proto byla na oslavách taková účast. Jenže v dnešní době se mladí světští mezi sebou tolik neznají, proto se i bude účast u nich snižovat podle Ludvíka. *„Dřív ty rodiny se scházely, teď ty svátky narozeniny se scházíme jenom já a bratranec. Dřív byly narozeniny a sešlo čtyřicet až padesát lidí. Ale teď už nás nezvou, takže my už taky nemáme důvod je zvát. Ale bylo to tak, když byla svatba, tak se sešlo až pět set až sedm set lidí na svatbě. Teď už ne, teď už se to dělá menší, kolem sto až sto padesáti lidí. Na pohřeb se schází ještě dost lidí, ještě když je to někdo známej. Můj táta, když zemřel, tak přišlo pět set lidí. Ale to je ještě*

u těch posledních mohykánů, ale časem to skončí. Až tyhle starý odejdou, tak ty mladý už nikam chodit nebudou. Ted' už to pomalinku končí.“

Výchova a vzdělání

Ludvík má vystudovanou základní školu. Jelikož měl rodinu stánkařů, probíhala u Ludvíka klasická školní docházka. *„Když žijete doma a jezdíte jenom s tím stánkem, ta školní docházka ještě nějak funguje. Já mám vychozených devět tříd, i dosti úspěšně. Ale rodiče na tom nějak nelpěli, když jsem chtěl zůstat doma, tak mi rodiče napsali omluvenku a byl jsem doma. Moc se to neřešilo. Potom ti, co byli s cirkusem, tak třeba šli akorát na zkoušky. Cirkus jezdíval do zahraničí, třeba do Ruska, takže se s dětmi učili rodiče. Ale pak tady ty zkoušky udělat musely. Pak se to kdyžtak nějak zařídilo, když to tomu dítěti nešlo.“* Děti Ludvíka chodily do jedné základní školy a pokračovaly se studiem dál. Nyní jsou obě jeho dcery zaměstnány v „normálním“ prostředí. Kdežto rodiče Ludvíka tolik na škole nelpěli, ale na tom, aby jim co nejdříve začal pomáhat. *„Já jsem byl i radši, když už začaly chodit do jedné školy. Já jsem jenom rád, že se rozhodli pro domácí práci. Nás třeba naši rodiče nevedli nikam. Ani nelpěli na tom, abych pravidelně chodil do školy. Byla jiná doba. Hlavně abych vyšel rychle školu a abych mohl jezdit s tím stánkem. Žádná budoucí perspektiva, jdi se něco učit, aby si něco uměl. Třeba by člověk i na to měl, kdyby se tomu věnoval, třeba jít dál na školu. To až já jsem se snažil, aby moje děti nemuseli dělat to, co já.“*

Ludvík se s cirkusem cestoval do zahraničí a od toho se odvíjí, že ovládá více cizích jazyků. *„Umím rusky, polsky a německy. Francouzsky už ne, to už jsem zapomněl. Uměl jsem trošku marokánsky, jsme dělali s Marokánama, ale to už jsem taky zapomněl. Domluvím se perfektně rusky, polsky a německy.“*

Václav CHALOUPKA

Historie rodiny a současnost

Václav vypráví o tom, že pochází ze světské rodiny, která provozovala nejprve atrakce, poté se rozhodla pro stánkový prodej. Václav se ale přidal ke svému švagrovi a společně

provozovali atrakce. Ale nezdržel se u nich na dlouho a následně přešel ke stánkovému prodeji, který byl pro život pohodlnější. Nebyl tolik fyzicky a časově náročný a jejich děti mohly chodit pouze na jednu základní školu. „*Moje rodina vlastnila kolotoče, ale jenom když jsem byl malej, pak se toho zbavili. Potom můj táta žil hodně dlouho v privátu, protože to jinak nešlo, když byl začátek toho komunismu. Pak se k tomu znovu vrátil, ale pouze jako stánkový prodej. Ale mě se to nelíbilo. Měl jsem švagra, který jezdil s atrakcemi do Ruska a rozhodl jsem se jezdit s ním. Vydržel jsem to pět let a pak jsem přestal z toho důvodu, že vás to přestane bavit. Je to hrozně moc práce a musíte být pořád někde pryč. Navíc jsem měl starý rodiče, a teď je tady necháte a byli z toho smutný. Já to nepotřeboval. Já jsem se uměl uživit i s jinýma věcmi. Tamto je hrozně náročný a děti nechodí pravidelně do školy, pak tady musejí dělat ty zkoušky. Manželka pro to nikdy nebyla, ta to nechtěla prostě dělat. Takže po dohodě jsme to ukončili. Manželka taky byla světská, jezdila asi do šesti let s rodiči s kolotočema. Pak zůstali doma a jezdili jenom s tím stánkem. My jsme se většinou věnovali tomu stánku, bylo to jednodušší.*“ Dnes vlastní Václav společně se svým bratrancem Ludvíkem mobilní maskérny a kostymérny u filmového průmyslu.

Václav s manželkou mají tři děti, dva syny a jednu dceru. „*Dcera dělá dodnes stánkový prodej a má ještě dětské atrakce jako vláček, skákačky a různé řetězový kolotoče. Ale už nejedí po poutích, ale na akce typu dětský dny. Můj starší syn mi pomáhá už od třinácti let až do teď. A ten nejmladší syn se tomu nevěnoval nikdy. Hraje od pěti let fotbal, je aktivní sportovec a chodí na sportovní akademii na Vinohradech.*“

Václav se vyjadřuje k dnešní situaci týkající se pokračování ve světském řemeslu. „*Většinou lidi, co se k tomu dostanou a narodili se v tom, tak to dělají do dneška. Ti, co to chtěli jen tak zkusit, tak z devadesáti procent odešli. Vydržel to jedině, když v tom dělá celá rodina, bratr – sestra, nebo se k tomu přivádáte a postupně se to nabaluje, a ta rodina je pak velká a navzájem se doplňuje v atrakcích.*“

Rodinné vztahy

Václav komentuje, že byl dán chlap, jako hlava rodiny, pouze oficiálně. Většinou měla žena vše na starosti. „*Dřív to tak bylo, že chlap byl hlavou rodiny. Ale já si myslím, že je to*

jenom na oko. Stejně ty ženský to většinou vedou. “ Ke sňatkům dodává, že dnes více svěšťtí uzavírají manželství s ne-svěťskými nežli dřívě. „Taky už se to dnes víc kouskuje, už se berou s jinými než svěťskými, už to není pravidlo. Když se někdo zamiluje, tak mu někdo nemůže říkat, tu si nesmíš vzít. Tak třeba odejde i ten kluk. Ale někdy ty holky souhlasí s tím svěťským životem a začlení se, a jsou i někdy lepší než ty svěťské holky. Je to přesně o tom, jestli si ty lidi rozumí. Mladý lidi se zapojej, když chtějí. “

Výchova a vzdělání

Václav byl jako dítě co nejdřívě zapojován do svěťského řemesla a zmiňuje, že svěťské děti nemají tak volné dětství jako ne-svěťské děti. *„Jakmile se narodí člověk do svěťské rodiny, tak už je automaticky do toho zapojenej. Třeba v šesti letech kluci jdou hrát fotbal. U nás si musí jít kluk sednout za kasu a prodávat lístky. Nebo pomáhat mámě nebo hlídat další děti. To je to řemeslo. Někdo chodí pomáhat stavět atrakce nebo pomáhat se špalky. Prostě musíte pomáhat tátovi. A ono, když vám je patnáct let, tak už umíte všechno. Umíte svářet, stavět atrakce, umíte jezdit s nákladákem. Svěťský jsou většinou výborní řidiči, protože mají zkušenosti s tím. “*

Václav pouze v první třídě obměňoval každý týden jinou základní školu. Ale druhou třídu dochodil až do konce pouze na jedné základní škole. Učení nebylo pro Václava prioritou, nutně ho nepotřeboval ke svěťskému řemeslu. *„Já jsem byl od druhé třídy až do poslední na jedné škole. Během první třídy jsem střídal školu každý týden, podle toho, kde jsme byli. No ono to stejně není o tom, že když má někdo nějakou školu, tak bude chytrej. Já mám třeba školu života. Ale teda hlavně mě učení nikdy moc nebavilo. Já jsem nebyl ten typ. Moje sestry měly jedničky, těm to šlo samo. My jsme dřív pro tu školu nebyli, jsme nebyli ani tak vedený z domova. Co jsme uměli nám stačilo k tomu životu. Ale všechno se to mění, ten svět je dnes jinde. Dneska ty děti musejí rozumět všemu, když nemáte školu v dnešní době, tak je to blbý. “* Václav se dorozumí rusky a trochu i polsky.

Paní KOPECKÁ

Historie rodiny a současnost

Historický náhled do rodiny paní Kopecké byl zmíněn v kapitole představení respondentů. Pro připomenutí je uvedeno shrnutí. Paní Kopecká pochází ze světské rodiny. *„Rodiče provozovali střelnici a houpačku.“* Jako malá s nimi jezdila po poutích, jenomže celá rodina musela na čas od světského prostředí odejít. Důvodem bylo zranění otce a nemožnost pracovat, ale po jeho uzdravení se opět k řemeslu navrátili. Od té doby paní Kopecká obsluhuje střelnici a jezdí společně se synem po poutích.

Rodinné vztahy

Paní Kopecká vypráví, co má muž a žena v rodině na starost a nad jakou činností tráví večery. *„Hlava rodiny bývá otec, stěhuje atrakce, staví, opravuje a musí zařídit elektriku. Matka má spíš na starost domácnost a přes den prodej. Večer dětem uvařit večeři a pak třeba ještě dodělávám kytičky. Večer třeba zvládnout udělat dvě až tři krabice. Ale nejvíce je dodělávám přes zimu. Nejvíce co se střílí, jsou pořád růže.“*

Podle paní Kopecké mají děti vždy prostor pro rozhodnutí, zda pokračovat či nepokračovat ve světském řemesle. *„Děti mají prostor na rozhodnutí. Láska je láska. Nemůžeme nikomu říct, aby si druhou polovičku nevzal. Je to na nich. Ať jsou spokojení a snaží se zase uspět v něčem jiném.“*

Výchova a vzdělání

Výchova k pracovním povinnostem, jako u předešlých respondentů, probíhá u dětí velmi brzy. *„Děti v tom světském prostředí žijou odmalinka. Postupně se přizpůsobují těm rodičům, a tomu životu, a baví je to. Třeba syn otci pomáhá nejprve s podáváním náradí, potom třeba pomáhá se špalky a pak už by chtěli řídit auto už v deseti letech. Nejvíce, co se pak kluci učí od otce, je svářet, barvit a spravovat atrakce. I s elektrikou si musejí vědět rady. Celkově jsou ti kluci moc zruční a učenliví. Kdykoli se něco vyskytne nebo porouchá, tak musejí vědět co dělat.“*

Paní Kopecká dodává ke své školní docházce i jejich dětí. *„Já jsem do jedenácti let chodila do stejné školy a pak nás naši rodiče přihlašovali na školu, kde jsme zrovna byli. Naše děti jsme vozili do školy do vesnice, kde jsme měli pouť nebo alespoň do nejbližšího města. Musely mít s sebou notes s razítky, že skutečně pravidelně navštěvovaly školu.“*

A zmiňuje se k cizím jazykům: „*Uměla jsem dobře rusky, dodnes znám základ a dorozumím se.*“

Paní SPILKOVÁ

Historie rodiny a současnost

Paní Spilková jezdila s rodiči na poutě do Ruska, ale základní školu již vystudovala na Slovensku, kde se její rodiče usadili a našli si stálou práci. Paní Spilková vystudovala základní školu a začala pomáhat své mámě v textilním butiku. Zanedlouho potkala svého budoucího manžela, se kterým se opět vydala vstříc světskému životu. Nyní rodina Spilkových jezdí po poutích po České republice se stánkovým prodejem.

Rodinné vztahy

podle paní Spilkové je chlap hlavou rodiny, ale být světskou ženou je velmi náročné. Rodina je u světských na prvním místě a členové rodiny mají mezi sebou velmi blízké vztahy. „*Chlap je u nás hlava rodiny. Ale ženský to mají tady moc těžké. Pomáhají i se stavěním atrakcí, prodávají a pak se musejí ještě postarat o rodinu. Uvařit, vyprat a učit se dítětem. My jsme pro rodinu prostě. Ať se stane cokoli, i kdybychom byli od sebe sto kilometrů, tak jede kdokoli z rodiny za námi. My se vídáme aspoň jednou týdně. A třeba s dcerou si volám každý den.*“

Každý světský má prostor pro vlastní budoucnost. Nikomu není přikázáno povinně pokračovat ve světském řemesle. „*Dáváme prostor, když někdo nechce pokračovat. Ale jde o rodinný podnik, takže ty děti jdou většinou ve šlépějích těch rodičů. Ty rodiče jsou pak také hrdí, že děti pokračují ve světském životě. Děti většinou zůstávají, protože už znají, jak to chodí a vědí co mají dělat, jak jednat a jak se chovat. Když se rozhodnou pro něco jiného, tak by pro to měly mít vlohy a měly by to opravdu chtít a jít si za tím. Synovec třeba nepokračuje a studuje na střední škole informační technologie. Třeba dceři šlo ve škole učení opravdu výborně, ale zamilovala se do světského a teď pokračuje s druhou rodinu s atrakcemi.*“

Všichni světští se ztotožňují s názorem, že jakmile se člověk zamiluje, tak není zbytí a má s tou osobou být. Většinou se jedná o ne-světské ženy, které se ale v mnoha případech připojí ke světskému životu. *„Jakmile je láska, tak jde všechno stranou. To jak u světských, kteří začnou s domácí prací, tak i u domácích, kteří se přidají k nám. Můj bratr má manželku z domácích a taky pokračuje s ním. Když je člověk zamilovaný, tak pro toho druhého udělá vše. Tyhle holky s tím musely počítat, věděly, do čeho půjdou. No a jsou na tom moc dobře, znají už všechny rody a jednou za měsíc se vidí se svými rodiči. Musí se přizpůsobit tomu životu a naučit se tomu, jinak to nejde.“* A po svatbě nesmí chybět výslužka od rodičů. *„Dětem se jako výslužka dává jedna atrakce, ta je dána klukovi a holce je dána maringotka, aby měli nějaký ten základ a dobře se jim žilo.“*

Po svatbách se velmi brzy očekávají potomci. *„My brzo zakládáme rodiny. Asi to je tím, že máme už danou kariéru, a k té nepotřebujeme dlouho chodit do školy. Musíme co nejdříve jít do práce a pak žijeme tou prací.“*

Paní Spilková prozradila jednu zajímavost, že se světští zpravidla snaží naplánovat narození dětí na zimu. V tu dobu mají světští nejméně práce, všichni bydlí ve svých domech a ženy mohou chvíli pobýt s dítětem doma. *„Svátky a narozeniny máme povětšinou všichni v zimě, a i to tak plánujeme že jo. Raději porodit přes zimu, když bydlíme v našem baráku než někde na štaci. Potom, když se narodí dítě, aby bylo chvílku doma. Jinak pak jsem s miminem na stánku, zachumlané v kočárku a já jsem ho i kojila na stánku. Proto my dva s bráchou jsme taky v listopadu narození.“* Co se týká oslav, tak ty jsou světskými velmi oblíbené. *„Jinak slavíme ve velkém jak křtiny, tak stejně důležité jsou pro nás pohřby. Účastníme se pohřbů, i když je to jen někdo od vidění nebo i známý příbuzného. Trpí pro svého kamaráda, tak mu chceme pomoci a podržet ho.“* Kromě účasti na pohřbech a různých oslavách se světští scházejí i na zábavách. *„Světská zábava, je to ve smyslu plesů a konají se hlavně v zimě. Dřív to bylo v každém městě, ale teď už je to omezené. Ty zábavy jsou skvělé, ženské mají na sobě róby a scházejí se tam různé rody, takže se i seznamujeme s novými lidmi. Vždycky tam pokecáme, samozřejmě nesmí chybět společenský oděv i u mužů, ten musejí mít všichni. Jinak se to pořádá přes zimu proto, že přes rok není čas. Nemělo by to moc smysl.“* To se týká i samotných oslav narozenin, svátků či plánování svateb. Dny, kdy se konají uvedené události, jsou ve všední dny,

nejčastěji od pondělí do středy. Je to z důvodu hojné účasti všech příbuzných. „*A proto i narozeniny a svatby slavíme ve všední den, nejlépe do středy. Patří tam i pohřby taky. Na svatby je pozvaných třeba pět set lidí. Tak ono je to daný tím příbuzenstvím. Máme velké rodiny a musíme je všechny pozvat. Často přijdou i celebrity jako Michal David, Holanová. Dcera měla na svatbě snad tři sta lidí. Je to proto, že to pro nás není jen svatba, ale událost, kdy se můžeme všichni vidět a pozdravit se.*“

Výchova a vzdělání

Paní Spilková podrobně vysvětluje průběh školní docházky u světských rodin a doplňuje to vlastní zkušeností. „*My máme většinou základní vzdělání. Když cestujeme po České republice, tak se děti musejí přihlašovat každý týden na jinou školu. Z kmenové školy z Pardubic dostaneme učebnice, jenže ty se na všech školách neshodují. Takže někdy ta škola půjčí své učebnice. Někdy jsou naše děti pozadu oproti učivu, co se zrovna bere, takže se to musí doučovat. Nosí s sebou žákovskou knížku, takže se tam zapisují známky ze všech škol. Pak když přijedeme po sezóně domů, tak čtrnáct dní před vysvědčením je přezkoušení, jestli děti opravdu vědí, co se učí. Já to měla trochu těžší, protože jsme s rodičema byli nějakou dobu na Slovensku, kde jsem nastoupila na školu. Takže to učení bylo pro mě těžší, protože tam mají jiná vyjmenovaná slova a jinou gramatiku. Proto dělám třeba často chyby ve měkkém a tvrdém i, protože to tam mají jinak.*“ Dále komentuje, jak to chodí u rodin, které jezdívají do ciziny. Největší zajímavostí je, že někdy s rodinami jede i paní učitelka, která děti denně učí výuce ve vybrané maringotce. „*V cizině doučuje matka své děti a po návratu na konci roku se dítě přezkouší. Ale stalo se, že když se jelo třeba do ciziny, tak jela i vlastní učitelka. Vybrala se jedna maringotka, kam přišlo třeba deset dětí a učilo se celé dopoledne jako ve škole. Jednou s námi jela paní v důchodu, která byla dřív učitelkou. Tak byla za to moc ráda. Ona neměla žádné děti, takže ji tady nic nedrželo. Tehdy učila asi tři děti, a dokonce jim i vařila, moc si to užívala.*“ Paní Spilková se domluví třemi jazyky. „*Dorozumím se polsky, rusky a slovensky no, ale to nevím, jestli dá brát. Ale tak je fakt, že děti slovensky už nerozumí.*“

Shrnutí

Respondenti se vyjadřovali ke třem okruhům týkajících se rodiny. První okruh se zabýval rodinnou historií, ale i její současností. Každý z respondentů pocházel ze světské rodiny,

provozující buď atrakce, stánkový prodej nebo pocházel z artistické rodiny. Nikdo neměl jednoho či oba rodiče ne-světského původu. Někteří respondenti se v dnešní době věnují již jinému druhu práce. Pět respondentů stále pracuje ve světském prostředí, z toho dva respondenti jsou již v důchodu a čtyři respondenti dali přednost dalšímu povolání. Důvodem změny povolání byla starost o rodinu, která již nemohla kočovat, například kvůli zranění. Respondenti zkusili jet další sezónu bez nejbližší rodiny, ale nevědomost o jejich zdravotním stavu, je přiměla ukončit světské prostředí a najít si stálou práci. Další příčinou odchodu bylo, že narůstalo množství nejružnější zábavy a dostupnost nového zboží související s otevřením hranic po revoluci v roce 1989. Týká se to hlavně respondentů se stánkovým prodejem, kteří si spočítali, že pokračování ve světské branži se již finančně nevyplatí.

Druhý okruh s názvem rodinné vztahy se zprvu zabýval pozicí matky a otce v rodině. Respondenti provozující atrakce se shodli na tom, že otec je hlavou rodiny a má na starost všechny pracovní činnosti týkající se atrakcí. Může jít o převoz a sestavování atrakcí, ale i jejich očištění a funkčnost. Přes zimu se jedná o barvení, lakování a údržbu atrakcí společně s jejich neustálým vylepšováním. Žena má na starost chod domácnosti a péči o rodinu, ale i příležitostně vypomáhá s prodejem lístků a dalšími fyzicky nenáročnými pracemi na poutích. U respondentů, kteří se věnovali stánkovému prodeji, se pozice otce a matky poněkud mění. Otec obstará stánek, který postaví, vynosí zboží a následně prodává. Žena se stará o rodinu, to zahrnuje veškeré běžné domácí práce, ale také prodává přes den na stánku, k tomu objednává zboží, zodpovídá a hospodaří s penězi.

Následující téma se ve druhém okruhu zabývá tím, zdali se světští respondenti mohou svobodně rozhodnout v pokračování či nepokračování ve světském řemesle nebo jestli je na ně vyvíjen značný tlak ze strany rodičů. Starší generace světských více tlačila na své děti při předávání řemesla. Dnešní generace světských dává svým dětem volnost při rozhodování o jejich budoucnosti, i když z daného rozhodnutí nejsou nadšeni. Nejvíce by byli spokojeni s generačním pokračováním světského řemesla. Rozhodnutí odchodu od světského prostředí bývá nejčastěji při uskutečnění sňatku světského s ne-světským. Ale děje se tomu i naopak, kdy se ne-světský přidruží ke světské rodině a pokračuje s nimi kočovným životem. Pro světské je nejjednodušší a zároveň i nejčastější sňatek mezi svými.

Světští jsou tomuto životu učení od narození, proto vědí, co od života očekávat a jak celkově funguje. Respondenti zmiňují, že manželství světského s ne-světským může fungovat, ale i nemusí. Někdy se může stát, že světský život je příliš odlišný a náročný oproti běžnému životu. Nastane ta možnost, že oba opustí světské řemeslo a najdou si stálou práci nebo může dojít k rozvodu. Ale jsou i situace, kdy ne-světští zapadnou natolik do světského života, že pro ně kočovný život není překážkou, ale velmi se rychle se uchytí ve světské branži. Pro světské jsou rodinné události důležitou součástí života. Účast na oslavách jako svatby, křtiny, narozeniny, nebo i pohřby, je velmi hojná. Hlavním cílem je nejen oslavit danou příležitost, ale i se společně se všemi sejít a popovídat si. Početná účast vyplývá i z rozsáhlých příbuzenských vztahů.

Třetí okruh se zabývá výchovou a vzděláním světských. Děti od nejútlejšího věku pomáhají rodičům s lehčí prací, která se s narůstajícím věkem náročněji stupňuje. Ze začátku se práce týká sbírání papírků na poutích, pomáhání otci s podáváním náradí, s přinášením špalků atd. Později se může jednat o prodej vstupenek či cukrovinek u stánků nebo stavění a montování atrakcí s otcem a kolem patnáctého roku už děti vědí vše, co je potřeba umět ke světskému životu. Průběh vzdělání se u světských dětí poněkud liší. Přes zimu probíhá školní docházka obdobně jako u ostatních dětí. Ale přes sezónu, kdy jezdí světské rodiny po poutích, se docházka již nepatrně odlišuje. Školní docházka může probíhat dvěma způsoby. První způsob je ten, že rodiče učí své děti sami z učebnic, které zapůjčila základní škola navštěvovaná přes zimu. Po sezóně je dítě přezkoušeno, zda umí látku, kterou je nutné znát. Uvedený způsob je častý u rodin, které za poutěmi jezdí do zahraničí. Druhý způsob probíhá tak, že se každý týden přihlašuje dítě na jinou školu. Přihlašování může být i po kratším čase než týdně, ale to je méně časté. Druhý způsob je obvyklejší u rodin, které kočují po České republice.

5.3 Světské řemeslo a kočování

Světský život je provázán téměř celoročním kočováním, ať už po České republice nebo v zahraničí. Je značný rozdíl, zdali světští kočují po poutích v České republice, kde se povětšinou stěhují každý týden, nebo v zahraničí, kde setrvání na jednom místě bývá

podstatně delší. Světský život je zcela odlišný od běžného života, proto uvedená kapitola slouží k přiblížení světského kočování a dalších záležitostí související se světským řemeslem. Respondenti se vyjadřují k tématům, jak probíhá kočování v hlavní sezóně, ale i během celého roku, dále o konkurenci ve světském prostředí, pracovních záležitostech potřebných pro provoz poutě a dnešní návštěvnost v České republice. Kapitola obsahuje i příběhy a zkušenosti světských respondentů, které jsou v jejich životě nezapomenutelné.

Emil JANEČEK

Průběh roku

Emil provozuje atrakce a popisuje svůj průběh týdne: *„Většinou přijedeme v pondělí, rozveze se všechno na místo a vyměří se to. Zprovozníme si maringotky a karavany, ve kterých bydlíme přes sezónu. Druhý den se kolotoče staví a všechno se uvádí pomalu do provozu. Všechny atrakce se umývají a čistí. Pak se provádí kontrola. Většinou ve čtvrtek nebo v pátek se uvedeme do provozu a do neděle provozujeme atrakce. V neděli večer nebo někdy v pondělí brzy ráno, podle toho, jak moc pospícháme. Tak se to zbourá a jede se dál.“* Dále Emil pokračuje o tom, co dále je nutné zařídit pro chod atrakcí a celé poutě. *„Musíme řešit místo, které potřebujeme na zábor a taky vyřešit elektřinu. Dále aby ta plocha, kam se musíme postavit, ty atrakce udržela. Aby to nebyl písek nebo jiný měkký podklad. Aby to všechno bylo bez problémů. Jedeme se tam podívat před tou poutí, zjistíme si jaká je tam elektřina, protože ty atrakce mají přeci jenom odběr, tak aby to všechny atrakce utáhlo. Aby tam byla přípojka vody. Když je tam problém s elektřinou, tak to kolikrát řešíme tak, že si pronajímáme elektrocentrály. Záleží na dohodě.“*

Každá atrakce při skládání a rozkládání disponuje odlišnou složitostí, avšak v průměru je potřeba tří pomocníků. *„Já třeba mám pirátskou loď. Není to žádná malá atrakce, ale velká atrakce, pobere asi třicet dva lidí. Myslím si, že to už o rozměrech něco vypovídá. Má dvacet tun, je jedenáct metrů vysoká, čtrnáct metrů dlouhá a sedmnáct metrů je záběr místa i s tím rozletem. Je to dnes možné samozřejmě díky technologii, jakou dnes máme. Přeci jenom je rok 2018, tak musíme jít s dobou, abychom prosperovali. Naučil jsem se to, že to postavím a zbourám, jak my říkáme, úplně sám.“* Při sestavování atrakcí velmi záleží na tom, jak je atrakce vyrobená a sestavená. Technologie atrakce definuje její efektivnost,

to znamená její rychlost sestavení či složení. Doba jde stále kupředu a promítá se to i u světském průmyslu, který neustále musí držet krok. *„Atrakce jsou vždy vyrobené podle toho, jaká byla v té době dostupná technika. Třeba můj pradědeček měl ze všech českých kolotočářů nebo světských jako první autodrom. Dřív když se stavěl autodrom, tak ho stavělo sedm lidí a stavěli ho dva dny, protože to bylo strašně pracný. Všechno bylo po malých komponentech. Dneska vlastní autodrom můj strejda a jeho autodrom je přizpůsobený dnešní době, už je to autodrom moderní a ten jen hotovej ve třech lidech za dvě hodinky. Takže je v tom ve všem skok. Tak jako se vyvíjí všechno, vyvíjí se i atrakce.“*

Hlavní sezóna trvá většina roku, ale na zimu se všichni vracejí do svých domovů. Náhled hlavní sezóny byl uveden v předchozích kapitolách, proto zde bude jen obecné shrnutí. Je nutné zmínit, jak světští tráví zimní období, čemu se věnují. *„V zimě se provádí údržba atrakcí, kontrola, barví se, lakuje, dělají se technický kontroly, který jsou normálně certifikovaný. Každý rok přijde technik, který atrakci zkontroluje, jestli je provozu schopná, jestli není někde závada. Připravuje se to všechno na další sezónu. Taky se sjednávají ty štace, aby lidi o nás věděli. Vyřizují se přípojky, abychom všude na těch poutích a štacích měli elektrinu a vodu. Na jaře se vyjede, přes léto do podzimu jezdíme po poutích a když se blíží zima, tak se zase zajíždí do hal. Na žádnou jinou brigádu nemám čas. To je věc, které se musím věnovat na sto procent. Nemůžeš do toho dělat další dvě věci najednou.“*

Štace poutí

Trasy neboli štace poutí se mohou v České republice trochu obměňovat, ale nemění se nijak zásadně. Stejně termíny poutí se odráží v nadšeném vyčkávání návštěvníků v daných oblastech. *„Většinou jsou ty trasy stejné. Já jezdím tady na poutě v Čechách, kam ještě jezdili moji prapradědečkové s kolotočema. Takže ty lidi nás tam znaj, pravidelně nás tam každý rok očekávají, už tušej termín našeho příjezdu. Těší se na nás, jsou rádi, když tam tu pouť uděláme, že se můžou na něčem povozit a pobavit.“* Dále Emil hovoří o potvrzení termínu poutí se danými obcemi a následném naplánování celého roku. *„Záleží, jak který kalendářní rok jsou ty trasy. Někdy vyjde pouť s místy u sebe, někdy jedu přes celou Prahu a pak zase zpátky. Záleží na termínech těch poutí. Vždycky voláme a dohodneme se s těma určitejma městama, kdy by chtěli ten termín a kdy by jim to vyhovovalo. Ty termíny jsou*

většinou stejné, nemění se to. I když se sem tam stane, že se něco přehodí. Pak je to potřeba všechno naplánovat, abychom všechno stihli a všude dojeli včas. Každý týden jsem někde jinde.“

Může se stát, že bude mít zájem o pout' i obec, která ji zatím neuskutečnila a osloví proto světské kvůli její realizaci. „Samozřejmě, že se někdy naskytne možnost zkusit něco novýho, nějaký nový město. Někdy se stane, že i přímo pan starosta přijde za náma a poprosí nás, že u nich pout' ještě nikdy nebyla. Chtěl by to vyzkoušet, jestli by lidi o to měli zájem. My se pokusíme vyhovět. Každopádně to zkusíme ten jeden rok, třeba v menším počtu atrakcí. Nevezmeme tam třeba hnedka dvacet, ale pět atrakcí. A když uvidíme, že ty lidi projeví zájem, tak pak se to snažíme rozšiřovat a zlepšovat, aby ty lidi z toho něco měli. Buďto to vyjde, lidi o to mají zájem nebo to nevyjde no, ale většinou to vychází.“

Dnes už sice Emil jezdí pouze po České republice, ale během světského života navštívil i několik zahraničních zemí. „Taky jsem jezdíval do zahraničí. Byl jsem na Ukrajině, v Rusku a Polsku, všude možně. V každém tom státu je to rozdělený trošku jinak. Třeba na Ukrajině mají svoje lunaparky stabilní a měli i nějaké kolotoče, ale jsou každý rok stejný. Ty tam jsou celoročně. Kdežto když jim tam přivezeš něco novýho, něco modernějšího, co oni neznají, tak to lidi ocení.“

Zhodnocení světského řemesla a kočování

Emil popisuje zkušenosti ze zahraničí a případné výhody v rámci světského řemesla v porovnání s Českou republikou. „Třeba Holand'ané mají k tomu jiné podmínky, oni to mají všechno odlehčený. Oni třeba něco neplatí. My tady máme strašný náklady, musíme platit silniční daně a spoustu jiných poplatků. Tam si jich všeobecně, jako světskejch, víc váží, než u nás v Čechách. Tam když přijedou, tam jsou rádi, těší se na ně a vítají je. Stát jim poskytuje dotace. Kdežto my nic takovýho nemáme. My si to všechno musíme platit a řídit sami. Žádné výjimky jako u těch Holand'anů a Němců. Pro nás to neplatí. Mají k tomu snazší podmínky. Třeba obyčejná dopravní značka zákaz vjezdu náklad'áků, kolikrát se stane, že musím projet přes město. A když projedu, tak mě chytí první policista a už mě trápí s pokutou a proč jsem tam jel. Jenomže ono je to strašně těžký mu to vysvětlit. Kdežto

v Německu jsem osobně sám viděl, jak je značka zákaz nákladáků, tak pod tím je cedule pro světské neplatí. My tady v České republice jako světský žádné zastání nemáme.“

Podle Emila jsou čeští světští bráni jako jedni z nejlepších. Hlavním důvodem je kvalitní sestavování atrakcí, které je vyváženo do zahraničí. *„Myslím si, že co se týká atrakcí, že prosperujeme jako jedni z nejlepších. Od nás se hodně atrakce vyváží do ciziny. Děje se i to, že my osobně je tam vyvážíme, ale hlavně hodně za námi chodí cizinci a ty si je od nás odkupují. Takže si myslím, že prosperujeme dost dobře, jinak by tomu asi tak nebylo.“*

Emil popisuje, že v dřívějších dobách byla návštěvnost větší. Může za tím být dnes již „rozmazlené“ obyvatelstvo a dnešní rozmanité kulturní vyžití. *„Během posledních let je to pořád stabilní. Dřív byla návštěvnost jiná, byla několikanásobně větší. Ale to je z dob, který si já nepamatuju. To vím z vyprávění od babiček a dědečků nebo od prababiček a pradědečků. Dřív nebylo takový vyžití. Nebylo tolik zábavy. Dnes máš na každém rohu kino, bowling, strašně moc druhů zábavy. Co je dneska pouť, dneska je pouť o třiceti, padesáti atrakcí. Dřív byla pouť jeden řetízkový kolotoč, jedna houpačka, jedna střelnice, tři úplně obyčejné atrakce. Dneska dovezeš třicet atrakcí a kolikrát lidi ohrnují nos. Samozřejmě je to i tou dobou. Všechno jde napřed, ale lidi jsou teď víc rozmazlený a ta návštěvnost už není taková.“*

Emil tvrdí, že se na živobytí světským řemeslem dá vydělat, ale pouze u těch světských, kteří si předávají zkušenosti a znalosti pokolením. Jsou nezbytné pro úspěšný provoz poutí. *„Ano, vydělám atrakcemi na živobytí. Je to možný, že by se člověk nový v téhle branži uchytil. Ale víš, co je horší, že tuhle tu věc, jsem ještě na žádné škole neviděl a myslím si, že ani nebude, obor světský. Tomu musíš hrozně rozumět, používat u toho hlavu. Já abych to mohl provozovat, musím rozumět elektrice, musím rozumět motorům a železu, musím dobře znát fyziku. Ano, přijdu do školy, naučí mě něco o fyzice. Když se nechám vyučit na elektrikáře, budu rozumět elektrice. Ale to jsou prostě navíc ještě zkušenosti, který se předávají z generace na generaci. Já je získal od svého dědečka, něco od svého tatínka, ten zase od svých prarodičů, ale takhle to furt funguje. To není prostě tak, že se někdo rozhodne ze dne na den, koupím si kolotoč a budu světskej. Ne, takhle to nefunguje.“*

Emílie TŘÍSKOVÁ

Průběh roku

Emílie jezdila se svými rodiči po poutích do svých dvanácti let. Ze začátku celá rodina jezdila do zahraničí. „*My díky tomu autorodeu jsme jezdili i do zahraničí. My jsme jezdili, kam nás pustili nebylo moc o tom si vybírat. Byli jsme v Jugoslávii a táta jezdil do Polska a do Ruska. Jinam nás nepustili vůbec. A to autorodeo se ani tady moc nedělalo, to spíš v tom zahraničí.*“ Jakmile Emílie začala chodit do školy, tak její otec začal jezdit do zahraničí sám a zbytek její rodiny se začal celoročně věnovat stánkovému prodeji v České republice. Na poutích pobývali od pátku do neděle „*Když už jsem začala chodit do školy, tak už jsme s tátou přestali jezdit do zahraničí a vlastně jsem s dědečkem a mámou jezdila celoročně po poutích, a i na akcích přes zimu. Byli vánoční, mikulášský, na nový rok a na tři krále. Takže s těma cukrovinkama to bylo celoročně. Ty kolotoče, cirkusy i to autorodeo, bylo sezónní. No a jezdili jsme každý víkend, v pátek jsme odjeli a v neděli jsme se vrátili. Přespávali jsme v karavanu nebo jsme měli obytný autobus. Jezdili jsme po celé České republice i na Slovensko. Vím, že se vstávalo strašně brzo ráno v pátek kvůli místu na poutích.*“

Štace poutí

Trasy se stánkovým prodejem byly téměř každý rok stejné. Plán poutí se věděl vždy dopředu a byl pečlivě naplánován. Nejlepší místa pro stánek byla na poutích v malých městech, kde jsou lidé z pořádání poutí velmi nadšení. „*V podstatě ty trasy byly každoročně stejné, protože se přesně vědělo, že pojedeme tam, pak za čtrnáct dní jinam. Bylo to hodně dopředu naplánovaný. Musí se najít místo, kde tam lidi přijdou. Nejlepší byli ty malé poutě. Vím to, mám malé děti, bydlím v malém městě a všichni děti chtějí jít na kolotoč a na autodrom. Taky to nemají každodenně.*“

Emílie má mnoho příbuzných i z cirkusového prostředí, proto uvedla pár informací k cirkusům a artistům. „*Cirkusáci, ty jezdí hlavně do ciziny, těch tady moc není. Ty se sem většinou vracíš až na zimu. A i ty český cirkusy jezdívají do ciziny nebo po Čechách, ale vím, že do Prahy se vrací až na podzim. Ale český artisti hodně jezdívají do ciziny, jako angažmá. Německý cirkus a on si z celý Evropy, od Německa, Ruska, snad i Makedonie teta říkala, pronajímá artisti. Když se zajeli, tak se bralo víc sezón po sobě.*“

Světští, kteří provozují atrakce nebo cirkus, musejí v sezóně vydělat natolik, aby byli přes zimu zaopatřeni. Nebo případně pracovat brigádně, pokud to čas dovolí. Proto je nutné umět nakládat s penězi. Emílie navíc doplňuje smutnou zkušenost své tety. *„Třeba ti cirkusáci, nebo ti co jezdili s kolotočema, tak museli vydělat strašně moc peněz, protože potom ten další skoro půlrok z toho žili. Museli se naučit i šetřit. Teta měla barák, a když byli pryč, tak to musela pak všechno poplatit. Říkala, že jí snad třikrát vykradli barák. Oni přivezli peníze a zase to narvali do těch věcí. Protože jim vzali i sedačky a televize.“*

Zhodnocení světského řemesla a kočování

Emílie popisuje, jak nejvíce světské řemeslo prosperovalo za období komunismu, protože bylo velmi omezené kulturní vyžití. Ale po revoluci a po otevření hranic začal čím dál více upadat zájem o poutě, protože kulturní aktivity se začaly postupně rozvíjet. *„Opravdu po tom pádu komunismu a po tý revoluci, to šlo docela do kopru. Během toho komunismu, jak tu bylo všechno zakázaný, tak ty lidi byli rádi aspoň za něco. V televizi nic nedávali, dětský programy vůbec nebyly. U nás to udrželo to, že tu byla dlouho ta totalita. Tu komunitu, si myslím, že to zachránilo. Dnes díky tý medializaci, všichni se můžou kouknout na internet, televizi a na filmy, tak už to není, tak atraktivní, támhle vidět někoho, kdo jede po dvou kolech. Je to dobou a s tím člověk nic neudělá.“*

Emílie dodává, že dnes se na poutích pohybují lidé, zvaní „nuzáci“. Ti ve svém stánku prodávají produkty, i přesto, že jsou pro dnešní společnost neatraktivní a zastaralé. *„Pak jsou právě takový rodiny, který si mysleli, že to pořád bude dobrý a pořád jezděj. Ale to už bych mohla říct, že už to jsou v podstatě nuzáci. Nuzáci jsou ti, co prodávají ty hračky, takový ty čínský, že to je jak v Sapě, a to si prostě nekoupíš. Oni tam vydělají „baj voko“ deset korun a jsou rádi, zaplatí pět set korun za místo, prostě nevydělá, tak to je takový smutný. Asi si nebudeš kupovat panenku, ošklivou za třicet korun.“*

Olga SCHALLMANNOVÁ

Štace poutí

Olga s rodiči jezdila pouze do zahraničí. Proto stěhování se na jiné štace probíhalo například až po měsíci a trasy poutí se téměř neměnily. *„My jsme jezdili převážně do Ruska a Polska. Většinou byli štace stejné, poutě se opakují, takže se jezdí na stejná místa. Ale záleží, jak kde. V cizině to přejíždění není tak uspěchané. V České republice se přejíždí každý týden jinam, je to docela honička. My v Rusku stáli i měsíc na jednom místě, města tam jsou větší.“* V České republice jsou místa štací rozdělená podle místa původu světských. *„Každý si většinou jezdí tam, odkud pochází, třeba Budějovice, Teplice atd. Pak jsou i poutě, kde se sjíždějí ze všech koutů.“*

Průběh roku

Průběh celého roku Olga popisuje následovně. *„Hlavní sezóna netrvá celoročně, jezdí se šest až sedm měsíců v roce. Po půl roce práce v cizině se pak těšíte zpátky domů za rodinou, ale když už jste pár měsíců doma, tak už se zase těšíte na sezónu. Furt se to střídá. Přes zimu se většinou parkuje na zimovištích, kde se po sezóně připravují atrakce na další sezónu. Většinou se dělají údržby, to není práce na jeden měsíc. Údržba se dělá na autech, kolotočích, maringotkách, prostě na všem. Chodí se taky na brigádu, protože se vydělávat musí. Někteří prostě obchodují, někdo staví atrakce, někdo osvětluje atrakce, někdo maluje atrakce, někdo dělá na zakázku květiny do střelnic a někdo jede na vánoční trhy. Málo kdo je pouze doma, jsem zvyklí stále něco dělat a být mezi lidmi.“*

Zhodnocení světského řemesla a kočování

Jak si který světský vydělá na živobytí, záleží na více aspektech a nelze to jednoznačně určit. Avšak starší světští už nejezdí za účelem výdělků, ale z důvodu zažitého stylu života. *„Záleží na tom, kdo kolik atrakcí má. My jsme to vykovávali jako práci. Někteří starší světský jezdí jen ze zvyku, chyběl by jim všechen ten shon. Myslím tím, ježdění, hudba, prostě ten samotný život by jim chyběl. Třeba strejda mého táty je už starý, ale vezme si svůj dětský kolotoč a jede si po vesničkách, po kterých jezdil od mala. Jeho děti řekly, že kdyby nejezdil, steskem by nám zemřel.“*

Slunečný jarní den v Olze vzbuzuje vzpomínky na doby, kdy se s rodiči připravovali na odjezd na hlavní sezónu. *„Když je slunečný den jako dnes, tak si tak říkám, ááá za chvíli budeme vyjíždět. Myslím tím to začínající krásný jaro, kdy už se pomalinku stěhujeme do*

maringotek, pakujeme sebou věci, které třeba v cizině nejsou, jako polohrubá mouka, naše hořčice a další suroviny, abychom si mohli udělat domácí svíčkovou. Po sbalení šup do auta a hurá na cestu, kde se setkáváme s dalšíma světákama, kteří mají namířeno zase jinam. Večer se zastaví na odpočívadle, kde pokecáme a ráno zas na cestu. To cestování je takové dobrodružství, ale někdy už je samozřejmě takové, že už chceš klid. Kdo neprožil nepochopí. Ale miluji ten život.“

Pan a paní JUNKOVI

Průběh roku

Pan a paní Junkovi zasvětili celý svůj život světskému řemeslu. Mají spoustu zkušeností a zajímavých příběhů, které souvisejí s vycestováním za poutí do Ruska. Nejprve paní Junková vypráví, jak probíhal jejich pracovní týden: *„V sobotu a neděli se obchoduje. V neděli odejdou lidi, ještě se to tam trochu courá, ale chlapi už běží do montérek a už začínají rozkládat atrakce, dělají i do noci, rozsvítí si halogeny. Protože už zase musejí být v pondělí na jiný akci. Kolikrát se přejíždí sto padesát až dvě stě padesát kilometrů. A kolikrát se musí jet třikrát, protože mají tři ty transporty. Takže jede šestkrát, i s cestou zpátky. Není to žádná maličkost, všechno musí být v absolutním pořádku. V pondělí a někdy v úterý přesouvají atrakce na jinou akci. Potom to začnou stavět, to už je středa. Ve čtvrtek to dodělávají. V pátek už zahajují. A jak jsme pracovali v sobotu a neděli opravdu celý den, od deseti do deseti, někdy do jedenácti. Tak jsme se nestihli ani najíst.“*

Po sezóně se manželé Junkovi vraceli zpět domů a zima byla věnována nejen opravám a vyladováním atrakcí, ale i brigádám. Hlavně kvůli dětem, aby nestrádaly. *„Když se přijelo ze sezóny, tak přes zimu se dělaly různé opravy a připravovalo se. Dávalo se dohromady co se pokazilo přes sezónu. Všechno vydrhnout a obarvit, aby to bylo jako nový. Museli jsme chodit i na brigádu. Člověk neměl tolik peněz, aby mohl zůstat doma. Oni i ty barvy a přípravky něco stojí. Tak jsme chodili, abysme se měli lepší, i kvůli dětem. Člověk musí koukat hlavně na děti, aby neměly bídu a tak. Dělali jsme různé práce, třeba někde ve skladu. To kde vás vzali, tam ste šel. Bylo jedno, kde jsem byl a co budu dělat, hlavně, že se něco sehnalo.“*

Štace poutí

Co se týká štací, tak dříve se trochu obměňovali, ale dnes už jsou většinou v České republice pevně dané. Manželé Junkovi kočovali se světským řemeslem, jak v České republice, tak i v zahraničí. „Štace se měnili, dřív než dnes. Ted' mají spíš každý svý trasy, každej si jezdí na tom svém rajónu. Ono to bylo i dřív. Každý měl svůj okres jako Beroun, Kladno, Hradec Králové, každej tam měl ty svoje štace. My jsme jezdili po České republice i do zahraničí, do Polska a Ruska.“

Zhodnocení světského řemesla a kočování

Nejvíce, co ovlivňovalo finanční výdělek na poutích, bylo počasí. Světští už jsou s tímto činitelem dávno obeznámeni a musejí si i přesto finančně poradit. I když čelí finanční krizi, tak se jí snaží překonat ze všech sil, protože světské povolání je pro ně náplní života. Mnoho světských by si nedokázalo představit, vzdát se světského prostředí „Může se stát, že na některý štacích nejsou v pátek lidi, takže vydělají jen pár korun. No a ted' si představte, že přijde sobota a neděle a proprší. Takže ten celý ten tejden maj v čudu a za ten týden strašně peněz utratí. Je to risk, ale je to tím, že se to dědí z pokolení do pokolení. To už ste v tom tak vžítej, že by nešli dělat něco jinýho. Můj zeť říkal, že já si to nedovedu bez toho představit. Je třeba zase pár akcí, který se vám vydaří, takže vyděláte. Ale člověk musí počítat se vším. U nás záleží hodně na počasí.“ Pan Junek dodává: „I když s prodělkem, tak ten člověk musí u toho kolotoče být, poněvadž je v tom rozený a má to v sobě zakodovaný.“

Dnes je doba, kdy už téměř každý světský vlastní dům. Ale dříve nebyl dostatek peněz pro koupi domu, proto se muselo přes zimu zůstat v maringotkách, a například koně ve stanových stájích. Pan Junek vypráví, jaké dříve měli podmínky při zazimování maringotek. „Dřív zase nikdo neměl byty nebo baráky, málokdo. Když skončila sezóna, tak se zimovalo. To jsme byli v těch maringotkách, a to vám byly slušný zimy. To se musel spodek od maringotky vyteplovat, protože to nebyly maringotky, jako dnes, vyteplené. Dřív byla jen skoro ta kostra a ta promrzla hned. Jsem šel spát a ráno, když jsem se probudil, pod postelí byl led. Protože večer, jak se topilo, tak se to potilo, a potom jak to chladlo a teklo to po stěnách na zem, tak to přes noc zmrzlo. Takže se muselo topit přes celou noc.“

I o koníčky se muselo starat. Stáj pro ně se musela okolo olemovat suchým hnojem, aby na ně netáhlo a uvnitř si to už zadejchali, takže jim bylo teplo.“

Paní Junková vypráví, jak probíhalo provozování atrakcí za komunismu. *„Za komunismu, my jsme měli svoje atrakce. Ale byli jsme zaměstnanci u svýho podniku u toho kolotoče nebo střelnic. Ale pak udělali soukromý podnik, přes který ste jezdil a odevzdával ste určitý peníze. My jsme byli sezónní zaměstnanci. Takže jsme byli zaměstnaní od března do listopadu a přes zimu se muselo chodit na brigády. A kdybyste nešel na brigádu, tak by vás nezaměstnali. Do revoluce jsme museli být zaměstnanci a pak už jsme byli zase soukromníci. Jako vydrželo jsme to, protože se nám od toho nechtělo jít pryč.“*

Dnešní doba je o dost finančně náročnější nežli dříve. Odráží se to ve vzrůstajících cenách nafty, poplatků za místo v dané obci, poplatkách za elektriku či vodu, a to má za následek i vzrůstající ceny vstupenek u atrakcí. Paní Junková se vyjadřuje k dnešní situaci. *„Lidi se divěj, že dřív houpačky stály korunu, teď že stojí deset korun. Jenomže dříve vám někdo tu naftu přinesl úplně zadarmo, protože jí měl dost anebo vám ji prodali, protože to nějak v práci vyšetřili. Dřív nafta stála šedesát halířů. Elektrika byla taky za pár korun, teď už zaplatíte jenom za připojení na tý pouti tak pět tisíc, a to ještě nemáte nic vyděláno. Pak zaplatíte za ten pronájem prostranství, kde máte tu atrakci, a to nejsou taky malý peníze a platí se to taky předem. Takže ono se to nasčítá, že oni musejí opravdu to vstupný zvednout. Teď i barva na atrakce, zaplatit řemeslníky a pomocníky, svoji práci. Když tohle vše poplatíte na tu pout', tak přijde sobota a neděle. A ono prší a nevyděláte ani korunu. Je to prostě riskantní.“*

Konkurence je především mezi světskými v České republice. Všichni provozovatelé atrakcí musejí být atraktivní a jít s dobou, proto si nechávají stavět adrenalinové atrakce podle zahraničních provozovatelů. Obecně paní Junková nepocituje konkurenční hrozbu od zahraničních zemí. *„Holand'ané jsou jen jako konkurence na Matějské pouti, ty jinde nejsou. No, ale máte už spousty našich, který podle těch Holand'anů, Němců i Italů, si atrakce nechávají stavět.“* V dnešní době, s rozrůstajícími se rodinami světských, ubývá míst pro provozování atrakcí. Čím je rodina větší, tím mohou obsáhnout větší množství atrakcí. Může to dojít až k tomu, že si jedna rodina vytvoří vlastní lunapark. *„Když*

náhodou na velký pouti ta atrakce chybí, i když se to stává velmi málo, tak ho tam toho člověka cizího vemou. Domluví se za určitou sumu. Jenže teď většinou těm starejm už dorostly děti, a ti co mají ty starý atrakce, tak děti už mají zase něco jinýho a lepšího, takže je mají u sebe a vytvoří si sami ten lunapark a už nikoho nechtějí k sobě. Protože už všechno mají sami.“

Manželé Junkovi mají tři dcery, ale nejstarší a nejmladší se věnuje světskému řemeslu. Nejstarší dcera jezdí s manželem a rodinou po České republice a nejmladší dcera jezdí s manželem a rodinou do Polska. Ani jedna z dcer nemůže zkusit jiná místa poutí, protože kdyby se pokusily dát šanci jiné štaci a neuspěly by, tak už by ta původní místa byla zabrána dalšími světskými. Paní Junková vysvětluje světský život u svých dcer. *„Jedna dcera jezdí v Český republice, ty nechtějí do Polska. Oni už tady mají svoje štace. Ale když by to jela vyzkoušet do Polska, jestli by to bylo lepší. Tak už jim na těch místech, na ty atrakce vleze, až už se tam nedostanou. Takže by se nevyznali v Polsku a v Český republice by tak přišli o místo. Moje nejmladší dcera, tak ta jezdí do Polska. Až já je úplně obdivuju, oni se stěhují každých deset dnů do jinýho města. Jejich nejkratší přejezd je sto osmdesát kilometrů. A teď si vemte, když toho mají hodně, tak ten zeť se vrací a jezdí víckrát. Jen spotřeba tý nafty a těch nervů, toho že mají ty děti mají.“* V dnešní době je potřeba si ve světském řemeslu opravdu finančně vydělat, aby se mohly pokrýt veškeré poplatky a zajistit rodinní příslušníci.

Kočování do Ruska

Paní Junková vypráví své zkušenosti s cestováním do Ruska (tehdy SSSR) za komunismu. V té době cestování vlakem nebylo zdaleka jednoduché. Během cesty se muselo počítat s několika zastaveními, která se nedala předem odhadnout. Nevědělo se, kde vlak zastaví, ani na jak dlouho. Proto se musely nakoupit zásoby jídla dopředu. *„Měli jsme podnik v Chabrech, a pod nima jsme byli zaměstnaný. A oni si vymysleli, že bysme dělali zájezdy. Protože tenkrát v tu dobu se dělaly opravdu kšefty do Ruska. Tak jakože jsme jeli do Ruska, že to bude za lepší peníze, ale riskantnější. Napřed jsme tady museli jít nakoupit, počínaje solí, mouku, rýží a konzervy všelijaký, vajíčka pokavaď šli. Protože tam nebylo nic. A teď jsme tam jeli, v roce 1971, naložili to v Holešovicích na vagóny a jezdili jsme tam. Jenže to Vám byla taková zkouška, co jsme prožili. Já ještě říkala, že možná tu jednu sezónu ještě*

zvládnou, že by si to člověk připomněl. Můj muž říká, že za nic na světě. Špatně jsme se tam neměli, to zase nemůžeme říct. Všechno jsme tam sehnali, na černo. Se to muselo nosit v noci, jsme tam riskovali, že to nebylo možný. Ale na těch vagónech, kdybych Vám to měla vyprávět, tak to bude na tři dny. Že třeba s náma zastavili v Karpatech a řekli, že pojedeme za chvíli a oni nás tam nechali týden. S dětma, bez vody, bez všeho, ale topení jsme tam měli. Takže chlapi třeba skočili z vagónu a šli pro vodu, ale se hrozným strachem, protože oni vám neřekli, kdy s vámi pojedou dál. Prostě nás vypřáhli v Karpatech, to bylo před tou revolucí a tenkrát mělo přednost vojsko, takže my jsme stáli na odstavný koleji a čekali jsme. Kolem nás jezdilo vojsko s tankem a děla a tak. A potom když to přestalo jezdit, tak nás třeba za týden zase zapřáhli a jeli jsme dál. A to z ničeho nic. Takhle sedíme večer, teď si představte, že bychom byli na tom nádraží a telefonovali nebo něco, a najednou slyšíme rány, my sedíme u stolu a najednou zabrali a kafe vylítlo i s hrnkem ven. Nebo oběd, když jsem chtěla uvařit, tak říkali, že zastavíme na celý den. Tak jsem třeba udělala narychlo guláš, třeba aspoň ke chlebu. No a manžel měl pracovní rukavice na sobě a držel ten hrnec a zrovna co ho pustil, s prominutím, si chtěl třeba utřít nos, tak oni zabrali a on vám vylít hrnec i s tím jídlem. Ted' to bylo všude a žádná voda na umytí. Ale vydrželi jsme to a přivezli jsme si nějaký bony. “

Paní Junková pokračovala s vyprávěním dalšího příběhu. Nabídla se jim jedna žena, která byla zaměstnána ve stejném podniku jako manželé Junkovi, že by s nimi ráda jela do Ruska. Byla by učitelkou pro děti, a navíc by vedla jejich účetnictví. Paní Junková byla ráda za zájem a řekla, ať je jede s nimi. Vidina peněz v zahraničí byla sice velmi lákavá, ale ta samotná cesta byla velmi náročná a nebyla pro každého. Paní Junková pokračuje: „*Tak jsme říkali, ať s námi absolvuje tu cestu, ať ví, co to obnáší. Přijeli jsme na místo, ta byla vynervovaná a zničená. Pak teda věděla, že ty bony, co jsme dostali, tak že jsme si je sakramensky vydřeli. Skončila sezóna a já čekala, že s náma pojede zpátky. Ale dozvěděli jsme se na poslední chvíli, že si objednala letenku a lítla letadlem. To měla jet zase s námi, aby věděla, jaké to je, když se vracíme v zimě. Že je to hrozný, my jsme museli mít kamna přidělaný pořádně, aby to nevylítlo. Pak když byla v podniku schůze, tak jí říkám, vy ste s náma jela na jaře a byla ste celá zničená, a to bylo už teplo. Měla ste jet s náma v tom listopadu, když jsme se vraceli v mrazech a vy ste si lítla letadlem domů. “*

Pan Junek popisuje, že se dalo přivydělat v Rusku zbožím, které jim tam chybělo, ale u nás se koupit dalo. *„Když ste tam jel, tak nám to poradili ti, co do Ruska jeli už před námi, tak ať nakoupíme žvejkačky, dudlíky a tak. A to jsme tam pak prodali. Měli jsme pak z toho nějaký rublíčky. Protože tu výplatu, co jsme dostávali, tak aby nám šla na konto, abysme si aspoň něco odnesli domů.“*

V Rusku byla obrovská návštěvnost každý den. Proto bylo někdy přáním paní Junkové, aby některý den zapršelo. *„Když jsme jezdili do toho Ruska, tak tam byly kšefty ohromný každý den. To jsme teprve vstali, ale tam už u těch pokladen stály fronty. Tak to jsme si říkali, kdyby nám Pán Bůh dal, aby sobota a neděle propršela, abysme byli doma a odpočli si. V Rusku jsme byli na jednom místě tři měsíce a návštěvnost je každý den.“*

Ludvík JANEČEK

Průběh roku

Ludvík prožil velkou část života v cirkusovém prostředí. Provozoval i stánkový prodej a dnes se uchytil u filmového průmyslu. S cirkusem jezdil hlavně do zahraničí, v České republice vystupoval s cirkusem pouze dva roky, zbylých deset let cestoval s cirkusem za hranicemi. Ludvík přiblížil svůj život následovně: *„Já jezdil s cirkusem po České republice jen dva roky, jinak jsme byli venku, v Německu, ve Francii a Švýcarsku. Prostě projeli jsme kus světa, ale stejně nic nevidíte. Každý říkal, že se máme, že jsme v podstatě na dovolené. Jenže vidíte jen to, co si vozíte s sebou a na ostatní vůbec nemáte čas. Jdete si za plot maximálně něco koupit k jídlu, ale na památky nemáte čas. Poprvé, kdy jsem byl na dovolené, bylo před třemi lety. To je takový styl života, to vám ani nepřijde. Máte spíš divnej pocit, když jdete za ten plot, tak si připadáte takovej ztracený. V létě je ta práce krásná, ale nejhorší je jaro a podzim. A když v těchhle mrazech bydlíte v maringotce, tak je to dost nepříjemný. Já, když jsem byl u cirkusu, tak jsem měl třináct metrů návěs, defacto barák na kolech.“*

Co se týká celoročního shrnutí sezóny, tak rozsah hlavní sezóny u cirkusu, je dost podobný tomu světskému (provozující atrakce). *„V únoru se vyjíždělo a přijíždělo se v listopadu*

nebo v prosinci. Během zimy se dělávalo, ale já jsem o to nestál. Přes tu sezónu si člověk vydělal dost a člověk si chce odpočinout. Tak jsem dva měsíce nedělal a užíval jsem si tady s kamarády a chodívalo se na party a všechno možný.“ Světští se stánkovým prodejem mají sezónu téměř po celý rok. „U stánku to je celoročně. Už v lednu musíte jet, a navíc se dělají vánoční prodeje, takže děláte do 23. prosince. Pak máte třeba měsíc volno. Se stánky jsme byli jenom v České republice.“

Štace poutí

Štace se u cirkusového prostředí se neustále mění. A časové intervaly přemísťování se na jiné místo se opět v každé zemi lišily. „To nejde, aby se jelo po stejných štacích. Když jsem byl v Německu, tak to je dost velký. Jezdíl jsem tam dvanáct let a skoro furt jsme byli někde jinde. Ale o to se ale stará to šéfovstvo cirkusu. Týden na jednom místě a když byla hodně dobrá návštěvnost, tak dva týdny. Ve Francii jsme přejížděli každý den, všechno sbalit, postavit, zahrát a odjet každý den. Ve Francii jsme byli jedenáct měsíců. Pak už jsem řekl, že už tam v životě nepůjdu. Ve Švýcarsku jsem byl rok a stěhovalo se zhruba dvakrát za týden. Ani jeden volný den.“

Cirkus, ať už zahraniční či český, si pronajímá artisty ze všech koutů světa, a to buď pomocí inzerátu na internetu, nebo přímo přes jejich agenty. „V rámci zahraničního cirkusu jsem se setkal s národnostmi snad z celé Evropy. Například s Portugalci, Mexikány, Španěly, Němci, Rusové, Poláci. Za tu dobu snad není národ, se kterým bych se nesešel. Funguje to i do teď. I české cirkusy si pronajímají cizince. Můj bratranec má cirkus Humberto a má tam Italy, Poláky, Brazilce nebo Kolumbijce. Existují agenti, kteří zprostředkovávají ty artisty nebo přes internet. Nebo oni sami napíší ofertu, nabídku a teď si z toho vybíráte.“

Zhodnocení světského řemesla a kočování

Ludvík je spokojený s podnikáním ve filmovém průmyslu, protože tento obor vidí i v budoucnosti jako atraktivní a finančně výdělečný. Filmový průmysl se i v mnoha vlastnostech podobá světskému životu „Já třeba vidím perspektivu v tom filmu, protože se točit bude furt. Když je firma tak rozjetá, tak je škoda v tom nepokračovat. Ale vidíte, stejně furt kočujeme, je to v podstatě to samý. Tak určitě bych nechtěl sedět někde za kasou nebo

dávat věci do regálu. V životě jsem nebyl v práci, tedy pod někým zaměstnaný. Vlastně byl, když jsem byl u toho cirkusu, ale zase jste svým pánem. Když jsem si řekl, že to nechci dělat, tak jsem se sebral a jel pryč. Je to můj svobodný život. Když bude chtít bratrance syn přebrat po nás firmu, tak budeme jen rádi, ale může se stát, že budou chtít cestovat nebo někam odjet a tam zůstat.“ Pro Ludvíka je světské řemeslo příhodné i v současné profesi, protože stále odřídí jakékoli vozidlo s motorem. „Ted' se mi ted' právě hodí, že vám odjedu skoro s čímkoli, co má nějaký motory. To je taky právě ten světský život, ti kluci jsou právě takový šikovní, samozřejmě některý.“

Stánkový prodej vyžaduje každodenní snažení prodat lidem své výrobky. Práce se stánkem je časově náročná a vykonává se za každého počasí. *„Ted' když byste se chtěla uživit tím stánkovým prodejem, tak to znamená každý den se tomu věnovat. Tak vstávejte každý den ve čtyři hodiny ráno. Musíte někam dojet, v létě a v zimě. Musíte bojovat o to místo, musíte to zboží vyloženě někomu nacpat, aby si ho někdo koupil. Pak přijedete domů a zůstane vám pět set nebo tisíc korun a jste celý den pryč. Tak když to spočítáte, tak to nemá žádný význam. Jsou třeba akce tři až čtyři za rok, že něco utrhnete, ale to je málo. V tom průměru se to rozplyne a zase je to nic. V dnešní době je to spíš zoufalství, protože když jedete a máte zaplatit tisíc korun za dopravu a na místě zaplatit pět tisíc korun, za to že tam jenom stojíte, a ještě musíte vydělat na sebe, tak ten obrat musí být velký, abyste z toho přežila. Ten smysl toho je pryč.“*

Provozování atrakcí je dnes velmi obtížné. Mnoho lidí už má rozdělená místa poutí a dostat se na ně, je téměř nemožné. Světští mohou mít smlouvy s obcemi až na deset let. *„Ted' už je to tak, že většinou každý má svůj rajón, obzvlášť u kolotočů. Ted' už má každé koupené ty poutě, třeba deset let dopředu a neexistuje, že by byla druhá rodina a chtěla mu to předat. Ted' už je to dané a jeden druhému do toho nejde. Nebo by to ta rodina musela přestat dělat, a to místo prodat, pak by to šlo se tam dostat. Ale aby někdo svévolně se svými kolotoči někam přijel, to už nejde. Jenom co funguje a udržuje se jsou ty kolotoče a cirkusy, ale všechno rodinný. Jinak to prostě nemá šanci. Takový to hezký období skončilo v roce 1990 nebo 1995.“*

Václav CHALOUPKA

Průběh roku a štace poutí

Václav pět let provozoval atrakce a poté jezdil se stánkovým prodejem. S atrakcemi jezdil pouze do zahraničí. Po hlavní sezóně přijel zpět do České republiky a přes zimu ještě prodával se stánkem, například na vánočních trzích. *„Vlastnil jsem autodrom, twister, vláčky, dětský atrakce nebo hrad nafukovací. Jezdili jsme do zahraničí celá rodina, a ještě maminka od manželky a její tři bratři, protože jim umřel brzo otec, tak jezdili s námi. Kluci měli na starost malé atrakce. Jedete vždycky s rodinou, a ještě třeba s kamarádem. No a přes den provozujete atrakce a večer jsme si třeba sedli a udělali jsme si grilování. Do Polska jsme jezdili vlastní dopravou, ale do Ruska jsme jezdili vlakem. Jezdili jsme do zahraničí, tak na osm měsíců. V únoru nebo v březnu jsme vyjížděli a v říjnu většinou končili. V Rusku se stěhujete tak dvakrát až třikrát za rok a v Polsku třeba jednou za čtrnáct dní, v Čechách je to jednou týdně s těmi stánky. Když jsme přijeli zpět do České republiky, tak se v zimě pak muselo všechno připravit a dělalo se údržba většinou v nějaký hale. My jsme si tam ty atrakce někde nechávali přes zimu zaparkovaný a jeli jsme tam dřív třeba o měsíc dřív, abychom si to stihli všechno připravit, nechali jsme to tam schované v nějaké hale a nazpátek jsme letěli většinou. Tady jsme byli doma ve svém domě a jezdili jsme zase třeba se stánkem na vánoční trhy. Místo na trzích nám zajistil třeba otec, který tu v zůstával. My jsme doma moc neuměli být. Co tady budu dělat. Furt musíme být akční. Zase jsem na těch trzích potkal kamarády, tak jsme pokecali.“*

Zhodnocení světského řemesla a kočování

Do Ruska (tehdy SSSR)⁴⁹ se jezdilo vlakem a na vagóny se tak museli naložit všechny maringotky, atrakce a jiná příslušenství. Obvykle cestovalo více světských rodin najednou. Václav popisuje zkušenosti z velmi náročné cesty vlakem v porovnání s dnešní dobou. *„Tak tu maringotku, co jste měla a ty atrakce se museli přesunout na ten vagon. Sundat kola se museli a dát na ten vagón, špalky dřevěné přibýt a zadrátovat všechno. To byl horor. Tady to ještě šlo u nás. Ale při překládání, protože tam mají Rusové širší kolej. Ty naše vagony, to byla nádhera, ale ty jejich byli shnilý podlahy, teď se vám to propadá ty*

⁴⁹zkratka pro Svaz sovětských socialistických republik

kolotoče, ty hřebíky tam pak zatloukat. No hrozný. Tam to nešlo po vlastní ose. Dnes už zase ty kluci jsou jinde. Mají jinde ty kolotoče, mají nádherný auta. Dřív nebyla taková technika. Dneska mají nádherný soupravy, to vypadá jak kamion. Sedne a jede a nějakých dva tisíce kilometrů pro ně není problém. Dneska už by se ty vagony ani nedaly zaplatit. My jsme měli slevu a dřív stál nejdražší vagon patnáct tisíc jeden a my jsme jich měli třeba sto celkově. Třeba když jsme jeli tři lunaparky najednou. Dneska může stát třicet tisíc, už se podražilo všechno. Byla to taková zkušenost, ale jsem rád, že jsem od toho odešel. Cesta trvala čtrnáct dní, i když by se to dalo za dva až tři dny ujet. To vás třeba odstavili ve městě, že není mašina, tak čekáte dva dny. Teď se bojíte někam odejít, protože ono se to může kdykoli rozjet. Museli jsme mít vlastní agregát kvůli světlu, manželka se tam snažila vařit pro děti. Bylo to zajímavý. A ti kluci třeba jezdili ještě dál a byli měsíc na vagóně. Ty už z toho šleli normálně. Bylo potřeba si nakoupit zásoby. Po cestě nic nekoupíte, nemůžete odejít. Byla to dobrá zkušenost. Ale dá se to zvládnout.“

Podle Václava je dnes v České republice už omezený prostor pro uspořádání poutí. Důvodem je obsazenost míst původními rodinami, které se v daných lokalitách narodily nebo tam provozovaly poutě mezi prvními. „Proto to už tady nejde dělat, protože ty místa mají už rozebrané různé rodiny a ty mají už zase své děti a ty to přebírají. Tam se noví lidé nedostanou. Jedině, když se někdo přičlení do té rodiny. Česká republika není ani tak velká, tady to může ovládat deset rodin, těch mamutích, který mají Karlovy Vary, Klatovsko, Kutnohorsko. Mají ty velký poutě rozdělené a tam se nikdo nedostane. Oni to prostě dělat i musí, protože veškeré peníze mají v tom a ani nic jiného dělat nechtějí.“ Proto je větší možnost uspět ve světském řemesle v zahraničí. „Do zahraničí se jezdí z toho důvodu, že už mají lidé místa tady zabrané a vy už se nikam nedostanete s těma atrakcemi, jediné, že byste jezdila po malých vesničkách, a tam by se takový lunapark ani nikam nevešel. Proto je šance tam.“

Václav doplňuje ke zmiňovaným „mamutím“ rodinám, že si mezi sebou soutěživě konkurují. „V dnešní době je obrovská konkurence mezi těmi rodinami. Aby měl jeden lepší atrakci než ten druhý. Bratři soutěží mezi sebou.“

V dnešní moderní době je kočování usnadněno lepší a pokročilejší technikou. Ale veškeré moderní prostředky se odrážejí ve velmi vysokých cenách. *„Dneska to už funguje trochu jinak. Lidé mají jiné atrakce, techniku, mají nádherné maringotky. Mají třeba tři plus jedna a vyšupovací boky. Mají auta nádherný, ale je v tom hodně peněz, mají to vše drahý. Pak se někdo diví, když lístek stojí padesát korun.“*

Václav tvrdí, že Česká republika vytváří zakázky související s výrobou atrakcí pro zahraniční trh. *„Od nás si zahraničí dokonce kupuje atrakce, tady jsou na velké úrovni. Ti kluci na to mají certifikát a staví jim ty atrakce, udělají jim je nádherně a určitě za méně peněz, než kdy by si je dělali ve své zemi. Tady to je dobře rozjetý.“*

Paní KOPECKÁ

Průběh roku a štace poutí

Paní Kopecká nejprve vypráví o kočování s manželem. S atrakcemi jezdívali do zahraničí vlakem a jako předchozí respondenti, i paní Kopecká s manželem musela naložit všechno potřebné na vagóny. Jedna z cest byla do Ruska a byla provázána mnoha zážitky. Samotná cesta vlakem trvala čtrnáct dní, takže byly nutné zásoby jídla s sebou. Po návratu z ciziny si manželé Kopečtí museli vydělávat i brigádně. *„V zahraničí jsem byla s manželem asi sedm let, a to v Moldávii, Ukrajině a Rusku. Když jsme jezdili do zahraničí, tak jsme tam byli tak osm měsíců. Za celou dobu jsme se stěhovali tak třikrát. No ale to jsme jezdili na vagónech. To byly vždycky rány, to si pamatuju dodnes. Cesta trvala tak čtrnáct dní. A když se zastavil vlak, tak se hned zjistilo, jak dlouho budeme stát, abychom mohli alespoň něco uvařit. V Rusku neznali, co jsou to pleny, tam používali jen ručníky. Ani nevěděli, co jsou to vložky, takže vše se do zásob muselo nakoupit s sebou. Když jsme se vrátili z Ruska, to býval vždycky tak listopad. Pak jsme museli brigádně pracovat. Manžel přes zimu třeba dělával topiče nebo řidiče.“*

V České republice mají svěští rozdělené téměř všechny lokality pro konání poutí. V současnosti paní Kopecká společně se svým synem jezdí po České republice. Vyrážejí podobně jako ostatní svěští v únoru a koncem října s provozováním atrakcí končí. Během sezóny bohužel nemají každý týden práci. Přes zimu se atrakce opravují a vyladňují,

a k tomu syn paní Kopecké brigádně řídí s kamionem, aby mohl investovat peníze do atrakcí. „Každý světský, kde se narodí, tam jezdí s atrakcemi. My třeba jezdíme okres Příbram, někdo zase do Pardubic nebo do Karlových Varů. Od února vyjíždíme na poutě. Ale my to nemáme každý den. Máme třeba na čtrnáct dní pauzu. Je to blbý, ale není místo, kam s tím jet. Takže se to zase musí přivést k nám na zahradu a pak zase odvést zpět na nějaké místo. A takhle to provozujeme do konce října. Přes zimu je potřeba vše zkontrolovat, provést opravy a znovu natřít. Syn ještě jezdí s kamionem, jako brigádně, protože se musí vydělávat i přes zimu. Jinak by to nešlo. Do nějakých atrakcí se každoročně investuje až padesát tisíc korun.“ Paní Kopecká doplňuje pracovní aktivity prováděné v zimě. „Každý rok se v lednu musí podat žádost na úřad nebo někdy tam smlouva už je, třeba na pět let. Ten úřad pak pošle datum poutě. Vše se musí předem zamluvit nebo potvrdit. Pak se vždy měsíc dopředu zmluví proud od elektrikářů. Je tam v té žádosti uvedeno přesně datum. Takže když přijedeme na to místo, tak nás hned připojí a pak když odjíždíme, tak nás zase odepnou. Pak se musí zajistit i voda, která se také musí platit. Vše se takhle zajišťuje předem.“

Zhodnocení světského řemesla a kočování

Podle paní Kopecké je obtížné si v dnešní době finančně vydělat ve světském řemeslu, nazvala to střední cestou. Aby světský dobře vydělával, tak jednou z klíčových vlastností je komunikace. „Teď je těžké se uživit. Dneska je to spíš taková střední cesta, jestli ne míň. V téhle branži je potřeba dobře komunikovat a přilákat lidi, aby si něco koupili. Být příjemní, jinak to nejde. To máme daný takhle všichni. Musíte se umět s lidma bavit. Abych si tady na střelnici udržela zájemce, tak je musím i chválit, být trpělivá s malými dětmi. Já je to i ráda učím, mě to baví. Ale ta komunikace, jako když nepracuju, tak se bavím s každým tak, jak se baví se mnou. S domácíma se bavím jinak i se světskýma. Ale když pracuju, tak se snažím nemít s někým konfrontaci. Takže raději vždycky ustoupím a vyjdu vstříc. Třeba tady na střelnici se se mnou někdo hádá, že tam tu růži ustřelil, i když neustřelil. Tak mu jí raději utrhnu, aby nebyl nějaký problém. Přeci jenom náš zákazník, náš pán.“

Dnešní doba je pro paní Kopeckou příhodnější, protože jsou dnes modernější prostředky při neustálém kočování. „Dřív jsme měli maringotky, ale teď je lepší mít karavan. Ten se

zapřáhne za auto a může se hned jet. Máme tam už všechno, kuchyň, sprchu, záchod, ložnici i vyprat tam můžu, takže už to v dnešní době pohodlnější.“

K návštěvnosti se paní Kopecká vyjadřuje následovně: *„Návštěvnost je každý rok střídavá. Dělá to i doba no, lidé chtějí stále větší vzrušení, ale mají rádi i tu klasiku, vystřelit holce kytku třeba. Ale pomalu to upadá. Když jedete do větších měst, kde se čeká větší návštěvnost, tak tam jsou zase obrovské částky za pronájem místa. Může se jednat u menších měst okolo sto třiceti tisíc za náměstí a u větších měst až třeba sedm set tisíc korun. To už si dnes nikdo, neřekne, jak jsou ty nájmy vysoký a musí to pak ovlivnit i cenu vstupenek. Jak jinak by se dalo něco vydělat.“*

Paní SPILKOVÁ

Průběh roku a štace poutí

Paní Spilková jezdila s rodiči do zahraničí a v současnosti jezdí s manželem po České republice se stánkovým prodejem. Pracuje se téměř celý rok. *„S rodiči jsem jezdila do Polska, Ruska, Maďarska a pak jsme skončili na Slovensku. S manželem jenom po České republice. My pracujeme vlastně každý den v týdnu, žádné volno. Po sezóně provozujeme stánky zase na vánočních trzích a na masopustech. Pracujeme denně dvanáct hodin.“*

U stánkového prodeje se štace částečně mění. Některá místa z minulého roku zůstávají, ale je snaha vyhledat i místa nová. Manželé Spilkovi zahajují sezónu Matějskou poutí, která začíná v druhé polovině února a končí začátkem dubna. *„Štace jsou podobné jako minulý rok, ale hledají se i nová místa. V zimě si místa zajišťujeme, aby byla na celý rok zamluvená. Po většinou co je z minulého roku, tak něco zůstává a hledají se ještě další štace na další rok. Někdo má s úřadem domluvené místo třeba na pět let, takže to nemusí každý rok řešit. My začínáme vždycky Matějskou poutí, ta začíná na Matěje a je to první pout' v tomto roce. Matějská začíná uprostřed února, pak pokračujeme celý rok, až většinou na Václava končí poutě, takže do listopadu. My už na Matějskou pout' jezdíme po dvacet let a už jen v České republice. Někdy jedeme na Slovensko teda. Ale do ciziny už nejedeme. Od půlky prosince už najíždíme na vánoční trhy. Přes zimu taky musí manžel zkontrolovat maringotky a dát je do kupy. Jsou dřevěné, takže se musí ošetřit dřevo,*

nalakovat atd. A v lednu se už zase připravujeme na Matějskou pouť. A v půlce února zase najíždíme. “

Zhodnocení světského řemesla a kočování

Paní Spilková hovoří o tom, s jakými různými poplatky se jako světská rodina musejí vypořádat a jaké úlevy má cirkusové prostředí. *„Je náročný zaplatit všechny poplatky. Jenom kolik tý nafty se projede a kolik vypotřebujete energie. Poutě mohou být od sebe třeba sto kilometrů a když přijedete do toho města, tak jen elektrické připojení stojí pět tisíc korun. Pak se musí počítat s náklady na naftu, stočný vody, za pronájem místa. Cirkus má v tomhle výhodu, protože nemusejí platit plac, kde stojí. Asi je to tím, že mají zvířata. Tak jim bylo odpuštěno placení místa. Lidé jim ještě nosí příspěvky a krmení pro zvířata. Ale my musíme platit místo, kde se chceme stát, měsíc a půl dopředu. “*

Podle paní Spilkové je v současnosti návštěvnost poutí stabilní. Nejvíce je ale očekávána na menších poutích. *„Návštěvnost za posledních pár let je asi stejná, nijak se nemění. Nejlepší to je na malých poutích na vesnicích. Tam je to takové víc tradiční. Lidi jsou moc rádi, když tam přijedeme. Je to pro ně furt událost a zábava, za kterou jsou vděční. Tam vidíte, jak se celá rodina sejde, jdou se veselit a bavit. Je to o těch růžičkách na střelnících, koupení perníku, je to takové pro rodiny. Na malých poutích je jen jedna hudba. Dnes už na těch velkých poutích se mísí hudba, každá velká atrakce má svoji hudbu. Jenže to už tak hlasitý a dělá to obrovský rámus. To se samozřejmě líbí těm mladým, ale ty starší už to odláká a jdou raději pryč, i já už to moc nemusím. “*

O kvalitě českých atrakcí se vyjadřuje paní Spilková podobně jako předchozí respondenti. *„Velká kvalita těch atrakcí je u nás v České republice. Tady si nechávají cizinci stavět atrakce. Je u nás velká kvalita. V cizině se moc nevyrábí atrakce. Anebo když někdo vyrábí v cizině, tak jsou povětšinou od nás, kteří tam zůstali. Ano, hodně se stává, že světský od nás zůstanou v zahraničí. Najdou si tam partnera a provozují poutě v té zemi. “*

Shrnutí

Kapitola světské řemeslo a kočování se dělí na tři okruhy. Prvním je průběh roku, který zahrnuje i popis týdne a veškeré potřebné náležitosti pro provoz poutě. Popis týdne se liší podle toho, zdali pracujete se stánkových prodejem či provozujete atrakce. Světští, kteří provozují atrakce, najíždějí na místo poutě od pondělí. Ten den se rozvezou atrakce na určená místa, která se musejí pro kontrolu vyměřit. Dále se uvedou do provozu maringotky a karavany napojením elektřinu a na vodu. V úterý mohou ještě atrakce najíždět nebo se už začínají stavět. Stavba většinou trvá do středy, následně se atrakce očistí. Ve čtvrtek se dávají pomalu do provozu a probíhá kontrola. Od pátku do neděle je plný provoz poutě, s tím, že se v neděli odpoledne již začínají atrakce bourat a přesouvají se opět na jinou pouť. U stánkového prodeje se na pouť najíždí v pátek v brzkých hodinách, kde se postaví stánek, vyskládá zboží a může se prodávat. Přespávalo se též na místě, buď v karavanech, nebo v obytných vozech. Uvedený týdenní harmonogram platí pro světské, kteří cestují po České republice. V zahraničí je setrvání na jednom místě podstatně delší. Pro provoz poutě v dané obci je potřeba si zařídit několik záležitostí předem. S předstihem se nejprve musí potvrdit uskutečnění dané poutě v obci. Někteří světští mohou mít již s obcí podepsanou smlouvu, například na období pět let, nebo si místa s obcemi potvrzují každou zimu. Následně se zajistí na místě elektřina a voda. Je-li tam nevyhovující elektřina, pronajme se externí firma. Hlavní sezóna pro světské provozující atrakce trvá zhruba osm měsíců. Nejčastěji se vyjíždí v půlce února a končí se na konci října. Zima je věnována údržbě a opravám atrakcí, a pokud to čas dovolí, přivydělává se i brigádně. Stánkový prodej probíhá po celý rok. Hlavní sezóna je obdobná, ale přes zimu se pracuje na vánočních trzích, ale i na masopustech a dalších akcích.

Druhým okruhem jsou štace poutí. V České republice se štace mění každý týden, protože víkend postačí pro obsáhnutí návštěvnosti v určitém městě. Co se týká volných míst pro pořádání poutí, tak v dnešní době jsou již dost vyčerpaná. Česká republika není tolik velká, například oproti sousedním zemím, proto už dochází k tomu, že světské rody mají zde zamluvené rajóny. Buď se světští v rajónu narodili a začali tam provozovat pouť nebo tam provozovali pouť jako první. Rajóny se dělí na města jako Karlovy Vary, Klatovsko, Kutnohorský, Beroun, Příbram atd. Je téměř nemožné dostat se mezi zmíněné světské. Některé rodiny jsou tak příbuzensky rozvětvené, že mohou pojmout celý lunapark a tím pádem nikoho dalšího nepotřebují. Nebo mají podepsanou smlouvu s obcí na několik let

a pronájem místa na dané pouti je několikanásobně vyšší, což se finančně nevyplatí. Tudíž je další možnost úspěchu ve světském řemesle v zahraničí. Štace se v zahraničí mění rozdílně, protože města mají daleko větší hustotu zalidnění. Změna místa může probíhat jednou za čtrnáct dní či jednou za měsíc. Což může pro světské vypadat přínosně, ale nevýhodou bývá značná vzdálenost mezi městy.

Třetí a nejobsáhlejší okruh se týká zhodnocení světského řemesla a kočování. Respondenti vyjadřují názory a vypráví prožité zkušenosti k uvedenému tématu. Mnoho respondentů se zmiňovalo o historii související s kočováním vlakem do zahraničí. Jednalo se o velmi náročnou cestu, která se musela naplánovat. Nejprve byla potřeba nakoupit mnoho zásob, jak na cestu, tak na pobyt v Rusku. Následně se veškeré atrakce a maringotky naložily na vagony a mohlo se vyrazit. Cesta vlakem by za stálé jízdy trvala zhruba tři dny. Ovšem světští byli několikrát během cesty zastaveni a postaveni na odstavnou kolej, takže jízda do Ruska trvala až čtrnáct dní. S tímto zážitkem se ztotožnilo více respondentů. Dále se respondenti shodli na tom, že dříve byla návštěvnost poutí větší nežli dnes. Avšak v současnosti nemá návštěvnost klesající tendenci, ale je stabilní, každý rok velmi podobná. Respondenti odpovídali, že se dá vydělat na živobytí světským řemeslem, ale je za tím každodenní práce, které se věnují naplno. Světským řemeslem musejí zkrátka žít a nevzdávat to, ani při finančním prodělků. Nejvíce ho může ovlivnit počasí, ale s tím jsou světští samozřejmě smířeni. Proto je potřeba umět šetřit a rozložit peníze tak, aby mohli zajistit své rodiny. Světští musejí zaplatit mnoho poplatků, ať už za prostor na poutích, za připojení k elektrině a stočné vody nebo za spotřebovanou naftu. Zvyšující se ceny u těchto poplatků se promítají i do zvyšujících se cen vstupenek. Mnoho respondentů uvádělo, že český trh s atrakcemi je velmi prosperující a úspěšný. Vyznačuje se kvalitní výrobou atrakcí, proto si zde i zahraniční země nechávají zhotovit atrakce na zakázku. V dnešní době je kočování usnadněno pokročilejší technikou. Moderní technika je znát, jak u atrakcí, tak u maringotek či karavanů. Atrakce jsou dnes při skládání a rozebírání méně náročné, i jejich převoz je snadnější. Maringotky a karavany se s dřívější dobou nemohou srovnávat. Dnes mají celkové vybavení, od ložnice, kuchyně, sociálního zařízení až po obývací pokoj.

5.4 Pojem světští a jejich identifikace

Kapitola světští se týká jich samých. Respondenti odpovídají, jak se cítí v dnešní společnosti být světskými a zdali používají pojmosloví či světskou hantýrku i v současnosti. Dále jestli jsou si vědomi rozdílných vlastností mezi světskými a ne-světskými lidmi a jaký mají vztah k veřejnosti. Nakonec se uvedená kapitola zaměřuje na to, zda světští mezi sebou pociťují rivalitu nebo se cítí jako jedna rodina.

Příjmení u světských je prvním znakem pro jejich rozlišení od ostatního obyvatelstva, samozřejmě existují i výjimky. Světští mají typická příjmení, ze kterých lze rozeznat, že pracují či pracovali ve světském prostředí. Disponují početnými příbuzenskými vztahy a snaží se tak zachovat své generační příjmení.

Emil JANEČEK

Pojem světští a jejich hantýrka

Emil je hrdý na svůj světský původ a uvádí, jakým označením se má správně světský oslovit. A naopak, které výrazy jsou pro Emila buď pejorativními či významově nesprávnými. „*Já jsem na to hrdej, že jsem světskej, že jsem se tak narodil do té rodiny. Já nemám tomu co vytknout. To mi nevadí vůbec. Když mě někdo nazve světským, tak mě nazve, tak jak mě nazvat má. Když mě někdo nazve kolotočář, dobrý, už je to přeci jenom trochu urážlivý. Jako jo, jsem od kolotočů, prostě už to trochu zní trochu nadřazeně. Co třeba nemusíme, když nám někdo říká komedianti. My komedianti nejsme. Komediant je ten, co baví lidi a baví je sebou, ne nějakým zařízením. Je to třeba herec, režisér nebo moderátor. Ale bereme to, chápeme, že některý lidi o tom moc nevědí. My si říkáme jenom světský. Správně, tak jak to má být je jenom světský.*“ Světští mají pojmenování i pro ostatní obyvatelstvo, které nepracuje ve světském prostředí. „*My říkáme lidem v okolí, lidé domácí. Proč. Nám říkají světský, protože jsem každou chvíli jinde. Na jiném koutu světa, na severu nebo jihu, všude možně. A ty druhý lidi jsou pořád doma, na stejném místě, proto jsou domácí. Není to myšleno nijak špatně.*“

Emil si je vědom světské hantýrky, a i v dnešní době ji užívá. Světskou hantýrku používá spíše ze zvyku nežli jako tajnou řeč. „*Ano, máme svůj jazyk. Používáme ho no, sem tam se*

tak bavíme, ale ne že bychom chtěli, aby nám někdo nerozuměl, tak že bychom se začali bavit tím jazykem. Spíš už to k nám patří a máme už to vžitý, že ten jazyk máme, tak ho používáme, aby se na něj úplně nezapomnělo. A určitě to chci předávat dál.“

Rozdíly mezi světskými a ne-světskými

Emil vyzníval určitě rozdíly mezi světskými a ne-světskými lidmi. Největší rozdíl se týká rodiny a její soudržnosti. *„Ano jsou tady nějaký rozdíly. My třeba držíme víc při sobě než vy. U nás, když se jedná o nějaký problém, tak se hnedka všichni sejdeme, snažíme se jeden druhému pomoci. Což si myslím, že u lidí domácích moc není. Nechci říkat, že ty lidi jsou sobecký. Ale myslím si, že spíš každý myslí sám na sebe. Dávám příklad, když bude mít problém moje sestra, je to automaticky i můj problém. Bude mít problém můj tatínek, je to i můj problém. To samý můžu očekávat já obráceně. Pomáháme si, ale to není jenom o tom, máma, táta, sourozenci a já. To jsou dědečkové, babičky, strejdové. My držíme všichni při sobě, táhneme za jeden provaz a vždycky se z toho tak nějak vykousm.“*

Emil se naplno se věnuje svému světskému řemeslu a nezná dovolenou nebo volné víkendy. To ho ale netrápí, protože mu k radosti stačí setkání se rodinou a známými. *„Nám stačí, když se posadíme jako rodina, pobavíme se, zasmějeme se. Uděláme si menší mejdlo.“* A kdyby měl vyděláno větší obnos peněz, tak to stejně investuje do svých atrakcí. *„Já, kam investuju a nelituju toho, je do kolotoče nebo do jakékoli atrakce. Koupím třeba nějaký efekt, který na atrakci ještě není. Zákazníci to ocení, já mám radost, že se to líbí těm lidem.“*

Vztah k veřejnosti

Emil se setkal s nepříjemnými zkušenostmi s veřejností. Nejvíce pocítoval nadřazenost ze strany veřejnosti, ta mohla vyplývat z určité závisti, podle Emila: *„Setkal jsem se s negativní zkušeností s veřejností. Třeba ten člověk se pokoušel si ze mě utahovat, ale z důvodu toho, že by mi určitým způsobem mohl něco závidět. Ano dobře, bylo mi patnáct let a rodiče mi koupili auto, tak už jsem od patnácti let řídil. Dneska mám hezký osobní auto, dopřeju si věci, ale dobře, je mi jednadvacet let a musím mít řidičák všech kategorií. Ruce mám samou díru, jízvu, rozbité a špinavé ruce. Abych mohl mít ty věci, musím proto něco dělat. Já zase neznám dovolenou, víkendy, nic takového pro mě neexistuje. Jako*

s nadřazeností jsem se asi setkal, ale to spíš proto, že byl ten člověk asi hloupej nebo závistivej. Ale ti lidi vidí jenom to pozlátko, už ty okolní věci nevidí. Ať některej zkusí v mém věku vrtat v elektrice, ať ho posadí do nákladáku s padesáti tunovou soupravou. Uvidím, jak uspěje.“ Při příjezdu na místo konání poutě si Emil vyslechl i pár nepříjemných připomínek od veřejnosti. *„U nás třeba jsem zažil i to, že jsem přijel někam do sídliště s kolotočema a prošla nějaká slečna okolo a řekl, ty vole, komedianti už jsou tady zase. Je to takový nepříjemný, docela to i urazí. Ale řekl jsem si, dobrý, tak je to tvůj názor, nezajímá mě to.“*

Rivalita mezi světskými

Rivalita se mezi světskými vyskytuje, ale i vzájemný respekt. Rivalita se týká především míst pro pořádání poutí. Emil se vyjadřuje následovně: *„Určitá rivalita existuje. Respektujeme se ale navzájem. Jedna rodina má na starost jeden rajón, tak druhá rodina má na starost zase druhý rajón. Prostě už to tak je. Třeba já jezdím na poutě, kam jezdíval můj prapradědeček, tak těch míst si hledíme a o ty se staráme, těm se věnujeme. Nelezeme někomu jinému do zelí. Samozřejmě se stane, ale my třeba osobně jsme to ještě nedělali, ani to nemáme v plánu, ale stane, že občas někdo se začne vrtat do něčeho, do nějaké té poutě, kam patříš ty. V tom případě my toho člověka hned oslovíme a řekneme mu, že tam jezdíme my. Někdo se to dá vyřešit v klidu, někdy prostě ne. I když je to smutný, ale tady někdy nastoupí určitá rivalita.“*

Emílie TŘÍSKOVÁ

Pojem svěště a jejich hantýrka

Emílie se stále považuje za světskou, i když světský život s rodinou před sedmnácti lety opustila. *„Pořád se považuju za světskou, byla jsem tak vychovaná. Ta výchova je hodně důležitá.“* Emílie si myslí, že se v dnešní době pojmosloví pro světské již vytrácí a slučují se dohromady. *„Používá se světský, světák i komediant. Ale já si myslím, že časem se všechno ztratilo ty pojmy. Komedianti přesně byli, jak vidíš ve filmech, ti kejklíři, to si myslím já. Pak jsou ještě ti artisti, to se říkalo těm, co dělali v cirkuse. No a já si myslím,*

že se to časem fakt ztratilo a že ty pojmy začaly být v podstatě to samý. Jestli si světskej nebo komediant nebo artista, je to jedno.“

Dále Emílie pokračuje k pojmosloví pro nesvětské a ke světské hantýrce, kterou užívala jako jazyk tajný. Dnes Emílie hantýrku v rodině nepoužívá. *„Ne-světským lidem jsme říkali jen chrapouni a gadžové. Ano, používali jsme světský jazyk normálně a kord, když tam byl nějaký gádžo a chtěla sis něco říct, aby ti nerozuměl, tak jsme to normálně používali. Ale jako i doma byly zažitý slova, který jsme používali běžně. Ted' mi to právě chybí, ale manžel to moc nemá rád a ani děti to neučím. Ale normálně jsme mluvili mezi sebou, ty základní slova. Ono hlavně v dnešní době, jak se ta komunita už otevřela, tak třeba dilina, to ted' používá skoro každej.“*

Vztah k veřejnosti

Emílie povědomí o svém světském původu dál nerozšiřovala, pokud nemusela. Důvodem bylo, že veřejnost tolik nerozuměla světskému způsobu života, příkladem může být odlišná výchova. Emílie se světským původem se ztotožnila, ale nepocituje ani pocit hrdosti či studu. *„Třeba ségra se za to nestyděla vůbec. Já, jak jsem chodila do školy a měla jsem fakt dobrý známky, a ještě sem tam měla kamarádku, která byla jehovistka. My jsem spolu dost kamarádily, ale cejtily jsme, že jsme každá byla vychovávána jinak. Spíš jako tak to bylo jiný. Ale všichni to o mně věděli a spíš jsem to nikde nerozšiřovala o sobě. Ale jako že bych se styděla nebo byla na to pyšná, jako asi ani jedno nebo druhý. Nějak jsem se s tím smířila, ale moc jsem to neříkala, protože některý lidi to prostě nechápou. Nechápou, v čem jsem vyrůstala a jaká to byla komunita, co pro tyhle lidi je rodina. Jako že být opravdu pro tu rodinu a stát za sebou. To moc nikomu nevysvětlíš, když je támhle někdo jedináček. Odstěhují se a nemají rodinu. Když prostě řeknu mám sto strejdů, tak to prostě nepochopí. Hlavně byly takový ty družby, dělala se svatba, křtiny, pohřeb a vždycky se všichni sešli. Já jsem třeba do těch dvanácti byla na sto padesáti svatbách a křtinách. To byly vždycky velký zábavy, to bylo zajímavý.“*

Rozdíly mezi světskými a ne-světskými

Emílie, podobně jako Emil, vidí největší rozdíl v soudržnosti rodiny, dále v početném příbuzenství, odlišné výchově a jsou temperamentnější a výbušnější nežli domácí. „*Určitě je u nás větší soudržnost, i mezi sourozencema, ti, co jsou si nejbližší, tak se za tebe vždycky postavěj. Já jsem se setkala, že se v osmnácti brali, bohužel, mám to v rodině, bratranec se sestřenicí. Na té druhý generaci, tam to jde hodně znát. Hlavně nás bylo dřív víc rodin, byla to fakt jakoby komunita. Což v dnešní době rodinu, tak máš maximálně támhle tetu, babičku a dědečka. Jsou ty rodiny menší. Hodně lidí chodilo do práce, takže ty děti vyrůstaly samy. My jsme vyrůstaly i rodičema. Většinou ten partner a partnerka pracovali spolu, takže byli spolu od rána do večera. Žilo se prostě dohromady. Pak taky byla hrozná podpora, když se člověk dostal do nějakých problémů v čemkoli, tak vždycky podrželi, i finančně pomohli. Opravdu, když někde byl konflikt, když se něco stalo, tak vyběhli všichni a postavili se za tebe. Asi taky i větší temperament, názory, sebevědomí. Některý ty povahy těch světských jsou výbušný. Uměli se prosadit, jak se prali a hádali.*“

Rivalita mezi světskými

Emílie vzpomíná na rivalitu především kvůli místům na poutích, ať už šlo o stánkaře či atrakce. Dohadovalo se, v jaké části náměstí bude kdo stát. „*Rivalita byla podle rodin. Ale na ty cukrovinky, atrakce a třeba na ty popcorny byla rivalita. To člověk musel mít buď známý, nebo jít mezi prvníma na ten obecní úřad, aby sis tam zajistil a zaplatil to místo. O to byli pře, kdo bude mít stánek na hlavní třídě, na začátku nebo na konci. Ale si myslím, že to bylo většinou mezi těma rodinama už jakoby daný. Vím, že třeba na Matěje fakt jako byly už daný ty místa. Kdyby někdo někomu místo vyfouknul, tak by byly hrozný hádky, a že by ty lidi uměli být mezi sebou ošklivý, až třeba na nože.*“

Olga SCHALLMANNOVÁ

Pojem svěšťtí a jejich hantýrka

Olga říká, jak si říkají svěšťtí a jak nazývají ostatní obyvatelstvo. „*My si říkáme svěšťský či světáci. Ostatní jsou vlastně domácí neboli gadže, slovo gadžo však není urážkou, jak si někteří myslí. A samozřejmě, že jsem hrdá na svěšťský původ.*“

Olga a její rodina používají světskou hantýrku, kterou předávají dál svým dětem. „Samozřejmě že používáme hantýrku, ale už není tak rozsáhlá. Hodně slov se postupem času zapomnělo a málokdo z mladých po tom nějak bádá. Svě děti učím světským jazykem, to je jasné.“

Rozdíly mezi světskými a ne-světskými

Co se týká rozdílů ve světské a nesvětské rodině, tak Olga vnímá pouze odlišnosti výchovy dítěte a v mluvě. „Určitě jsme vedený pro rodinu, takže na prvním místě je starat se o děti a o své rodiče. Dbá se na výchovu u dětí, aby měly úctu ke starším a práci. Takže rozdíl vidím asi ve výchově a také máme jinou mluvu a tak. Ale jinak žádné rozdíly nevidím. Žiji jak mezi světskými, tak domácími. Samozřejmě, třeba když někoho dlouho nevidíš a pak se potkáme, podáme si ruku a dáme si tři pusy. Je to věc, kterou když vidí „gadže“, tak to třeba nechápou, ale u nás to tak je. A třeba gadže se kterými kamarádím se to naučili a dělají to už tak nějak automaticky.“

Vztah k veřejnosti, rivalita mezi světskými

S veřejností Olga neměla téměř žádný problém, kromě základní školy. „Nemám ani negativní zkušenosti s veřejností, třeba ve škole děti někdy uměly být pěkně zlé, ale teď už ne nebo to třeba ani nijak nevnímám.“ A rivalitu mezi světskými též nepocituje. „Rivalitu ani nevnímám, vždyť jsme všichni jedna rodina.“

Pan a paní JUNKOVI

Pojem světští a jejich hantýrka

Pan Junek vysvětluje správné označení pro světské a další pojmy. „My jsme správně světský. Komediant je umělec. Od cirkusu se jim říká artisti a cirkusáci. Když jezdí s krámem, tak se jim říká kramáři. Takhle je to pojmenování. Světský se nebrali jako cirkusáci, to byli kolotočáři. Já jsem byl u divadla zaměstnaný rok, protože jsem si chtěl odpočinout, tak jsem tam dělal kulisáka a řidiče. Tam normálně si říkají komedianti. Komediant je umělec, to jsou herci, artisti.“ Paní Junková v tématu pokračuje. „Cirkusákům se mohlo říkat komedianti. Protože ty dělali komedii. Kdo nám prostě řekne

komediant, tak tomu vůbec nerozumí. My jsme žádnou komedii nikdy nedělali. Hodně si říkají herci, je to vidět v televizi. Říká to třeba Krampol v těch jeho pořadech. Oni jsou správný komedianti. My jsme dělali kolotoče, tak světský nebo kolotočáři a jsme na to hrdí. A třeba šausteléri, to byli světský z Německa.“

Paní Junková říká, jaké pojmy se užívají pro nesvětské. „*Používá se slovo domácí, gádžo nebo chrapouni. Záleží na tom, jak se to použije. Někdo je protivnej anebo má třeba vztek, tak řekne ty chrapouni. My říkáme domácí lidi, protože jsou mezi náma, jako jedna vnučka i můj mají domácí.“*

Manželé Junkovi vědí o světské hantýrce, ale ani jeden z nich hantýrku nepoužívali. Oba mají zkušenost s tím, že se s nimi někdo snažil domluvit světským jazykem, ale ani jeden z manželů neměl tušení, o čem ten druhý mluví. „*My ten slovníček nepoužíváme vůbec a ani to řádně neumíme. V týhle pokročilý době to neumí už skoro nikdo. Protože tak se nemluví. My jsme byli vedený k tomu, abysme mluvili normálně. Mezi námi se taky normálně mluvilo, žádná hantýrka se nepoužívala. Dokonce se mi stalo kolikrát, že přišel k tý střelnici nebo k atrakci člověk a začal na mě něco mluvit, měla to být ta hantýrka. Já jsem ani nevěděla co to je, ani co říkal. Moji rodiče tak nemluvili, jejich rodiče snad taky ne. My jsme taky takhle nemluvili. Já bych to ani nechtěla. Když se s mými vnoučaty budete bavit, ale i oni mezi sebou, tak to neuslyšíte.“* Pan Junek pokračuje o hantýrce. „*Já tu hantýrku ani pořádně neznám. U nás se to vůbec neříkalo. Já jsem taky jezdil na uhlí jeden čas. Tam byli závozníci a oni se dozvěděli odkud pocházím. Oni na mě začli mluvit tuhle hantýrku a do toho ještě pletli všechno. Já říkám, kluci nezlobte se na mě, ale já vám opravdu nerozumím. Oni prej nedělej frajera. Já povídám, nedělám kluci, ale já to vůbec nepoužívám. Kolikrát jsme někde, kde je tahle společnost, nějaká zábava. To slyšíte, jak mezi sebou jedou tu hantýrku.“*

Rozdíly mezi světskými a ne-světskými

Co se týká světských a jejich rozdílnosti oproti ne-světských, má pan Junek jasný názor. „*Mezi námi a domácími jsou rozdíly veliký. Když to pozorujeme, jezdili jsme hodně štací tady po republice, tak jsme poznali ty charaktery toho lidu. Já vám něco řeknu, domácích jsou plné věznice. Ale těch světských, četla jste někdy, že by světský někoho zabil nebo*

okradl někoho? Když zabil někoho v pranci, tak to je případ jednou za padesát let. Ale ještě to zaviní většinou ten domácí. Takže jako rozdíly jsou v tom veliký.“

Vztah k veřejnosti

Manželé Junkovi mají zkušenosti ve vztahu s veřejností takové, že nejčastěji pociťují závist od ne-světských lidí. *„Ty domácí těm komediantům zaviděj hrozně. To slyšíte, přijedete na štac a teď tam přijdou ty domácí a bavěj se. Oni začnou, no jó, vy se máte. A třeba když chcem spravit topení nebo něco s elektrikou. Hned první, co udělá, tak se tu postaví a udělá, nó jó, vy se máte, ty kolotoče to je teda něco.“* A paní Junková vstupuje do manželova vyprávění. *„Hned nám to dá za cenu jednou tolik. Ale my to nemáme jenom z kolotočů. My kuřáci nejsme, alkoholici nejsme, taky neutrácíme zbytečně, většinou taky něco dostanem. A my to udržujeme.“*

Dále se paní Junková vyjadřuje k lidem domácím a k jejich závisti vůči světskému jmění. *„Anebo je taky hodně lidu z vašich řad, kteří říkají, ty kolotoče, ty vydělají peněz. Takhle to doslova říkali i mě, vy máte balíky peněz. Koupí si třeba kolotoče, ale oni to poznají že, to je jiný než jejich zaměstnání, tady děláte každý den. Třeba když je teplo, tak holky mají otevřené dveře od maringotky. My sedíme uvnitř a nevědí, že je slyšíme. Oni říkají, podívej se, to nemáme ani my doma čoveče, ty vole koukni se. No to víš okrádaj, děti jim nosí peníze.“*

Rivalita mezi světskými

Manželé Junkovi se shodují s předchozími respondenty na rivalitě kvůli místům na poutích. *„Rivalita je na těch poutích kvůli těm místům. Někdo vzal někomu místo nebo jel na černo nebo přeplatil výbor. Ale rivalita je hlavně teď. Pohádají se kvůli místu nebo se podplácej. Nefér třeba bylo, když někdo snižoval ceny. Ten druhý to měl za tolik, tak řekl, tak já to dám za půl. Jde o to, jak kdo nakládá s penězi a o tu šikovnost. To musí být jedno k druhému.“*

Ludvík JANEČEK

Pojem světské a jejich hantýrka

Ludvík i jeho rodina je hrdá na světský původ. „Že jsme se na to hrdí? Jsme, my se k tomu hlásíme. Jako moje dcery. Jedna vystudovala vysokou školu, ale furt se hlásí k tomu, že je světská. I když je teda napůl. Druhá vystudovala baletní konzervatoř a taky se k tomu hlásí. Kdyby řekl nějaký kluk, že mu to vadí, tak asi byla schopná se s ním i rozejít. Buď tě musí akceptovat nebo ne.“

Dále objasňuje, jak se říká lidem ne-světským a jak oni nazývají je. „Říkám jim lidi z privátu, gadže, chrapouni. Ani nevím proč, kde se to slovo vzalo, ale prostě se to používá. Oni jsou i jiný slova balíci, balda, ale to už je spíš takový hanlivý. Když je někdo sympatickejší, tak nemáme potřebu mu takhle říkat. To je jako když nám říkáte světský, tak každé stejně chce říct komediant. Nás často nazývali komedianti a kolotočáři. Pro nás to není urážka, dyť děláme s kolotoči. Taky jsem cirkusák, když jsem to dělal patnáct let. Kdo se za to uráží, tak je to špatně, protože tu věc dělá.“

Pro Ludvíka je světská hantýrka o použití pár slov. „Víte co, to je pár slov, co se používá. To jsou zkomolená slova, vychází to němčiny, z cigánštiny a je smotané tak nějak dohromady. Používá se pár slov, ale abych řekl souvislou větu, to ne. Používá se hlavně kvůli tomu, aby nám domácí nerozuměli.“

Rozdíly mezi světskými a ne-světskými

Rozdíly mezi světskými a ne-světskými existují, podle Ludvíka. Nachází je ve výchově dětí a ve vztazích v rodině. „U nás ty děti jsou vedený více ke slušnosti, poslušnosti a zodpovědnosti. Aby se na mě dítě křivě podívalo nebo aby na mě zvýšilo hlas. Ted' už dospělý, tak neposlouchaj. Ale dřív každé odpor jsem zlomil. Víc držíme pohromadě. Kdyby se cokoli stalo, tak by za nás děti daly život, jako bysme dali za naše rodiče. Ti, co mají rodiče, tak pro ně dělají maximum. Což třeba od těch privátních lidí nevidím. Oni, když už mají starý rodiče, tak už se těší až přijde důchod, tak se snaží dát někam pryč. U nás spíš se držíme pohromadě a snažíme se, aby ten život byl hezkejší. Jsme si víc otevřenější, nejsme si cizí.“

Vztah k veřejnosti

Ludvík zažil, jak dobré, tak i špatné zkušenosti s veřejností. Prvně popisuje tu nepříjemnou, setkali se s urážením a pocitem nadřazenosti od ostatních lidí. „*Mám hodně negativních zkušeností, ale vždycky jsem si uměl s bratrancem udělat pořádek. Ted' už to neděláme. Když jsme byli mladý, tak takoví ti floutkové nás chtěli urazit, jenže my jsme v té době měli naštěstí dost síly a nebáli jsme se, tak jsme to řešili nějak fyzicky. Takže jsem si tu pozici nějak vydobyli, ale stejně jsme pro ně byli komedianti. Měli pocit nadřazenosti, ale my jsme je vyvedli z omylu. Oni měli asi spíš vztek. Protože v té době, když nám okolo dvaceti let, než jsme se oženili, tak jsme na tom finančně měli daleko líp než ti kluci.*“ Ludvík má i nesvětské přátele, se kterými neměl problém. „*Mám i pár kamarádů z privátu a ty se mnou táhli po hospodách. Když nás poznáte, co jsme za lidi, že jsme v pohodě. Já s nima kamarádím furt, od malička do ted'.*“

Rivalita mezi světskými

Rivalita u světských je nejvíce viditelná u sjednávání prostorů poutí a v závidění si mezi sebou. „*Rivalita je kvůli místům, dále že si mezi sebou světský závidějí. Kamarádovi se stalo to, že měl dva měsíce dopředu zabrané místo, on tam přijel a zjistil, že tam někdo stojí. Takže se mu vysvětlilo, že musí pryč, jinak budou velký problémy. Závidějí si ti lidi navzájem. To u těch světských fakt vydrželo. I co se známe, jeden se chce povyšovat nad druhýho. To je možná horší než v privátním životě. Někdo si něco koupí a už mu to záviděj. kdo má ty lunaparky, tak už si koupí celou tu pouť a on určuje, kdo tam přijede. A buď tam nikoho nepustí, nebo mu dá takové podmínky, že to nemůže zaplatit. Ne aby byl na ty lidi dobrej, on potřebuje vydělat, a ještě na svých.*“

Václav CHALOUPKA

Pojem svěští a jejich hantýrka

Václav je hrdý, že je světský. Pro označení světského a nesvětského člověka souhlasí s názorem Ludvíka. „*Ano, jsem hrdý, že jsem světský. To mi nedělá problémy. A k tomu, jak se komu má říkat, to říkal kolega Ludvík. My jsme svěští nebo kolotočáři. A pro nesvětské hlavně domácí.*“

Světská hantýrka se v rodině Václava příliš nepoužívala. V dnešní době zná hantýrku nejvíce starší generace a podle Václava postupem času vymizí úplně. „*My už z toho dnes známe jen pár slov. Já jsem to používal hodně málo. Deset slov to ví dneska každý. To uměli hlavně ti starší lidi, jako babička. Ale když jsem se jich na něco ptal, tak už na polovinu věcí zapomněli. Oni měli označení třeba pro řezníka a takovou svoji mluvu. Ale já jsem znal jen pár slov. Nijak se to netradovalo. Vůbec se to nepoužívalo k tomu, aby nám někdo nerozuměl. Navíc to, co my umíme, tomu už rozumí každý. Takže to už prostě nemá cenu. Jenže v tu dobu měli všechno německy, když byli za Německa. Když jsem byl u nich a chtěli se hádat, tak se hádali německy, abych tomu nerozuměl. Takže hantýrku bude pár lidí umět, ti starší, ale ty mladý to budou umět jako my všichni, jen pár slov. Jakmile to nebudete používat jedno pokolení, tak to vymizí.*“

Rozdíly mezi světskými a ne-světskými

Václav poznává rozdíl ve světské a nesvětské rodině, každá je podle něho jiná a těžko si mezi sebou rozumí. Dále z nesvětské rodiny cítí přetvářku. „*To se těžko porovnává. My jsme nikdy nežili v té rodině druhý, abychom to mohli porovnat. Ale my s těma lidma si moc nerozumíme (domácími). Můj syn má manželku z domácích a s jejími rodiči jsme se nikdy nepohádali, ale nemáme si co říct. Já mám jiný druh zábavy a bavím se o jiných věcech a oni mají zase své věci. To se nedá dát dohromady. Já si myslím, že když oni přijdou k nám, tak se necítí moc dobře. My u nich taky ne. Já se shodnu s každým, nejsem konfliktní člověk. My jsme prostě jiný, máme jiné řeči a bavíme se více otevřeně. Mně přijde, že se přetvařují a na něco si hrajou, a to já nemám rád. To já říkám narovinu, jak to je, a to třeba lidi nemají rádi. Někteří lidi do teď žili v domnění, že komedianti jsou neandrtálci a pak přijdou k vám domů a zjistí, že to máte větší než oni a že tam máte hezčí věci. A už vás pak pomlouvají a nemají vás rádi. Jenže my jsme si všechno vydělali svýma rukama, my jsme žádný podvod v životě neudělali. No ale to oni neumí pochopit.*“

Vztah k veřejnosti

S veřejností neměl Václav nezvyklý problém. „*Ale tak vždycky se něco našlo, ale spíš jsem byl v pohodě. Já jsem s tím nikdy problémy neměl. Byl jsem spíš vždycky takovej oblíbenej.*“

Rivalita mezi světskými

Podle Václava je u světských rivalita brána jako soutěž, neustále se předhánění, kdo a co má lepší. „*Komedianty to spíš žene dopředu, že něco chtějí. Ten druhý to má, já to budu mít taky. Proto tam je taková rivalita – proč může mít on? Já to můžu mít taky. Takže takhle se předháněj. Kdo má lepší atrakci, lepší auto. Pak jsou takový obyčejní lidi, kteří mezi nima jezdí, ti starší, a ty už třeba nechtějí vůbec nic. Mají jenom nějakou jednu malou nenáročnou atrakci. Nechaj si je ty světský u sebe, protože to je jejich rodina.*“

Paní KOPECKÁ

Pojem světští a jejich hantýrka

Paní Kopecká pociťuje hrdost na světský původ a dále popisuje, jak jim říkají lidé a jak světští jim. „*Na označení světský jsem hrdá. Narodila jsem se v tom a vyrostla, tak proč bych neměla být. Název je světský je proto, že pořád cestujeme. Spousta lidí nám říká i komedianti, ale to je špatné označení. Možná je to z toho důvodu, že to původně začalo loutkovým divadlem a ti bavili lidi komedií. Někdy nám říkají i kolotočáři, protože provozujeme kolotoče a neberu to vůbec jako urážku. Pro nesvětské asi jenom domácí a někdo chrapouni. Ale chrapouni se používá spíš, když si chce někdo zanádat, aby to slovo řekl víc tvrdě.*“

Podle paní Kopecké je hantýrka nejvíce slyšet u pomocníků u atrakcí. „*Hantýrku používám jenom někdy, jen když jsem v té naší společnosti. Jako pamatuju si nějaká slova, ale už ne tolik. Oni je hlavně používají ti pomocníci u atrakcí.*“

Rozdíly mezi světskými a ne-světskými

Paní Kopecká se stručně vyjadřuje k rozdílům: „*No určitě jsou nějaký rozdíly. Hlavně ve stylu života, my jsme furt někde pryč. A pak asi i v té škole, že jsme chodili pokaždé jinam.*“

Vztah k veřejnosti

Paní Kopecká se setkává s pocitem nadřazenosti od jiných lidí, důvodem je možná závistivost peněz. Jenže ta se vyskytuje i mezi světskými. „*Domácí si myslí, že jsme na nižší úrovni. Cítím z jejich strany někdy povýšenost, možná proto, že si myslí, že máme víc*

peněz. Tak jestli je tam nějaká závist. Ale tohle je i mezi námi. Všichni umí být pěkně zlý, když se jim v něčem nedaří.“

Rivalita mezi světskými

K rivalitě se paní Kopecká vyjadřuje následovně: *„Rivalita určitě bylo a furt je. Hlavně o ty místa, to jsou věčný dohady. Může se stát třeba, že v nějaké vesnici už máte vyřízené a zamluvené místo, jenže když tam přijedete, tak zjistíte, že tam je někdo jiný. Takže se musíte dohadovat, ale většinou si ten člověk, který si zamluvil to místo jako první, zpět vydobude.“*

Paní SPILKOVÁ

Pojem svěšťí a jejich hantýrka

Paní Spilková se vyjadřuje, jak označení světský, tak i názvu pro ne-světské. *„Jsem hrdá, že jsem světská. Když nám někdo řekne kolotočáři, tak to mi nevadí. Ale komedianti už ne. To ani není správně. Je to označení pro herce. Jinak Vám říkáme, domácí no a chrapouni, ale to já neříkám, protože moji švagrové jsou z domácích, takže já neříkám chrapouni. Na Slovensku je to vyloženě nadávka.“* Ke světské hantýrce paní Spilková dodává, že ji jako rodina moc nepoužívají. *„Hantýrku sem tam používáme, ale ne už moc často. Přijde mi, že člověk tam na sebe akorát upozorní. Děti to nijak neučíme, jen to, co sami pochytí. Ale ani my už toho moc nevíme.“*

Rozdíly mezi světskými a ne-světskými

Rozdíly v rodinách jsou pro paní Spilkovou zřejmé, a to v první řadě v rodinné starostlivosti a úctě. *„U nás rodiny drží víc při sobě. Jakmile se něco stane, tak vím, že moje děti hned přijedou na pomoc, jako my jim. Když se děje třeba něco vztahu mezi světskými, tak se na tom snaží zapracovat a komunikují mezi sebou. Nebo se jim snaží v tom problému pomoci jejich rodiny. Prostě se tady moc nerozvádíme. Přijde mi, že se domácí moc o sebe navzájem nestarají. Nemají takový cit k rodině. Nemají zájem se setkávat. My se neustále vídáme a navštěvujeme se, co to jde. Nikdy bych své rodiče nedala do domova důchodců. Rodina je tady vždy při vás, i vnoučata a pravnoučata. K nejstaršímu člověku máme největší úctu, dyť je to počátek našeho rodu. A to se snažíme*

učit i naše děti a vnoučata. Starosti jsou všude, ale to vše jde stranou. Dítě musí mít úctu k lidem. “

Vztah k veřejnosti

Vztah k veřejnosti má paní Spilková kladný, nepotýkala se s žádným značným problémem. *„No s veřejností jsem problém asi neměla. Člověk je každý jiný, jak u světských, tak u domácích. Ale povětšinou jsem měla s lidmi kladný vztah. Sousedí máme také domácí a kamarádíme s nimi a dobře s nimi vycházíme. Jako může přijít nějaký člověk a trápit vás, ale to nejen u nás, ale i u ostatních. “*

Rivalita mezi světskými

Rivalita je shodná jako u předchozích respondentů. Především jde o spory s místy na poutích. *„Je to asi nejvíc o těch místech no, překupují se. Je to tím, jak nás je teď už víc a nikomu se nechce moc do dalek, do ciziny. Já všem přeji to nejlepší, ale dnes už je to těžké s místy. Člověk o ně musí furt bojovat. “*

Shrnutí

Kapitola s názvem Pojem světští a jejich identifikace je rozdělena do čtyř okruhů. První okruh se týká pojmu světský, ale i dalších pojmenování, a následně zahrnuje světskou hantýrku. Správné označení pro ty, kteří pocházejí ze světského prostředí, je slovo světský. Přijatelnou alternativou je i slovo světák. Dále se již respondenti rozcházejí s názorem u slova kolotočář, které na některé respondenty působí poněkud hanlivě a některým uvedené slovo naopak nepřekáží v oslovení. Protože přeci provozují kolotoče, takže je ostatní nazývají jejich profesí. Ale v čem vidí všichni respondenti nesprávné oslovení jich samých je výraz komediant. Komediant je z jejich strany brán jako herec, umělec, ten, kdo baví lidi. K tomuto pojmu lze přiřadit i artisty. Cirkusové prostředí obecně spadá pod světský život, ale správné oslovení osob z uvedeného prostředí je odlišné. Mají se správně nazývat artisti, cirkusáci či komedianti.

Všichni respondenti pocítují hrdost ke svému světskému původu. Světští mají své označení i pro ne-světské obyvatelstvo. Nejčastěji bývá označováno slovem domácí.

Uvedené slovo používají dále ve slovních spojeních, například běžná stálá práce ne-světských lidí je u nich nazvána domácí prací. Mezi další označení patří gadžo, chrapouni nebo balda. Poslední dva pojmy jsou světskými používány při pocitu vzteku či naštvanosti. Světskou hantýrkou se mnoho světských již nedorozumívá. Nejvíce slov znala starší generace. V dnešní době zná každý světský pár slov, ale nesnaží se je předávat mladší generaci. Proto je možné, že světská hantýrka postupem času vymře.

Druhý okruh se zabývá možnými rozdíly ve světských a ne-světských rodinách či vlastnostech. Respondenti vyzorovali rozdíly v oblasti rodiny. Mají k rodině větší úctu a soucit. Světští se snaží dopřát svým rodičům co největší pohodlí. Neuměli by si představit umístění rodičů do domova důchodců, to je pro ně není přijatelnou možností. Dále respondenti uváděli, že se více podporují oproti ne-světským. Jakmile má někdo problém, je to i problémem všech ostatních, a společně usilují o jeho vyřešení. I výchova je ve světských rodinách odlišná, snaží se vychovávat své děti k pracovní morálce a úctě ke starším a k rodině. Posledním rozdílem může být daleko početnější příbuzenství u světských rodin oproti rodinám ne-světským.

Třetí okruh se zabývá vztahem respondentů k veřejnosti. Respondenti mají jak kladné, tak záporné zkušenosti. Co se týče záporných zkušeností, tak ze strany veřejnosti pocítovali dojem povýšenosti. Může se za tím být závistivost peněz a majetku, podle respondentů. Dále se respondenti setkali s řadou připomínek na jejich účet. V těchto případech si někteří respondenti vypomohli fyzicky, někteří to však ignorují a s nadhledem to přechází.

Poslední okruh se týká rivality mezi světskými. Rivalita se nejvíce projevuje u dobývání prostorů pro pout'. I když je mezi světskými vzájemný respekt, občas někdo zkouší zabrat tomu druhému místo na pouti. Může například podplatit obec, a ta mu pronajme místo někoho jiného. Uvedená situace se řeší vyřikáním si to mezi sebou, kdy většinou ustoupí ten, který místo podplatil. Se zmíněným případem se světští nesetkávají příliš často. Rivalita se i projevuje záviděním si mezi sebou. Jakmile má jeden světský specifickou novinku u atrakce či stánku, ten druhý ji musí mít ihned taky. Takže se světští neustále předhánějí, kdo má, co lepší.

Mezi nejčastější příjmení v rodinách respondentů patří v České republice Černí, Fialovi, Fleksovi, Helferovi, Chaloupkovi, Janečkovi, Kopečtí, Lagronovi, Melkovi, Navrátilovi, Růžickovi, Schallmannovi, Spilkovi, Třískovi, Vocáskovi a Wertheimovi.

6 Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, jakým způsobem probíhá v současnosti život světských v České republice. Analýza zkoumaného tématu byla provedena prostřednictvím sekundárních dat uvedených v teoretické části a pomocí rozhovorů se světskými respondenty ve vlastní práci.

Výzkumná otázka se týkala života světských v České republice. Pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky byly zvoleny tři podotázky, které se týkají života světských a jsou jeho nedílnou součástí. První otázka měla zjistit, jaký je dnešní rodinný život světských. Rodinný život zahrnuje mnoho oblastí, mezi které lze zařadit rodinnou historii, pozici matky a otce v rodině, výchovu a vzdělání ve světských rodinách, uzavírání sňatků, možnost svobodné volby o své budoucnosti, rodinné události a v neposlední řadě současnou situaci rodiny. Všichni respondenti jsou světského původu, odkazující se na své pokračování v rodinném pokolení, které je minimálně pětigenerační. Pozice matky a otce se u světských projevují atrakce a u světských se stánkovým prodejem částečně mění. Zatímco u respondentů, kteří obstarávají atrakce, je dán otec hlavou rodiny a matka je ženou v domácnosti. Muž má na starost veškeré činnosti týkající se poutě a atrakcí, například převoz, sestavování, údržbu či vylepšování atrakcí. Žena obstarává domácnost a pečuje o děti, ale někdy i pomáhá s fyzicky nenáročnými pracemi na poutích, například s prodejem vstupenek. U respondentů pracujících u stánku zmíněný vztah v rodině neplatí, zodpovědnost a hospodaření s penězi je ponecháno v rukách matky. Otec obstará stánek, vyskládá zboží, které poté prodává. Matka kromě uvedených činností, též prodává na stánku, objednává zboží a pečuje o rodinu a domácnost. Co se týká výchovy ve světských rodinách, děti jsou vedeny k pracovní morálce od nejútlejšího věku. Od sbírání papírků na poutích, výpomoci otci v podávání náradí, nošení špalků až po prodej vstupenek či prodej na stánku. Kromě morálky se děti učí nejružnější činnosti související se světským řemeslem, takže ve vyspělém věku, například v patnácti letech, znají veškerou pracovní náplň nutnou pro světský život. Vzdělání během sezóny probíhá dvěma způsoby, přes zimu probíhá školní docházka u světských dětí zcela obdobně jako u dětí ostatních. První způsob je více typický pro děti, kteří s rodiči cestují po České republice. Děti jsou rodiči přihlašovány na nejbližší školy od pořádané poutě, nejčastěji bývá týdenní obměna škol. Druhý způsob probíhá tak, že děti obdrží učebnice ze základní školy navštěvující v zimě

a přes sezónu se učí s rodiči na štacích. Po sezóně jsou děti ve školách přezkoušeni, zda rozumí probírané látce. Uvedený způsob je typický pro rodiny, které provozují světské řemeslo v zahraničí. Uzavírání sňatků je preferováno i nejčastěji uskutečňováno mezi svými, muž i žena pocházejí ze světské rodiny. Jsou i případy, kdy si světský vezme ne-světského, který se přidá ke světskému životu nebo světský opustí kočovný život a usadí se. Uvedená situace navazuje na téma svobodné volby při rozhodování o své budoucnosti. Světští si mohou vždy vybrat, zda pokračovat či nepokračovat ve světském životě. Rodiče by nejraději viděli své děti, jak navazují na předchozí generace s provozováním světského řemesla, ale většinou jim nebrání, jestli se rozhodnou jinak. Nejčastějším důvodem při odchodu z řemesla je láska k ne-světskému a zvolení si stálého života s ním. Druhým důvodem může prostý nezájem v kočovném životě. Pro světské jsou rodinné události velmi významné. Značí to jak okázalost a pompéznost oslav, tak velmi početná účast všech příbuzných. Rodinnými událostmi jsou myšleny především křtiny, svatby, narozeniny, ale i pohřby. Současná situace respondentů je následující, tři respondenti stále pracují ve světském prostředí, dva respondenti zasvětili celý svůj život světskému řemeslu, ale již jsou v zaslouženém starobním důchodu a čtyři respondenti se dnes věnují jinému způsobu obživy.

Druhá otázka se zabývala, jakým stylem probíhá světské řemeslo a kočování. Uvedená otázka obsáhla témata typu průběh týdne i celkový průběh roku, potřebné vyřízení záležitostí pro provoz poutě či štace poutí a její proměnlivost. Respondenti se podělili se svými názory a zkušenostmi při kočování nebo během provozování světského řemesla. Průběh týdne je následující, nejčastěji v pondělí se přijíždí na místo konání poutě, kde se atrakce rozvezou na místa, která se musejí přeměřit. Do provozu se uvádějí maringotky s karavany napojením na elektřinu a na vodu. V úterý a středu se všechny atrakce dovozí a sestavují. Ve čtvrtek probíhá kontrola atrakcí při jejich zprovoznění. Od pátku do neděle je spuštěn plný provoz poutě. V neděli odpoledne se začínají atrakce bourat a přejíždí se na další pout'. Při stánkovém prodeji se přijíždí v pátek v brzkých hodinách, kde se připraví stánek se zbožím a prodává se až do neděle. Přes víkend se přespává též v karavanech či obytných vozech. Popis týdne představuje průběh sezónního kočování typického pro světské pracující v České republice. Světští, kteří provozují světské řemeslo v zahraničí, pobývají podstatně déle na jednom místě. Obměna míst se různí podle velikosti měst, kde

se pout' pořádá. Hlavním cílem je dosáhnout maximálního nasycení návštěvnosti poutě lidmi v daném okolí. Přesun bývá po deseti dnech či měsících. Po sezóně, jak v České republice, tak v zahraničí, se všichni světští na zimu vracejí domů. Přes zimu provádějí údržbu atrakcí či jejich vylepšování. Pokud to čas dovolí, tak pracují i přes zimu. Buď jsou někde zaměstnáni brigádně či provozují stánek na vánočních trzích a dalších akcích. V zimním období se musejí vyřídit organizační záležitosti pro pořádání poutí. Všechny obce musí odsouhlasit konání poutě a potvrdit jejich termíny, někteří světští však mohou mít podepsanou smlouvu s obcí na období pět až deset let. Následně musejí zjistit situaci s připojením elektřiny a vody na každém z míst, v případě problému si objednat externí firmu. Podle respondentů nejsou již v České republice volná místa štací. Mají je rozebrány rodiny, které se v dané lokalitě narodili nebo tam jejich rodina pořádala pout' jako první. Dostat se mezi ně je téměř nemožné. Jediným způsobem je se do rodiny přivdat či přiženit. V dnešní době už mají tyto rodiny tak rozsáhlé příbuzenské vztahy, že se svými atrakcemi obsáhnou celý lunapark a nikoho cizího, tak nepotřebují. Proto je další možnou variantou na úspěch zahraničí. Kde je větší prostor pro konání poutí a světští zůstávají na štaci déle. Nevýhodou může být značná vzdálenost při přejíždění mezi městy. Hlavní sezóna trvá okolo osmi měsíců, většinou se vyjíždí v půlce února a ukončuje se koncem října. Stánkový prodej probíhá celoročně, přes sezónu se prodává na poutích, přes zimu na masopustech, vánočních trzích aj. Štace jsou každoročně téměř stejné. Respondenti se shodli, že se v dnešní době dá vydělat na živobytí světským řemeslem, ale je za tím každodenní poctivá práce, která nese i spoustu rizik. Nejvíce ohrožuje finanční výdělek počasí, ale s tímto faktorem si světští musí poradit. I v případě prodělku, se stále snaží vydělat a zahnat krizi, protože mnoho z nich si nedokáže představit život bez světského řemesla. Od dětství žijí ve světském prostředí, které nechtějí opustit. V dnešní době se musejí vypořádat i s vysokými cenami poplatků, za spotřebovanou naftu, prostranství na poutích, připojení a odběr elektřiny, stočné vody. Během let se ceny uvedených poplatků zvyšují, což má za následek i zvyšující se ceny vstupenek. Současná situace světského průmyslu je prosperující. V České republice si nechává mnoho zahraničních klientů vyhotovit atrakce, důvodem zájmu je proslulá česká kvalitní výroba. Moderní doba se odráží i v multifunkčních maringotkách a karavanech, které jsou uzpůsobeny a vybaveny vším potřebným pro kočovný život. Sestavování a převoz atrakcí je již dnes též usnadněno. Všechny moderní prostředky se dnes pohybují ve velmi vysokých pořizovacích cenách.

Třetí podotázka zjišťovala, jak se světští sami identifikují. Mezi tématy zabývajících se uvedenou otázkou lze řadit pojem světský společně s dalšími pojmenováními, světskou hantýrkou, rozdíly mezi světskými a ne-světskými rodinami, zkušenosti světských s veřejností a přítomnost rivality mezi světskými. Správné označení pro ty, kteří pocházejí ze světského prostředí, je slovo světský. Oslovení kolotočář je některými světskými považováno za nepříjemné a jiným uvedené slovo nepřekáží. Za nesprávné oslovení světského se považuje označení komediant. Jedná se o herce nebo umělce, ten, který baví lidi sám sebou. Prostor cirkusu sice spadá pod světský styl života, ale pojmenování osob pracujících u cirkusu je odlišné. Říká se jim artisti, cirkusáci nebo komedianti. Světští mají své pojmenování i pro ne-světské. Nejčastěji užívané slovo je domácí, kterému používají i ve slovních spojeních, například domácí práce je brána jako práce stálá. Další označení je gadžo, chrapoun a balda. Poslední dvě slova světští užívají při potřebě si zanádat. Podle respondentů se světská hantýrka v dnešní době příliš nepoužívá. Dnes znají světští pouze pár slov, které nepředávají mladší generaci, což může mít za následek postupné vymření jazyka. Respondenti vyzorovali určité rozdíly mezi nimi a ne-světskými. Většina z nich uváděla rozdíly týkající se rodiny. Mezi odlišnosti patřila výchova, úcta ke starším k rodině, podpora a péče o členy rodiny a početnější příbuzenské vztahy. Zkušenosti s veřejností mají respondenti buď kladný, nebo záporný. Příčinou záporného vztahu je pocit povýšenosti ze strany veřejnosti. Světští se potýkají i častými narážkami na jejich původ či na jejich řemeslo. Danou situaci řešili fyzickým „vyřikáním“ či ignorancí a nadhledem. Rivalita se nejvíce projevuje při dobývání míst na poutích. I přestože je mezi světskými vzájemný respekt. Někdy je však nerespektován, z důvodu získání nového místa na pouti. Uvedená situace může nastat při podplacení obce. K těmto případům dochází málokdy. Rivalita se promítá i v závistivosti mezi sebou. Jakmile má jeden světský specifickou novinku u atrakce nebo u stánku, druhý ji musí mít ihned taky. Takže se světští neustále mezi sebou předhánějí.

Světský život byl obsáhnut třemi okruhy. Jako první byl přiblížen průběh rodinného života, od dětství, které v sobě zahrnuje výchovu a vzdělání, rodinnou historii po rodinné události. Dále bylo zmíněno uzavírání sňatků a možnost volby pro budoucí život. Druhý okruh poskytl náhled do světského řemesla a kočování. Podrobně byl sepsán průběh celého roku,

od popisu týdne, sezóny až po zimní období, následně byli představeny štace poutí a názory respondentů na dnešní situaci ve světském řemesle. Třetí okruh se týkal jich samých. Pojmu světský, jak se má každý pojem správně užívat a jaké označení mají pro ne-světské. Poté se zabývalo světskou hantýrkou, rozdíly mezi světskými a ne-světskými, kde bylo zjištěno, že světští vnímají svou rodinu za nejhodnotnější součást života. V neposlední řadě byl zmíněn vztah k veřejnosti a rivalita mezi světskými.

Světský život má dosti velké odlišnosti od běžného života. Světské řemeslo se předává z generace na generaci. Kočování probíhá téměř celý rok, kdy je nutné pracovat každý den a za každého počasí. Každý, kdo pracuje ve světském prostředí, musí práci žít, vážit si ji a vidět v ní smysl. A i když byl zde průběh světského života podrobně popsán, někteří respondenti však uvedli „Kdo neprožije, nepochopí“.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

DROBIL, Em. >> *Světlem jdoucí* <<. In ZÍBRT, Čeněk; NIEDERLE, Lubor. Český lid: sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Sv. IV. Praha: F. Šimáček, 1895.

HAIŠMAN, Tomáš. *Není uvedeno*. In Kolektiv autorů. *Sešity pro sociální politiku: Romové v České republice (1945–1998)*. Praha: Socioklub, 1999. s. 514. ISBN 80-902260-7-8.

HUGO, Jan, ed. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. 501 s. ISBN 978-80-7345-198-1.

JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2397-6.

KOKAISL, Petr. *Základy antropologie*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2007. ISBN 978-80-213-1722-2.

KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetrovatelství pro praxi*. Praha: Grada, 2013. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-4413-1.

MALINOVÁ, Irina, OTČENÁŠEK, Jaroslav, LENDĚLOVÁ, Věra. *Skejuš – Skejušané – Skejušan: Rusíni v Chomutově: původ, historie a současnost*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3329-9.

MASLOWSKI, Nicolas, ŠUBRT, Jiří. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5.

MORAVEC, Bedřich. *"Světlem jdoucí": Řada figurek z našeho života venkovského*. In ZÍBRT, Čeněk; NIEDERLE, Lubor. Český lid: sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Sv. IV. Praha: F. Šimáček, 1895.

PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Romové v českých zemích v letech 1945–1989*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004. 183 s. ISBN 80-86621-07-3.

PETRUSEK, Miloslav, MAŘÍKOVÁ, Hana, VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.

PODZIMEK, Jaroslav. *Slovníček "světská hantýrka"*. Bezpečnostní služba. 1937.

RAK, Roman, MATYÁŠ, Vašek, ŘÍHA, Zdeněk. *Biometrie a identita člověka ve forenzních a komerčních aplikacích*. Praha: Grada, 2008. Profesionál. ISBN 978-80-247-2365-5.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2594-9.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

SKOČOVSKÁ, Markéta. *Světští: Identita a základní kulturní rysy*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav jižní a centrální Asie, 2010. Vedoucí diplomové práce Mgr. Viktor Elšík, Ph.D.

ŠTURMA, NPOR. VB Jaroslav. *Zkušenosti z boje proti trestné činnosti světských osob*. In PROCHÁZKA, KPT. JUST. Dr. Miroslav. *Kriminalistický sborník: s přílohou Soudní lékařství*. Praha: Vydavatelství časopisů MNO, 1959. roč. III/9, č. 8.

ZOLAROVÁ, Irena, ed. *Artistický slovník 1963*. Praha: Divadelní ústav, 1964.

Internetové zdroje

JŮZLOVÁ, Petra. *Kočkovi, Berouskové, Janečkovi. Kolotočářským rodům konkurují Holaňďané*. [online]. byznys.lidovky.cz, 2014 [cit. 2018-2-2]. Dostupné z: https://byznys.lidovky.cz/kockovi-brouskove-janeckovi-kolotocarskym-rodum-konkuruji-holandane-1za-/firmy-trhy.aspx?c=A140418_145140_firmy-trhy_mev.

Matějská pouť 2018 – historie. [online]. matejskapout.cz [cit. 2018-2-6]. Dostupné z: <http://www.matejskapout.cz/historie/>.

Matějská pouť 2018 – všeobecné informace. [online]. matejskapout.cz [cit. 2018-2-6]. Dostupné z: <http://www.matejskapout.cz/vseobecne-informace/>.

Světské rody roztácejí kolotoče pro stále nová pokolení. [online]. magazin.e15.cz [cit. 2018-2-6]. Dostupné z: <http://magazin.e15.cz/regiony/svetske-rody-roztaceji-kolotoce-pro-stale-nova-pokoleni-856657>.

8 Přílohy

Příloha 1 – *Historická fotografie poutě z území dnešní České republiky*

Zdroj: Archiv respondenta Emila Janečka

Příloha 2 – *Historická fotografie poutě z území dnešní České republiky*

Zdroj: Archiv respondenta Emila Janečka

Příloha 3 – *Historická fotografie poutě z území dnešní České republiky*

Zdroj: Archiv respondenta Emila Janečka

Příloha 4 – *Maringotka dříve a dnes*

Zdroj: Archiv respondenta Emila Janečka

Příloha 5 – Matějská pout' v Praze

Zdroj: <https://www.generace20.cz/lifestyle/navstevnici-matejske-pouti-cenu-neresi-dulezitejsi-je-pro-ne-zazitek>

Příloha 6 – Hrobky světských z Olšan a Řep v Praze

Zdroj obrázku 1: vlastní zpracování

Zdroj obrázku 2: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/283626/dusicky-takhle-rodiny-vzpominaly-na-elisku-klarku.html>